Tritogenia

Et Maanedsskrift, udgivet som Fortsættelse af Minerva.

Udkom fra 1828-1830, betegnet 1.-7. Bind.

Om tidsskriftet på: https://danskforfatterleksikon.dk/1850tit/0199/sknr199641.htm

Udarbejdet af Niels Jensen

Tritogenia.

Et Maanedsskrift,

udgivet

som Fortsættelse af Minerva,

ved

Prof. K. L. Rahbek,
Etatsraad og Ridder af Dannebrog.

Ipsa varietate tentamus efficere, ut alia aliis, quandam fortasse omnibus placeant.

Plinii epistolæ.

Andet Bind.

Kiøbenhavn.
Paa Hofboghandler Beekens Forlag,
trykt i Johan Peter Mandrups Bogtrykkerie.

Indhold.

Side

Om Udførselsforbud, to Breve meddeelte af Hr. Doctor J. H. Bredsdorff 1

Den danske Prinds Svends Død, af Tassos befriede Jerusalem, ottende Sang, ved Hr. Provst Fr. Schmidth R. a. D. 10

Et dansk Ord om Sørgesvillet Væringerne, af Indledningen til de derover holdte Forelæsninger ved Udgiveren 25

Tegnelser

a) Henrik Mathesius's Bestalling af Frederik den tredie at være Prinds Christians Informator 31

b) Ulrich Lufts, at være Prinds Jørgens Præceptor 33

c) En fransk poetisk Compliment til Kong Christian den syvende efter Hofforestillingen af Aarene 34

d) Oppositionspartier og Oppositions Vogne, udaf Heines neue algem. polit. Annalen . . 35

e) Dr. M. Woldikes og Dr. P. Holms Betænkninger over en Ansøgning fra en theol. Student, der havde været Acteur 37

f) Om det i Tritogenias andet Hæfte omtalte Skuespilsprivilegium af 1731 41

g) Om Abrahamsons sammesteds som utrykt meddeelte Forbon for de Afdøde 43

Kierten en Fabel efter Pfeffel ved Udgiveren . . 44

Om Tingenes Omverlinger, af Bacos sermones fideles ved samme 46

Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder ved samme. 56

Biskop Hans Finsen om Folkemængdens Formindskelse ved Aar i Island, fordanskket og med Anmærkninger forsøget af Hr. Candidat Einarsen (forts.) 74

Tegnelser
a) Aftvungen Erklæring angaaende Etatsraad og Generalprocureur Wartbergs hans hastige Dødsfald 103
b) Aftvungen Betænkning over den afkvungne Erklæring o. s. v. 106
(Da begge Dele efter ubedragelige Kiendetegn ere afkrevne i begge Stykkernes Nyhed, har man troet at burde beholde saavidt muligt Kibens Orthographie)
Om det af S. t. d. d. L. Fremme udsatte Prisspørgsmaal og det i denne Anledning af Prof. Ridder Nyerup forfattede Program, ved Udg. 111
Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder ved samme 127
Om de tydske Naturforskeres og Lægers Forsamling i Berlin i September 1828, især med Hensyn til Botanikernes Deeltagelse deri. Ved Prof. Ridder F. W. Hornemann 139
Sange sungne i H. M. Livcorps den 30 Oct. 1828
Til Kongen 173
Afskedssang til den afrædende Chef . . . 175
Velkomstsang til den nye Chef 176
Nogle Linier om den beklædte Sandhed, en sjælden dansk Elskovsroman af Aar 1723, ved Hr. Prof. Ridder Nyerup 178
Femte Act af Ben Jonsons, Sejans Fald, forbanskket ved Udg. (forts.) 185
Historisk Udsigt over de nyeste Begivenheder ved samme 210

Tritogenia.

October 1828.

Om Udførselsforbud.

To Breve, meddeelte af J. H. Brebsdorff.

Første Brev.

F. den 7 Novbr. 1826.

Da det lader, som om Deres Sysler ikke forunde Dem Tid til at føre nogen stærk Brevveksling, vil ieg ikke vente Brev fra Dem, men heller ikke lade mig afholde fra at meddele Dem Eet og Andet, som ligger mig paa Hjerte. Først vil jeg melde Dem, at min Forfatning nu er langt bedre, end da De saae mig sidst. Kommer De til mig i Sommer, saa haaber jeg, De skal see alle mine Børn gaae med Skoe. Det stødte vist Deres Øie, at see dem løbe omkring med Træskoe; dog, naar

jeg ikke vilde paadrage mig Skatte-Restancer, hvilke jeg skyer værre end Pest, maatte ieg tilligemed mange andre Fornøjelser undvære den, at see mine Børn klædte som andre skikkelige Folks. Jeg har i Aar avlet næsten ligesaa godt som i Fior, og da jeg faaer 2 til 3 Rdlr. mere for hver Tønde Korn af alle Slags, er min Indtægt i Aar ganske betydelig. Men af Hiertet beklager jeg de mange Landmænd, tildeels ogsaa i mit Naboelag, som af deres Vaarkorn neppe have faaet Udsæden igien, og som heller ikke af Rug have avlet saa meget, at der kan blive noget tilovers til at sælge. I Kiøbenhavn ere vist ogsaa mange trængende Familier at beklage, som nu tildeels maa betale dobbelt saa meget for Livets første Fornødenheder, som i Fior. Hvad Providerings-Commissionen har i Sinde at giøre for at forebygge Mangel, er mig ikke bekiendt; men jeg har hørt, at den ikke har villet raade til Forbud mod Korn-Udførsel, og dette kan jeg ikke Andet end bifalde. Efter min Mening er det til Statens Fordeel, at den største mulige Frihed, ogsaa til Udførsel af Korn, finder Sted. De er vel enig med mig om at Agerdyrkningens Flor er den vigtigste Kilde til Landets Velstand; men hvorledes skal Agerdyrkningen opmuntres, naar Leiligheden berøves Land-

mændene til ved nogenlunde klækkelige Priser at faae Erstatning for det Tab, de ved flere Aars lave Priser have lidt? Eller skal man bestandig kun begunstige een Classe af Statsborgere, Kiøbstedsboerne, (og dem ikke engang uden Undtagelse) paa Landboernes Bekostning? — Dog er det ikke alene med Hensyn paa Danmark eller paa Danmarks nærværende Forfatning, at jeg misbilliger Udførselsforbud; det er med Hensyn til alle Stater, til alle Tider, maaskee med Undtagelse af ganske faa enkelte Tilfælde. Beviserne for, at en uindskrænket Handelsfrihed er til den største Fordeel for hvert Land især, vil De kunne finde hos Adam Smith, Say, Leuchs o. fl.; det blev for vidtløftigt at gjentage dem her; jeg vil holde mig til den enkelte Gjenstand, vi talte om. Hvorfor forbyder man Udførsel af Korn? For at forebygge Mangel. Her ere nu tre Tilfælde muelige. Enten er der, paa den Tid, Forbudet skeer, Overflødighed af Korn, eller netop det Tilstrækkelige, eller for Lidet til Landets Forbrug. I det første Tilfælde behøves Forbudet aldeles ikke, og det vilde berøve Landet den Fordeel, som det kunde have af at afsætte det overflødige Korn. I det andet Tilfælde kan man, i Almindelighed taget,

vente, at Priserne indenlands hæve sig til en saadan Høide, at de, der have at sælge, bedre finde deres Regning ved at sælge indenlands end udenlands, fordi Transporten, Risicoen, Tolden, m. v. spares. I Almindelighed taget, siger jeg; thi særegne Omstændigheder kunne vist nok forandre Forholdet; dette blev da det eneste Tilfælde, hvor Udførselsforbud ikke vare aldeles at forkaste; men jeg maa dog herved bemærke, deels, at det er meget vanskeligt at forvisse sig om, at Landet til en vis Tid hverken har Mangel eller Overflod, deels kan Hensigten naaes ved andre Midler, som i statsoeconomisk Henseende fortjene at foretrækkes. I det tredie Tilfælde, naar Forraadet af Korn ikke er tilstrækkeligt, er Forbudet endog skadeligt. Et saadant Forbud maa nemlig hindre Kornpriserne fra at stige til den Høide, som de ellers naturligviis vilde naae, og vil følgelig ikke give den tilstrækkelige Opmuntring til Indførsel fra fremmede Steder, en Ting, som i dette Tilfælde jo vilde være aldeles fornøden.

Men maa Staten da slet ikke gjøre Noget for at forebygge Mangel? Jo gjerne! Og den rette Methode har alt længe været bekjendt. Af Josephs Historie, som vi alle kjende fra Barns Been af, vide vi, at denne Methode, som Joseph

lærte Kong Pharao, nu allerede er henved 4000 Aar gammel. Naar den følges med Plan og Consequents, ere alle Kornlove, Forbud mod Indførsel og Forbud mod Udførsel, overflødige: Forbud mod Indførsel; thi da have Landmændene ogsaa i frugtbare Aar Opmuntring for deres Flid: Forbud mod Udførsel; thi da vil der selv ved indtræffende Misvæxt ikke blive Mangel.

Efter det selvsamme Princip er det saakaldte Kornpugerie, som bestaaer i at opkjøbe Korn til lave Priser, naar der er Overflødighed, og at udsælge det til høje, naar der bliver Mangel, — ikke skadeligt, men tvertimod nyttigt. Det bidrager jo netop til at holde Priserne i Veiret, naar deres altfor dybe Fald ellers vilde gjøre Landmændene modløse, og til at afhjelpe Mangelen, naar den vilde blive altfor følelig. Istedet for at hænge saadanne Folk, som en Avisskriver engang foreslog, skulde man hellere hædre dem med Ordener og Æresbitler. Dersom der var nok af saadanne Speculanter, og de havde saa megen Evne og Forstand, som man maatte ønske, vilde endog Regieringens Arbejder i denne Henseende være overflødige, eller i det Mindste kunne indskrænkes.

Jeg forbliver ꝛc.

Anbet Brev.

F. den 12 April 1827.

En Mand her i Egnen, Hr. R. i D., har i Sinde at anlægge en Pennefabrik, hvortil han søger om Bevilgning. I den Anledning har han bedet mig om en Anbefaling, som jeg ogsaa med Fornøielse har meddeelt ham, fordi han til Grunde forstaaer det, han paatager sig, og fordi han er en driftig Mand, som fortjener Opmuntring. Men een Punct i hans Ansøgning har jeg, skjøndt forgjæves bedet ham at udelade, nemlig det Ønske at Udførsel af raae Pennefjere maatte forbydes. Jeg vilde i selve min Anbefaling have yttret, at jeg ikk kunde bifalde denne Deel af Ansøgningen, dersom jeg ikk havde været overbeviist om, at det var overflødig; thi ifølge vor Toldforordning er jo Udførsel af alle Varer tilladt, og vi kunne ikke vente at der for hans Skyld skal afviges fra den almindelige Regel. Vel gielder for nærværende Tid et Forbud mod Udførsel af Klude; men da dette er det eneste, da det desuden ikkun gielder indtil Videre, og ikke for alle danske Stater, nemlig ikke for Hertugdømmerne, saa maa det vel aldeles ansees som Undtagelse, ikke som Beviis paa et forandret System. Ventelig er dette localc og temporære Forbud foranlediget ved ganske

særegne Omstændigheder. Maaskee have Nogle misbrugt Tilladelsen til at udføre Klude for iblandt disse hemmelig at udføre Varer, som ere belagte med høi Udførselstold, og saaledes unddrage sig fra denne.

Af mit forrige Brev kan De allerede see, hvad min Mening er om Udførselsforbud i Almindelighed. At jeg ikke, forsaavidt som Talen er om Pennefjere, ledes af Egennytte, kan De vel vide; thi jeg holder ingen Gjæs, og jeg bruger mange Penne.

Det er en meget herskende Mening, som ogsaa vor Schytte (i Staternes indvortes Regiering 2 D.) giver Medhold, at et Lands Flor befordres derved, at Udførsel af raae Materialier forbydes, eller betynges med høje Afgifter. Dette er een af det saakaldte mercantile Systems Vildfarelser; jeg siger: det saakaldte; thi et mindre passende Navn kunde man neppe vælge for et System, hvis sikkreste og mest iinefaldende Virkning er at indskrænke Handelen. Dette System antager, at Industrien forøges derved, at raae Materialier holdes tilbage i Landet, og forarbeidede Artikler holdes ude, — da derimod disse Ting ere Virkninger af Industrien. Det forvexler altsaa Virkning med Aarsag, ligesom Bønderkonerne, der vel vide, at

sunde Mennesker spise godt, og derfor troe, at deres syge Børn skulle komme sig, naar de nøde dem til at spise. Nej! den fornemste Kilde til et Lands Industrie ligger indvortes, i Folkets Tilbøjelighed, Evner og Kyndighed. I Tydskland have næsten altid liberale Toldlove gjeldt, og Tydskerne ere et meget vindskibeligt Folk; men mon Tyrkerne vilde blive vindskibelige, ifald deres Toldvæsen blev indrettet efter det mercantile Systems Regler?

I Skrifter plejer man nu sædvanligviis at skamme sig ved at give dette inhumane System sit Bifald; men i det daglige Liv hører man det tit nok forsvares ved visse Talemaader, hvis Ugyldighed for længe siden uomstødelig er viist, fornemmelig i Adam Smith's Undersøgelse om Nationalvelstands Natur og Aarsager, 4de Bog.

Hvad nu Pennefjerene i Særdeleshed angaaer, da er det jo indlysende, at Hr. R. maa, dersom de indenlandske raae Pennefjere ikke ere tilstrækkelige til hans Fabriks Forsyning, søge at bevæge Fremmede til at bringe ham deres, og derfor bevilge saa høje Priser, at man ogsaa her fra Landet hellere vil bringe Fjerene til ham, end føre dem ud: altsaa bliver et Udførselsforbud ufornødent. Ere de indenlandske netop tilstrækkelige til hans Brug, da vil Forbudet vistnok nøde hans Lands-

mænd til at levere ham Pennefjerene for lettere Priser, end han ellers maatte betale. Men det er let at indsee, at Sælgerne tabe netop saa Meget, som han vinder; Nationalformuen forøges altsaa ikke. Vilde nu Nogen sige, at dette er Belønning, som han fortjener, fordi han indfører en nye Industriegreen, saa spørger jeg: hvorfor gives denne Belønning ham ikke af Statskassen? og hvad have Gaase-Ejerne forbrudt, siden de skulle sættes i Contribution for hans Skyld, medens de selv ikke have Nytte af hans Vindskibelighed? Dersom det tredie, rimeligste Tilfælde har Sted, at der er flere raae Pennefjere i Landet, end han kan forarbeide i sin Fabrik, vil en Nedsættelse i Prisen ogsaa blive en naturlig Følge; men det bliver ikke den eneste; mange Fjer ville nu henligge, som ikke kunne afsættes, og den Sum, der kunde have været indløst for dem, er aldeles tabt for Landet. Forbudet foraarsager her altsaa reentud en Formindskelse i Nationalformuen.

„Men er det Umagen værdt at gjøre saa meget Væsen af de usle Pennefjere?" Mutato nomine de te fabula narratur; d. e. hvad jeg har sagt, gjelder i Almindelighed om Forbudene mod Udførsel af raae Materialier. Saadanne Forbud ere til Fordeel, ikke for Vindskibeligheden i Al-

mindelighed, men for enkelte Klasser af Manufacturister, og derved til Tab for andre Borgere. Er det Product, som de angaae, i stor Mængde tilstede i Landet — som hos os Uld, Huder og Skind o. s. v. vil dette Tab blive føleligt nok. I nogle Tilfælde kan Tabet for den Enkelte blive næsten umærkeligt; men for Statsøeconomen, som overseer det Hele, er det ikke ubetydeligt.

Derfor, i hvor meget jeg ønsker Hr. Rs. Fabrik Fremgang, kan jeg dog ikke ønske, at den opnaaes ved et saadant Middel.

Deres ꝛc.

Den Danske Prinds Svends Død.

af Tasso's befriede Jerusalem, 8de Sang.

6te Strophe. *)

Dankongens Søn, den eneste, en Hæder
Og Støtte for en Stat, som hælder ned,
Svend, ønsker sig blandt dem, din Viisdom leder,
Med Sværd om Lend til Jesu Hvilested.
Ei Frygt for Møie og for Farligheder,
Ei Rigets Ynde, ei hans Kierlighed

*) I den foregaaende 4 og 5 Strophe meldes om den af Svends Hær eneste overblevne Ridders Ankomst og

For gamle Fader, kan i ædelt Hierte
Den høie Attraa kjølne, som han nærte.

7.

Ham Lysten drev at haarde Krigskunst lære
Af dig, du ædle Mester, i din Hær; *)
Og Harm og Skamfuldhed hans Sjæl hentære
Ved Tanken: at hans Navn, end ukjendt er,
Mens alt i Ungdoms Vaar Rinaldos Ære
Og Seiersroes gjenlyde fjern og nær.
Dog meer end alt ham hellig Iver leder,
Ei for en jordisk, men for Himlens Hæder.

Fremstillelse for Gottfried af Bouillon, hvem han bringer Svends Sværd og beretter om dennes Kamp og Fald. I Baggesens Rn. blandede Digte 1807, S. 19 findet det samme Emne behandlet under Titel: de Danskes Pris af Tasso; men Oversættelsen er baade i Materie og Form saa fri, at den snarere maae kaldes en Omskrivning, og synes at være dannet efter den Oswaldske Paraphrase. Hvad nærværende Oversættelse ved Siden af hiin maatte mangle i Velklang, hvori Ff. vistnok ikke tør maale sig med Sprogets Digter, turde den maaskee erstatte ved Troskab mod Originalen. For Resten beklager Ff., at han ei har havt Leilighed til at raadspørge Gries's eller Streckfuss's Oversættelse, hvorved nærværende Forsøg maaskee vilde have vundet i Udførelsen.

*) Sub te tolerare magistro
Militiam et grave Martis opus, tua cernere facta
Adsvescat, primis te miretur ab annis.
Virg. Æneid, VIII. 515 sqq.

8.

Thi ei han dvæler, men flux sammendrager
Af udvalgt Folk en djerv og stridbar Hær,
Og ad den næste Vei til Osten drager,
Til Staden, hvor Regieringsfædet er.
Der Græker-Keiseren ham blidt modtager,
Et Bud fra dig han siden møder der;
Om Antiochien det ham fortæller,
Og dens Erobring og dens Forsvar melder.

9.

Dens Forsvar imod Persiens mange Hære,
Der til dens Gjenerobring rørte sig,
Saa dette store Rige syntes være
Paa Folk og Vaaben blottet fuldelig;
Om Dig han talte siden og om Flere,
Og Talen med Rinaldo endte sig.
Hans djerve Flugt han meldte, og berørte
Hver Hædersdaad, han mellem jer udførte.

10.

Saa meldte han, hvorlunde Frankerhæren
Til denne Stads Bestormning lagde Raad,
Og indbød ham at tage Deel i Æren
For denne sidste Seiers Hædersdaad.
De Ord i Svends det unge Bryst en Gjæren
Opvakte, og var ham saa hvas en Braad,

Saa hver en Time hele Aar ham tykkes,
Før Sværd og Haand med Hedningblod kan
smykkes.

11.

En Andens Hæder synes ham at nage,
Som Daddel mod hans egen ringe Lod,
Og vil der Nogen holde ham tilbage,
Han hører eller følger ej hans Raad.
Den Voven blot han frygter, ej at tage
Deel i din Voven og din Hæderslod;
Den Fare han for allerstørst betragter,
Han ingen anden kjender eller agter.

12.

Han selv fremskynder Skjæbnen, som ham leder,
Og drager os *), saa knap han vente kan,
Til nyfødt Dag sin første Lysning spreder,
Med at udføre djerve Reiseplan.
Den Vei, som korteſt frem til Maalet leder,
Den bedste synes for vor Høvedsmand:
Ej sværest Pas han søger at undvige
Og ej de Lande som er' fiendtlige.

13.

Trods Fødemangel, trods de øde Steder,
Trods Vold og Baghold Hæren fremad drog,

*) Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.
(Seneca).

Og seired' over alle Moisomheder,
Og Fienden dræbte, eller ham forjog.
Enhver var tryg, trods alle Farligheder,
Stolt af sin Lykke, sine Seierstog,
Da vi en Dag nær Palæstina droge
I Leir, og vore Telte der opsloge.

14.

Der kom Forløbere, som Budskab bragte,
At Vaabenbrag var mærket fiern og nær,
Og Faner seet og Tegn, som Frygt opvakte,
At der sig nærmed en utallig Hær.
Sligt ei vor djerve Drot af Fatning bragte,
Hans Farve, Mine, Røst den samme er,
Skjøndt blege Hvidhed mangt et Aasyn malte,
Da man den grumme Tidende fortalte.

15.

O — raaber han — snart Himlen os beskjærer
En Martyr- eller Sejers-krands at naae:
Som hiin jeg haaber, denne jeg begjærer
Af større Værd og lige Glands at faae.
Den Mark, o Brødre, som vor Fane bærer,
En evig Hæders Tempel vorde maae,
Hvor fiernest Old skal vore Grave finde,
Hvad heller pege paa vort Seiersminde.

16.

Saa taler han, Befaling Vagten giver,
Og deler Møie og Besværlighed.
Hver ligge maae bevæbnet, selv han bliver
Iført sin Rustning, og er pantserklæd.
Ved Midienat, da Alt sig overgiver
I Søvnens Arm til Nattens blide Fred,
Man vilde Skrig og rædsom Bragen høre,
Som om sig Himlen og Afgrunden rører.

17.

Til Vaaben! raabes der, og Svend opfarer,
Og trænger sig i Spidsen af sin Hær;
Hans Aasyn og hans lyse Blik forklarer
Det høie Mod, som han i Hjertet bær.
Man os bestormer, og af tætte Skarer
Paa hver en Kant vi trint omgivne er.
Om os en Skov af Spyd og Sværde hegner,
Og over os en Pilesky nedregner.

18.

I ulig Kamp (thi En som Alle møde
For os med fælleds Magt at støde ned)
Saa mange falde, og saa mange bløde
Ved blinde Slag i Nattens Dunkelhed;
Men Tallet paa de Saarede og Døde
I Mørket Ingen ret at skielne veed.

Een Nat vort Tab og Mandomsdaad bedækker
Og over begge sorte Slør udstrækker.

19.

Dog blandt de Andre høie Svend fremrager,
Saa lettelig han kjendes af Enhver,
Og selv i Mørket man hans Daad opdager,
Og studser ved utrolig Kæmpeførd.
En Blodstrøm og et Bjerg af Slagne drager
Sig trint ham, og som Grav og Bolværker,
Og hvor han gaaer, man seer ham med sig bringe
I Hjet Gru, i Haanden Dødens Klinge.

20.

Saa stred man, indtil Morgengryet lyste,
Og rosenfarved' Horizontens Rand
Men da nu Nattens Gru forsvandt, hvor viste
Sig Dødens Gru paa dødningsaaede Land!
Da ønskte Lys frembrød, vort Hjerte gyste
Ved Synet af den fæle Jammerstand,
Hvor Marken trintom var bestrøet med Døde,
Og næsten alt vort Mandskab var lagt øde.

21.

Knap hundred' af to Tusind' endnu lever.
Ved Synet af slig blodig Grusomhed,
Om nogen Medynk eller Uro bæver
I dette vilde Hjerte, ej jeg veed;

Men ei han rober sligt; hans Røst sig hæver:
Kom lad os følge disse Braves Fjed,
Som hen til Himlen, langt fra Stygisk Bølge,
Har viist de dybe Blodspor vi skal følge.

22.

Saa han; og glad i Hjerte som i Mine,
Han saae imøde, troer jeg, nære Død.
Mod Sværd og Pile, som trindtom ham hvine,
Sin faste Barm han frygtesløs frembød.
Ej Staal og Hærdning, var' de end saa fine
Og selv af Demant, kan modstaae de Stød,
Der med en Blodstrøm overskylle Jorden,
Og til eet Saar hans hele Krop er vorden.

23.

Fra Tapperheden ene Livet henter
Det vilde og endnu utæmte Lig.
Han verler Hug med Hug, og ei han lenter;
Jo meer anfaldt, jo meer han hevner sig.
Men see, en Rasende ham nu indhenter,
En Rise, barsk af Aasyn, frygtelig,
Og da en lang, haardnakket Kamp er prøvet,
Med Fleres Hjelp ham Livet faaer berøvet.

24.

Ugjerne segned' Ynglingen (o Smerte!)
Og Ingen blandt os hevne kan hans Død.

Du skal mit Vidne være, du mit Hjerte
Saa dyre Drot, hvis Blod saa ædelt flød,
At ei mit Liv at spare jeg begjærte,
Ei skyede Staal, ei skyede Hug og Stød:
Og havde det behaget saa den Høje,
Med Døden der belønnet var min Møje.

25.

Jeg ene levende ved Dødes Side
Nedsank, skjøndt Ingen levende mig troer.
Om Fiendens Færd jeg Intet meer kan vide,
De sløve Sandser Intet meer erfoer.
Men da nyt Liv begyndte at fremskride
For mine Øjne, svøbt i Mørkets Flor,
Mig syntes, det var Nat, og svagt jeg skimted'
En liden Ild, som blafrende fremglimted'.

26.

Afmægtig, som jeg var, jeg ikke kunde
Strax Tingene adskille hver især,
Lig de, der hverken vaage eller blunde,
Og ikkun med halvaabne Øine seer:
Og Smerten af saa mangen blodig Wunde
Begyndte nu at volde mig Besvær,
Den Natteluft og Kuld end meer opvække
Paa nogen Jord, blot under Himlens Dække.

27.

Nu seer jeg Lyset stedse meer fremskride,
En Hvisken hører jeg saa sagtelig,
Og begge nu alt tæt er ved min Side,
Det svage Die mosjomt hæver sig,
Og To jeg seer i lange Kapper skride
Med tvende Fakler; man tiltaler mig:
Søn! troe paa Herren, som de Fromme lønner,
Hvis Naade forekommer vore Bønner.

28.

Saa taler han til mig, og Haanden hæver
Og strækker den velsignende mod mig.
Paa fromme Læber sagte Hvisken svæver,
Knap hørt, end mindre ret forstaaelig;
Stat op! han raaber nu: jeg raskt mig hæver
Og karsk, som mødte intet Fiendtligt mig.
O blide Underværk! jeg nu fornemmer
Nyt Liv at gjennemstrømme alle Lemmer.

29.

Taus seer jeg paa dem, og vil ej antage,
Bestyrtset, som jeg er, hvad dog er sandt;
Da siger En af dem: „I Troen svage
End tvivler du, end ej din Drømmen svandt?
Du Kjød og Blod vel kan hos os opdage;
Vi tjene Jesum, og fra Verdens Tant

Og falske Fryd adskilte søgte Freden
Paa øde Klipper dybt i Eensomheden.

30.

Den Herre, hvem det store Alt adlyder,
Mig til din Frelses Redskab kaaret har:
Han, som ved ringe Middel naadig byder
Sin Underkraft at vorde aabenbar,
Han vil, at Legemet hist Hæder nyder
Værd ædel Aand, hvis Bolig før det var,
Og hvormed det igien, lyst og forklaret,
I Evighed skal vorde sammenparret.

31.

Svends Legem mener jeg, som her skal finde
En Grav, der værdig er slig Tapperheh,
Hvor der skal reise sig et Hædersminde,
Som fjerne Slægter end skal frydes ved.
Men hæv dit Blik mod Himlens Stjernetinde,
Og skue hin Glands, lig Solens Herlighed:
Af den skal du med klare Straaler ledes
Did, hvor den ædle Høvdings Legem stædes."

32.

Da saae jeg paa den lyse Himmelbue
En natlig Sol, hvorfra en Straale skjød,
Ret som et gyldent Penselstrøg at skue,
Hen til den Plads, hvor Kæmpen fandt sin Død,

Og over ham saa klar og lys en Lue,
Saa hver hans Vunde blussed' som en Glød;
Og flux jeg ham gienkiender, og gjensinder
Blandt Krigens blodbestænkte Sejersminder.

33.

Han, som sin Hu til Himlen stedse vendte,
Ej med sit Aasyn vendt mod Jorden laae,
Men lige op mod Himmelen det vendte,
Som den, der vil det fjerne hisset naae.
Lukt var hans Højre og hans Haand omspendte
Fast Staalet, som var han i Færd at slaae;
Den anden saae man paa hans Barm sig bøje,
Som Dens, der søger Naaden fra det Høje.

34.

Mens jeg hans Vunder toer med bitter Klage,
Skjøndt Sorgen slukkes ej i Taarers Flod,
Det lykkes fromme Olding at uddrage
Det Staal, han end i Døden ei forlod.
Det, sagde han, hvorpaa man kan opdage
End Spor af det i Dag udøste Blod,
Er, som du veed, fuldkomment, og knap finder
Man noget Sværd, som Rangen fra det vinder.

35.

Thi er det Himlens Raad, at, da det røves
Ved voldsom Død sin første Ejermand,

Det ei skal rustne ørkesløst, og sløves,
Men gaae fra Haand til kiæk og driftig Haand,
For der med lige Kraft og Kunst at prøves,
Hvor længere med Held det nyttes kan,
Og tjene til en blodig Hævn at tage
Af ham, der bragte ædle Svend af Dage.

36.

Svend faldt for Solimann, og Gjengjeld, kræver,
At Solimann skal falde for hans Sværd;
Thi tag det, og gaae hen, hvor Lejren hæver
Sig bag den høie Muur for Christnes Hær;
Frygt ei, at du nyt Eventyr oplever,
Skjøndt dette Landskab fremmed for dig er.
Den tunge Vej hans Haand for dig skal lette,
Hvis Ærinde du gaaer nu at udrette.

37.

Der vil han, at sig klart skal aabenbare
Ved Ord, som han skal selv indgive dig,
Den Frombed, Tapperhed, det Mod i Fare,
Som hos din elskte Herre viste sig.
Fordi ved stigt Exempel talrig Skare
Med Purpur-Kors skal ruste sig til Krig,
Og nu og efter flere Tiaars Ende
Det lige ædle Sjele skal antænde.

38.

Til Slutning vilde, hvo den Person mon være,
Hvem dette Sværd som Arv skal høre til,
Det unge Rinaldo er, hvem største Ære
Tildeles bør i Kamp og Ridderspil.
Mæk ham det, sig, at han skal ene bære
Til Hævnen det — saa Jord og Himmel vil.
Imedens paa hans Ord jeg agtsom mærker,
Forbauses jeg af nye Underværker.

39.

Thi, der hvor Liget hviler, vaer jeg bliver
En mægtig Grav, som flux har hævet sig,
Og Støvet, mens den rejser sig, omgiver
Ved Kunst, som er for mig ufattelig;
Og Ord i fremmed' Sprog tilkjendegiver
Den Faldnes Navn og Dyder kortelig.
Ved saadant Syn jeg maatte fængslet blive,
Indskriften, snart, snart Stenen mig henrive.

40.

Her — sagde han — du seer den Grav sig hæve,
Hvor Svend og hans Trofaste lagdes ned,
Mens Aanderne i Himlen kierlig svæve,
Og nyde der en evig Salighed.
Men du med Graad har opfyldt, hvad de kræve,
Som sidste Pligt; thi søg nu Rolighed.

Min Gjæst du er, til Morgensol oprinder
Og dig om din Bestemmelse paaminder.

41.

Han taug; — og nu ad steile, dunkle Steder
Jeg slæbte mig med stor Besværlighed;
Først der, hvor vilde Klipper tilbereder
En dunkel Grotte, standsed' vore Fjed.
Der mellem Bjørnes, Ulves Opholdssteder,
Han med sin Lærling fandt et Tilflugtssted;
Thi bedre Værn end Skjold og Harnisk giver
From Uskyld, som den nøgne Barm opliver.

42.

Ved Skovfrugt og det haarde Leje vendte
Tilbage munter Kraft i hvert et Lem;
Men da den gyldne Purpurstraale brændte
Af Morgensol, som steeg i Østen frem,
Sig reiste Eneboerne, og vendte
Aarvaagne sig til Bøn, og jeg med dem.
Jeg hellig Olding mit Farvel nu sendte,
Og efter hans Befaling hid mig vendte. —

F. Schmidt.

Et dansk Ord
om Sørgespillet Væringerne

udaf Indledningen til de derover afvigte Vinter holdte Forelæsninger.

M. h. H.

At jeg til at begynde disse Forelæsninger over Fædrelandets Digterværker har foregrebet Deres Valg, troer jeg denne Gang saa meget mindre fornødent at giøre Undskyldning for, da jeg har den fulde og faste Overtydning, at det eenstemmig vilde faldet paa vor Oehlenschlägers nyeste Mesterværk, om det endog ikke var indtruffet i en Tidspunkt, da dette ved — jeg veed ikke paa eengang ærefuldere og mere træffende at udtrykke mig — dets værdige Fremstilling er i alles Munde og Tanker. Meget mere vilde jeg troe mig forpligtet, at undskylde, at jeg først i Dag aabner denne Forelæsning, som jeg har selv med Længsel seet imøde, hvis jeg ikke torde giøre mig det Haab, at enhver vilde billige den Grund, der bragte mig dertil. Vino vendibili non opus est suspensa hedera, siger det gamle Ordsprog, og da Stykket just i disse Dage var bestemt at forestilles første Gang, vilde jeg ikke, at de Smaakryb, der ingen større Glæde have end at gnave paa

fortient Roes, skulde finde Anledning at udsprede, at jeg som en tienstfærdig Herold var sendt i Forveien at blæse denne Herredag ind. Imidlertid nægter jeg aldeles ikke, at jeg efter nysnævnte kostelige Foreſtilling har følt ny Kraft, ny Lyst hos mig til denne Undersøgelse, at jeg, ved at see Stykkets interessante Personer, saa godt som uden Undtagelse, saaledes givne, som de ved Læsningen havde fremstilt dem for min Phantasie, kun endnu liveligere og idealskjønnere ved det Lys, Fremstillerne havde udbredet derover, smigrede mig med at have vundet en betydelig Veiledning i mit Foretagende; at jeg med den Tanke, under Arbeidet, ved hver Stykkets Gjenfagelse, at kunne begeistre mig paa ny med Digterens Aand, der saa synlig hvilede over Kunstnerne, fandt Modvægt mod den Tvivl, der nu og da opkom i mit Inderste, om jeg og endnu torde tiltroe mig den Ungdoms Ild, den Manddoms Kraft, der udkræves til at lade et Kunstværk, som dette, vederfares sin Ret. Dog — til Sagen! jo længere jeg har troet mig forpligtet, at udsætte denne Forelæsning, jo mindre bør jeg med undskyldende Forord for mig, sinke, hvad jeg selv længes efter at begynde; og hvad De — m. h. H. — ere komne at høre.

Det kan vel være vederfaret mig i Rusen af

dette Stykkes første Læsning, at erklære det for Digterens Ypperste, og møde Indvendinger af dem, der, som Madame Sevigné, deres gamle Tilbøieligheder tro, gav, Nogle Hakon Jarl, andre Arel og Valdborg, atter andre maaskee Correggio, andre igien Abel og Erik, og saa fremdeles efter, hvad enhver havde friskest i Hu, eller nærmest paa Hjerte, Fortrinnet derfor. Ved denne Strid, paa hvilken man vel kunde anvende det gamle:

O Digter! ærefuld for Dig

Er denne Strid, den hædre skal Dit Minde,

kunde jeg maaskee med Føie indskrænke mig til at sige, som Frants Horn, i hans Oplysninger om Shakspears Lystspil, angaaende det Fortrin, Kiøbmanden af Venedig almindelig synes at tillægges for de øvrige; at, skiøndt han tilstaaer, ikke at elske slige Bestemmelser, er det dog vel i tidligere Dage hændet ham selv, at han blandt Digterens Værker fra de modnere Aar altid holdt det for det allerfortrefligste, han sidst havde læst; og torde jeg ved at giøre denne Tilstaaelse til min, maaskee smigre mig med, at meer end een ved at høre den, og gribe i sin egen Barm, maatte bekiende, det gik ham ligefaa.

Med endnu større Føye tror jeg imidlertid her at kunne tilegne mig Læsings skarpsindige

Ord i hans Laokoon: „Milton siger i Anledning af Pendæmonium, Nogle roste Værket, andre Værkets Mester. Det enes Roes er altsaa ikke altid ogsaa det Andets. Et Kunstværk kan fortjene alt Bifald, uden at der lader sig synderlig meget sige til Kunstnerens Berømmelse; atter kan en Kunstner medrette fordre vor Beundring, ogsaa naar hans Værk ikke fuldkommen tilfredsstiller os. Dette glemme man ingensinde! og da vil ganske modsigende Domme lade dem forene." Spurgte man mig altsaa her, hvor det er min Pligt at forklare mig med Bestemthed, og efter vel veiede Grunde, om jeg vedstod, at dette Sorgespil var det skionneste blandt Digterens, vilde jeg formodentlig svare med den bekiendte Anecdote om Zeuxes, der, for at fremstille Skionhedsidealet, tog sig, ikke een, men sex af de skionneste Piger til Model, da hver af dem besad Noget, som ingen af de Andre havde, og vel i Forening med sine eiendommelige Fortrin heller ikke letteligt kunde have. Spørger man mig derimod, hvilket det er af Digterens Værker, hvori jeg fremfor andre, erkiender Mesterhaanden, torde jeg, med al ærbødig Ihukommelse af den Lessingske Formaning, tvivlende at beundre Mesterens Arbeider, og beundrende tvivle, vel erklære mig for

dette med Haab om Medhold af hver, der troer saa fast paa Aristoteles, som jeg af min nysanførte ypperste Smagslærer fra tidlige Dage har lært at troe, og som jeg ved samtlige min ikke korte Vandrings Undersøgelser stedse har fundet mig mere og mere bestyrket i.

„Intet, siger Lessing, anbefaler Aristoteles den tragiske Digter mere end en god Affatning af Fabelen; da Fabelen er det, der egentlig giør Digteren til Digter; Sæder, Tanker, og Udtryk ville lykkes ti, mod een, der i Fabelen er ulastelig og fortræflig," og er det især heri, at Værkets og Mesterens Roes ikke altid er eet.

Der gives, som den afdøde Schrøder udtrykte sig — unverwüstbare Sujets, Emner, der deels i dem selv have saa megen Interresse, deels saa ganske ligesom forme dem selv efter den dramatiske Form, at endog den maadeligste Digter neppe saaledes kan forfuske dem, at de jo maa behage paa Scenen, uden at derfor Digteren har stort Krav paa vor Roes, end sige paa vor Beundring. Der gives derimod andre, der have saadanne væsentlige Mangler, eller slige Ubeqvemmeligheder i deres Sammenføining, at det almindelige Øie vil finde Umuelighed i at bringe noget Kunstværk ud deraf; og at det er det sande Genie ene

forbeholdt, baade at see, hvad der er deraf at gjøre, og hvorledes dette er at gjøre heraf; og har man i den Anledning spøgende sagt, at det just er heri, Geniet viser sig Skaber; da at skabe, er at frembringe noget af Intet, eller en ubequem Materie. En saadan Skaber, har, som jeg i tidligere Forelæsninger har udviklet, Digteren viist sig i Axel og Valdborg, ved at skabe dette i sig selv saa rørende Emne, hvad det aldeles manglede, en tragisk Catastrophe, og gjøre Axels Død til en naturlig om ikke nødvendig Følge af Handlingen, medens den i Kiæmepevisen, og de øvrige derpaa byggede Digtninger, er en tilfældig Begivenhed udenfor samme. En saadan Skaber har han, som jeg ligeledes i sin Tid har forsøgt at udvikle, viist sig i Erik og Abel, i det han har vidst at fastholde vor Interresse hele to Acter igjennem efter den ene Hovedpersons Død, og en ikke mindre kunstrig Skaber ville vi ved nærmere Betragtning af nærværende Sørgespil, faae fuldeste Føye at erkiende ham for.

K. L. Rahbek.

Tegnelser.

(Under ovenstaaende Rubrik agter Udgiveren fra Tid til Tid ligesom i Maanedskriftet dansk Minerva at meddele Miscellenea af, hvad ham deels ved hans og Tidsskriftets Venner maatte meddeles af literariske og andre Notiser, Anecdoter, Beretigtelser, o. s. v. deels hvad han selv ved nyudkomne Skrifters Læsning, egne Arbeider, Dagens Anliggender o. s. v. maatte træffe paa, der forekom ham ikke at være uden Interesse, om det end ikke egnede sig til at tage Plads som et egentligt Bidrag. Begyndelsen vil han giøre et Par ham af hans 50 Aars tro Medvandrer Prof. Nyerup meddeelte Udskrifter af det saakaldte siællandske Registre, med det Ønske ofte under denne Rubrik at have deslige at give).

a) Henrik Mathesius fik Bestalling at være Prindsens (Christian V) Informator.

F. III.

G. A. B. at eftersom vs Elskelige Henrich Mathesius, vor forrige Agent og Publici Ministri Qvaliteter vs bekiendt er, da have Vi samme antaget og tilbetroet, til at være Vor Elskelig kiære Sons Prindsens Informator, og skal han i samme Bestilling være Os, Vore Riger og Lande huld og tro, desuden Gavn og Bedste vide, og

sammes Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre og afværge, og, synderlighed lade sig høybemeldte hans Kjerligheds Studia være angelegen, eftersom hans Alders Tiltagelse, Lifs Disposition og Ingenii Capacitet medfører, og fornemmeligen med Gudsfrygts Øvelse efter den rene Ausburgske Confession. Udi det latinske sprog skal han og hans Kiærlighed med ald Flid og Vindskibelighed, uden nogen Forhindring informere paa de ordinaire Timer, saavelsom ellers ved giffuen Leylighed og daglig Conversation, dog at Alting skeer med Prindsens Lyst, og uden Viderværtighed. Om hans Kiærligheds Progres udi bemeldte sine Studiis hafuer han at give os undertiden Relation og Erindring, hvorledes hans Kiærlighed bedst derudi kan forfremmes, og ellers i alle Maader rette sig efter, hvad vi hannem anbefalendes vorder, som han agter at forsvare. Høybemeldte hans Kiærligheds tilforordnede Hofmester, eller hvem vi ellers udi Hofmesterens Fraværelse Inspection med hans Kiærlighed at have tilbetroer, skal han tilbørlig respect bevise, og sig ellers udi den ham anbetroede Bestilling troe og flittig lade finde, som han det for Gud og Os, og ald Verden agter at forsvare, og han herefter Vores Kongelige Gunst og Naade agter at nyde,

efter den Eed, som han derpaa giort haver, hannem videre tilforpligter. For samme hans Bestilling ville Vi til Aarlig besolding lade give 800 Rdlr., og hver Halv-Aar halvparten deraf lade betale. Desligeste og paa en Tjener en sædvanlig Hofklædning, som skal begynde og angaae fra dette Brevs Datum, og siden aarligen continuere saalænge han i forbemeldte forblivendes vorder. Herforuden skal og fornævnte Henrich Matheſius paa sin Person nyde fri Bord, hos høibemeldte Hans Kiærlighed, og hans Tiener ved Pagernes Bord spises. D. 23 Nov. 1658.

(i en Anmærkning er tilføyet: Willum Lange var ogsaa Prindsens Informator.

b) Af samme Register.

Ulrich Luft at være Hertug Jyrgens Præceptor.

G. A. B. at Vi naadigst have antaget, og tilbetroet, saa og herved antage og tilbetroe Os elskelig Ulrich Luft til at være Vor elskelige kiære Søns, Hertug Jyrgens Præceptor, og skal han i samme Bestilling være Os, Vore Riger og Lande huld og tro, desſen Gavn og Bedſte vide og ramme, Skade og Fordærv derimod af yderſte Magt og Formue hindre og afværge, og i Synder-

ligheb skal han lade sig høistbemældte Hans Kierligheb paa det flittigste og troligste være befalet, og have godt og tilbørligt Tilsyn, at hans Kierligheb, eftersom hans Alder det kan taale, til Gudsfrygt bliver holdt udi Catechismo, og siden med Alderens Tiltagelse udi den rette og rene augsburgske Confessions Fundamenter dygtig øves og undervises, saavelsom Aften og Morgen med Andagt giør sin Bøn, det tydske og latinske Sprog med Lyst og Flid lærer, udi Læsen og Skriven sig øver, saavelsom og lærer, det danske Sprog at tale og forstaae, siden pro captu ingenii in humanioribus vel informeres og ellers udi alle forstelige Sæder og Høflighed forfremmes, og naar vi bemældte Ulrich Luft Vor naadigste Instruction herefter meddele, hvorledes han sig udi et og andet Tilfælde videre skal forholde, haver han sig og derefter at rette. For saadan hans flittige og troe Tieneste ville Vi give hannem til Besoldning 450 Rdlr., som hannem af Vort Rentekammer til gode Rede skal vorde erlagt.

---

c) Jo mere levende jeg erindrer den Begeistring, hvormed i min Barndom taltes om vor afdøde Konges Fremstilling af Ossian, jo behageligere

overraskes jeg ved at kunne meddele følgende elegante Compliment fra ukiændt Haand til ham i denne Anledning.

Quand on vous voit, prince cher et charmant!
Jouer si bien le Role d'Orosmane,
On jurerait, que l'Amour prend le Turban,
Pour nous soumetttre a la loi musulmane.
Votre regard porte de coups certains,
Chaque beauté tendrement en soupire,
Il n'en est point, qui n'envia Zaire,
Dû elle un jour expirer par vos mains.

d) I syv og tyvende Bind, første Hæfte, af neue allg pol. Annalen udgivne af Heine og Lindner, begynder et meget interessant Stykke af den førstnævnte om de engelske Oppositionspartier med følgende sindrige Fremstilling:

„En af mine Venner har sammenlignet Oppositionen i Parlamentet meget træffende med en Oppositionsvogn. Som bekiendt er dette en offentlig Stagecoach, som et eller andet speculerende Selskab indretter paa sin Bekostning, og lader kiøre til saa Spotkiøb, at de Reisende gierne give den Fortrinet for de alt tilværende Stagecoaches. Disse sidste maa da ligeledes nedsætte deres Priser for at beholde Passagerer, men overbydes,

eller rettere underbydes snart af den ny Oppositionsvogn, ødelægge sig ved denne Concurrence, og maa til Slutning reent holde op at kiøre. Men naar da Oppositionsvognen paa saadan Maade har beholdt Marken, og er nu paa en bestemt Tour den eneste, forhøier den sine Priser til endog over den fortrængte Vogns, og den stakkels Reisende har intet vundet, har endog tabt, og betaler og bander, indtil en ny Oppositionsvogn igien fornyer det forrige Spil, og nye Forhaabninger og nye Selvbedrag opstaae.

Hvor overmodige vare Whigs, da det stuartske Partie laae under, og det protestantiske Dynastie besteeg den engelske Throne. Torys udgiorde den Gang Oppositionen, og John Bull, den stakkels Statspassageer, havde Aarsag at brøle af Glæde, da de fik Overhaand. Men hans Glæde var af kort Varighed; han maatte aarlig give meer og meer Vognleie, der blev betalt meget, og kiørt slet, Kuskene bleve ovenikiøbet meget grove, der vankede ikke andet end Skumpling og Stød, hver Afviser truede med en Væltning — og den arme John takkede sin Gud og Skaber, da for ikke længe siden Statsvognstømmerne kom i bedre Hænder.

Desværre varte denne Glæde igien ikke læn-

ges den nye Oppositionskudsk faldt død ned af Bukken, den anden stod ængstelig af, da Hestene blev skye, og de gamle Vognstyrere, de gamle Ryttere med Guldsporer, have igien indtaget deres gamle Pladser, og den gamle Svobe smælder.

Jeg vil ikke endnu hidse Livet af dette Billede, og vender tilbage til Ordene Whips og Torus, som jeg ovenfor har brugt til at betegne Oppositionspartierne. — — —"

e) I Tidsskriftet Hesperus 1821, tredie Hæfte findes iblandt de mange interessante Meddelelser fra Prof. Nyerup en Ansøgning af 1719 fra en Studiosus Mathias Birch der for et Aar siden i 6 Uger 4 Dage havde ladet sig overtale til at lade sig bruge ved von Qvotens tydske Comoedier, og nu formedelst disse sex Ugers Tjeneste ikke maatte admitteres til Examen theologicum. Herover lod Kongen det theologiske Facultet affordre allerunderdanigst Erklæring, og satte da Dr. Peder Holm sig med Hænder derimod, men Woldike formeente, at det var nok, naar han biede et Aar, hvilken Mening fik Kongens Bifald, som mældtes Facultetet ved J. L. Holsteen. Erklæringen selv meddeeltes dengang ikke, men fuld Oplysning i denne Henseende vil findes i Marcus Woldikes nedenstaaende Brev til Dr. Holm og dennes paategnede Svar.

Velædle og Høiærværdige
Høistærede Hr. Collega!

Angaaende herhos følgende til Facultatis theologicæ Erklæring indsendte allerunderdanigste Ansøgning fra Studioso Mathia Birch, er min ringe Mening, som følger:

At Studiosus Mathias Birch, som en føye Tid har ladet sig bruge som Acteur ved de tydske Comoedier, af Facultate Theologiæ er bleven formeent at antages til Examen theologicum, hvortil han havde mældt sig, det er skeet efter et Conclusum Consistoriale af 24de April, a. 1723, som i ligesaadan Tilfælde er giort, da en studiosus, som ogsaa havde været Acteur *), ligemaade blev afviist fra Examine theologico, at hand nemlig i det ringeste eet Aars Tid skulde først vise med et skikkeligt, og en studiosus theologiæ vel anstændigt, Levnet Prøve paa sin Omvendelse, og da kunde admitteres; hvor dog den halve Deel af Facultate Theologica, saavelsom og salig Conferentsraad Bartholin var af anden Mening, nemlig, at de nødig vilde see nogen af dem, som havde spillet Comedier, blive Præster. Baade den i Concluso determinerede

*) Niels Horn, see om denne Sag og mere dithørende i ovennævnte Hefte af Pesperrus S. 254 o. ff.

Opfættelse, og Dissentientium Mening, at slige Personer aldrig skulde admitteres til Examen theologicum, grunder sig derpaa, at den Profession, at være Acteur paa Comoedier, ikke kand bestaae med den Skikkelighed og Helligheed, som Guds Aand vil, at der skal findes hos Candidatos S. Ministerii. (I Tim. III. 2. Tit. I 8), og paa de efter Hans Kongl. Maj. allernaadigste Befaling forfattede leges studiosorum, paa Lovens 2. Bogs Cap. 2. Art. 1. og Forordningen af 1. Aug. 1707, som ydermere stadfæstes ved den allernaadigste Fundats Art. 34. 89. 104, og ved Forordningen af 2. Nov. 1736, ved hvilke alle befales baade Studiosorum Præceptoribus privatis ogsaa Professoribus Theologiæ, at have nøyagtig Indseende med Studiosorum Liv og Levnets Forhold at det skal være ustraffeligt og uden Forargelse. Nu er det visseligen meget anstødeligt, om en Person, som nylig haver ageret paa Theatro opdigtede Fabler, og haver søgt at fornøye Tilskuerne med Skiemt og letsindige Talemaader, skulde kort derefter fremkomme paa Prædikestolen, og forkynde Guds Lov og Evangelium, den allerdyrebareste og allervigtigste Sandhed, hvorved Mennesker skulle føres til det ævige Liv, og om saadan een (Forudsen foregaaende Prøve paa sit Sinds

Forbedring) skulde tage Guds allerhelligste Ord i sin Mund, hvilken han kort tilforn har brugt til vanhellig, raadden, letfærdig, og giækkelig Snak, som ikke sømmer Christne. Tilhørerne vilde jo paa denne Maade tabe al den Ærbødighed, som de skulde have for Guds Ord, og tænke, at han ogsaa da agerede en Comoedie: Hvorfore ogsaa fra den gamle christne Kirkes ældste Tider af, den Kirkelov har været i Brug, at een, som hafde været Acteur, aldrig maatte ordineres til Præst. Saa er jeg, Marcus Woldike, af den Mening, at bemeldte Studiosus, Mathias Birch, fra den Tid af, da han har begiert at admitteres til Examen theologicum, som var Majmaaned i dette Aar, skulde endnu bie et heelt Aar, førend han kunde admitteres til Examen theologicum, og i den Tid efterleve den kongelige allernaadigste Fundations Art. 20, med at frequentere lectiones publicas, saa og udvise saadan Livets Forbedring og Skikkelighed, at man kand med Skiel formode, at han er omvendt fra den Letsindighed, som haver bragt ham til at blive Acteur paa Comoedien. Om Deres kongl. Maiest. med saadant Vilkor vilde allernaadigst forunde hannem dispensation til at antages til Examen theologicum, især den Tid, i hvilken han haver ladet sig bruge som Acteur,

haver været saa kort, mener jeg allerunderdanigst, at den ellers befrygtelige Forargelse kunde afvendes.

Hvilke mine ringe Tanker jeg dog fremdeles indstiller til høistærede Hr. Collegæ gode Betænkning, med al Veneration stedse forblivende

Khvn, d. 1 Julii 1749.

Velædle og Høyærværdige
Høistærede Hr. Collegæ
ærbødigste Tiener
Marcus Woldike.

Efter mine ringe Tanker maa megen Forargelse befrygtes, om en Acteur af Profession nogen Tid skulde admitteres til Examen theol., Prædikestoel og Præsteembede, saalænge ingen stor Nødvendighed dertil maatte være. Jeg havde vel tænkt, efter allerhøistærede Collegæ gode Tilladelse at have expederet dette under mit Navn allene, førend jeg reyste paa Landet. Men efterdi i Conclusionen er nogen dissensus, saa tænkte jeg siden, at det var bedre, om vi begge underskreve. Af en og anden Aarsag har det ey kundet expederes siden min Hiemkomst, førend nu, d. 29 Aug. 1749. P. Halm.

f) I Anledning af det ved J. R. Werlauffs Venskab mig til Trilogenias andet Hæfte med-

deelte Actstykke til den danske Skuepladses Historie, er rundet Udgiveren i Tanker, om det Privilegium, som de danske Skuespillere her sige dem af af Kongens Godhed at have erholdt til at optage Skuepladsen paa ny, ikke skulde maaskee blot være en Confirmation af det Privilegium, der — efter en ældre Meddelelse fra samme Vennehaand i Hesperus siette Bind tredie Hæfte — under 20 Junii 1728 var dem prolongeret paa tree Aar, og som naturligviis ikke kunde være gaaet af Kraft, fordi ulykkelige Omstændigheder havde hindret dem at gjøre Brug deraf, hvilket saameget mere bestyrkes deraf, at dette paaberaabte Privilegium sees at have lydet — ikke som de ældre paa Montaigu og Capion — men paa de danske Skuespillere selv. Hvorvidt da den Omstændighed, at Privilegiet ikke er nyt, men kun en Confirmation, Corroboration paa det ikke endnu udløbne, kan have bidraget til, at derom intet forekommer i Cancelliets Registranter, er Udg. forlæg Mand i deslige Collegialsager til at yttre sig om, kun maa han erindre, at i Følge det af Kong Frederik den femte Skuespillerne under 29 Maj 1747 tildeelte Privilegium, General Arnolds Privilegium af 8 Octbr. 1728 ligeledes synes at være kiendt ved Magt, i det han siges at have

faaet Confirmation derpaa, og torde det ikke være uden Interesse, inden det bliver et aldeles ugiørligt Arbeide, at samle alle Notices, der om denne Theatrets mørke Tidspunkt endnu torde være at bringe tilveie.

g), Tilfældig er Udgiveren bleven opmærksom paa, at den af Litteraturselskabets Efterladenskaber meddeelte skiønne Forbøn for de afdøde af vor ædle H. A. F. Abrahamson, forhen men uden hans Navn, er aftrykt i den saakaldte schultzske — ved Riber udgivne — Samling af Poesier fierde Samling 1790. Udgiveren kan imidlertid ikke lade denne Leilighed unyttet til at yttre det Ønske, at denne ædle Digters Poesier, hvoriblandt det første danske Erotikon, der tildrog sig almindelig Opmærksomhed, den herlige Idylle til Signe, den i vort Sprog neppe siden overgaaede wielandske Fortælling Freias Guldkiæde, hans høistgeniale Localisation af Shakspears Merry Wives of Windsor ikke at forglemme, maatte blive samlede, for at indtage deres værdige Plads ved hans Venners og Jævningers, en Ewalds, Thaarups, Prams, Storms, og — haaber jeg snart at kunne sige — en H. C. Sneedorfs Side.

K. L. Rahbek.

Kierten

efter Pfeffel.

Da ængsteligt Mulm Ægyptens Land
Paa Mosis Vink indhylled trende Dage,
Befaled Pharao, at man
For at formilde denne Plage
Paa høie Obelisk ved Nilens steile Bred
— Hans egen Borg laae tet derved —
En antændt Kierte skulde sætte.
Ei nogen Borger drog ad denne Vei,
Og saae dens Farlighed, som ei
Velsignet Pharao for dette.
Men Kierteskinnet i den mørke Nat
En Rasende til Stedet leder,
Der havde sprængt i Vanvid sine Kiæder.
Han leer; for at faae Kierten fat
Han klavrer op ad høien Pyramide,
Naaer Kierten, som en Eumenide
Den svinger høit i Sky; assindig stikker han
Det hele Slotsquarteer i Brand.
Igiennem sorten Mulm den gustne Flamme stiger,
Og fylder bange Stad med Angst og Gru.
Sluk det forbømte Blus! forbittret Pøbel skriger:
Det sattedes os kun endnu!

Det har vi denne Jammer at tilskrive.
Nei! gammel Viismand tog til Ord:
Beskylder Kierten ei derfor!
Den gav os Kongen huld for Mørket at fordrive.
Ved den saa mangen vildsom Fod
Bevartes for en Grav i dybe Flod;
Blev den misbrugt af Daarens Hænder,
Hvi hildedes de ei, at den ei kom deri?
For denne Brøde Pharao er fri,
Dertil han ikke Kiærten tænder!
O havde Spotteren dog det i Hu,
For Myriader Udaads Gru,
Barthoiomæinatten, Inqvisitionen
Uretviis han tilskrev Religionen.
Dem avlede Bedrag, Hierarkie,
Vankundighed og Sværmeri;
Hvor kunde de dens Frugter være?
Da blideſt Viisdom udgiør al dens Lære
Da ingen Gierning er uskyldig for dens Dom,
Der ei af Kierlighed til Brødre kom.

K. L. Rahbek.

Om Tingenes Omvexlinger

af Bacos sermones fideles.

Salomon siger: der er intet Nyt under Solen. Derfor, som Plato har meent, at al Videnskab ikke er andet, end Erindring, saaledes siger Salomon: Alt Nyt er ikke andet end Forglemmelse. Hvoraf man kan see, at Lethe ikke rinder mindre over Jorden end under Jorden. En mørk og lidet kiendt Stiernelyder paastaaer: hvis ikke to bestandige Ting havde været, een, at Fixstiernerne bestandig bevare enlige Frastand indbyrdes, aldrig rykke nærmere til eller længere fra hinanden, den anden, at Dagbevægelsen ikke forandres, vilde intet Individ kunde vare noget eneste Øieblik. Det er vist, at Materien er i bestandig Flyden og aldrig staaer stille. Men de store Jordelagen, der indhylle alt i Forglemmelse, ere Oversvømmelser og Jordskjælv. Hvad Brand og Tørke angaaer, de fortære ikke et Folk aldeles. Fablen om Phaëton har forestillt en Brands Korthed, kun varende een Dag. Og den tree Aars Udebliveelse af Regn i Elicæ Tid, var kun indskrænket, og efterlod mange

i Live. Vil man tale om de Antændelser, som Lyn og Luftild gjøre i Østindien; de ere indskrænkede, og strække sig ikke over store Rum. Jeg forbigaaer ogsaa Pestilentser, fordi de heller ikke aldeles henrive. Men i de omtalte tvende Landeplager, Oversvømmelser og Jordskielv, maa ydermere lægges Mærke til, at de Levninger af Folkeslag, som det lykkedes at slippe derfra, for det meste var raa Biergfolk, og der ikke kunde overantvorde Efterkommerne forgangne Tiders Ædmindelsen; saa at Forglemmelsen ligesaa fuldt indhyller Alt, som der aldeles ingen blev tilbage der. Dersom nogen vil betragte de vestindiske Folkeslags Tilstand, vil han finde det sandsynligt, at de ere et yngre og nyere Folk, end den gamle Verdens Folkeslag. Men det er langt sandsynligere, at den Ødelæggelse, der fordum er overgaaet dem, ingenlunde er skeet ved Jordskielv (ivertimod hvad den ægyptiske Præst fortalte i Samtalen med Solon, om Øen Atlantis, at den nemlig var gaaet under ved Jordskielv) men snarere ved en partiel Oversvømmelse. Thi Jordskiælv indtræffe sielden i de Egne. Men derimod have de saa aldeles uhyre store Floder, at Asiens, Afrikas og Europas Floder mod dem ere som Smaabække. Ja ogsaa deres Andes eller Bierge ere langt

høiere end vore; hvoraf det er troligt, at Levnits-gerne af en Menneskestamme ved dem efter en saadan partiel Overvommelse ere bleven bevarede. Men hvad Machiavells Anmærkning angaaer, at Secternes Avindsyge og Kappelyst, har været meget virksom til at udslette Tingenes Minde, som han brændemærker Gregorius den store, at han efter Vane havde stræbt at undertrykke Hedningernes Oldminder: seer jeg sikkerligen ikke, at deslige Avindsyge enten udretter noget mærkeligt, eller varer længe; som man seer af Sabiniani Exempel, som kom bag efter, og valte alle disse Oldminder strax igien; og desuden sniger det forbudne, skiøndt det indhylledes i Mørke, sig dog frem igien, og faaer sin Tid.

Afvexlinger eller Forandringer i den vore Kugle ere i denne Afhandling ikke udførlig at omhandle. Maaskee Platos store Aar kunde naae nogen Virkelighed, hvis Verden ikke var bestemt til at opløses i Forveien. Ikke i at fornye Individuers Legemer (thi det er Dunst og Tant af dem, som mene, at de himmelske Legemer have nøiere Indflydelse paa disse nedre Ting, end de virkelig have) men blot i Tingenes Sum og Masser. Cometer virke upaatvivlelig noget paa disse Tingenes Summer og Masser; men

Menneskene ere nu fortiden enten uopmærksomme eller nysgierrige dem angaaende, og betragte dem heller med Forundring, og forfatte deres Reisekort, end klogelig og ædruelig lægge Mærke til deres Virkninger især i Sammenligning: det er, en Comet, af saadan Størrelse, saadan Farve og Lys, saadan Straalevending, Beliggenhed med Hensyn til Himmelstrøget, Aarstid, Bane, Løb, Varighed, hvad den frembringer for Virkninger?

Det er vel ubetydeligt, hvad jeg forhen har hørt sige, jeg vil dog ikke, man aldeles skal forægte det, men tage det i nogen Betragtning. Der siges at Nederlænderne have bemærket, at hvert syvende Lustrum, kommer en lige Aarenes Temperatur og Veirligt ligesom i Cirkelgang tilbage; f. Ex. Stærk Jis, store Oversvømmelser, stor Tørke, milde Vintere, kolde Sommere og saa videre. Men de kalde en saadan Aarenes Kredsløb Prima. Jeg anforer dette, fordi jeg, naar jeg kaster Øiet paa det forbigangne, har fundet Overeensstemmelse hermed vel ikke noiagtig, men dog ikke meget afvigende.

Men lad os gaae over fra Naturbegivenheder til det Menneskelige. Den største Afvexling hos Menneskene er med Secter og Reli-

gioner; thi disse Kredse herske meest over Menneskenes Gemytter. Den sande Religion er bygget paa en Klippe; de øvrige tumles af Tidernes Bølger. Lad os da tale om Aarsagerne til nye Secter, og indstrøe noget Raad, for saavidt den skrøbelige Menneskeforstand kan hæmme eller raade Bod paa slige Omveltninger.

Naar den antagne Religion sønderslides af Tvedragt, er Lærernes Ærværdighed svækket og givet til Priis for Forargelse, og tillige Tiderne dorske, vankundige og barbarske, maa man frygte en ny Sects Opkomst, især hvis paa den Tid opstaaer et uregierligt og Parador aandende Hoved. Hvilket Alt fandt Sted, da Mahomed forkyndte sin Lov. Om endog en ny Sect spirer frem, naar den savner tvende Hielpemidler, er intet af den at frygte. Det første er Angreb paa Regieringen, eller den indførte Myndighed; thi intet er mere i Mængdens Smag end at oprykke Fyrstevælde og Statsindretninger; det andet er, at Døren er aabnet for Overdaad og Vellyster; thi speculative Kietterier, som Arianernes fordum og Arminianernes nu, skiøndt de forunderlig virke paa Gemytterne, vil dog ikke meget rokke Statens Forfatning uden ved verdslige Uroligheder. Der er tree Maader, hvorpaa

Nye Secter plantes, ved Mirakler, Veltalenhed og Sværdet. Mellem Mirakler regner jeg rigtignok Martyrier, da de synes at at overgaae den menneskelige Naturs Kræfter; det samme finder og Sted med hiin høie og beundringsværdige Levnetshelligbed. Sikkerlig findes ingen bedre Vei til at standse Secter og Schismata i deres Opkomst, end at raade Bod paa Misbrug, bilægge de mindre Stridigheder, gaae mildt tilværks fra Begyndelsen og holde sig fra blodige Forfølgser, endelig heller at blodgiøre og vinde Coryphæerne for Schismata ved Gunstbeviisninger og Værdigheder, end forbittre dem med Grumhed.

Forandringer og Omverlinger i Krigssager ere ikke faa, men de ere især i tree Ting: i Krigens Sæde, i Vaabnenes Art, og i Krigstugten. Krigene i ældre Dage synes helst at gaae fra Osten til Vesten; thi Perser, Assyrer, Araber, Schyter, (der vare Angribere) vare alle Osterlændinger. Sandt er det, at Gallerne vare Vestlændinger; men vi læse kun om to Indbrud af dem, eet i Gallogræcien, og det andet imod Romerne. Imidlertid bestemme Ost og Vest ikke Himmelegnene, heller ikke modtage Krigens

Bevægelser fra Øst til Vest nogen fast Jagttagelse. Men Syd og Nord ere bestemte af Naturen, og der findes sielden i alt Minde, at de indre Sydboer have angrebet Nordboerne, men tvertimod. Hvoraf det er aabenbart, at det nordlige Jordstrøg af selve Naturen er mere krigersk; enten det kan tilskrives denne Halvkugles Stierner, eller de store Fastlande mod de nordlige Dele, da de sydlige, saavidt endnu er bekiendt, næsten optages af Have; eller (hvad er aabenbarligst) det nordlige Climas Kulde; thi selve den uden nogen anden Aarsag hærder Legemerne, opflammer Sielene, som man seer paa Folket i Araucana, der beliggende yderst i Sønder, langt overgaaer alle Peruvianere i Tapperhed.

Naar et stort Rige forfalder, og svækkes, kan man med Vished vente Krige. Thi store Riger, medens de ere i Kraft, svække og ødelægge Provindsernes indfødte Tropper, da de stole paa deres egne Soldater hiemme; men naar og disse slaae feil, styrter alt sammen og bliver andre Nationer til Bytte. Dette skede i det romerske Keiserdoms Aftagende, ogsaa i det vestlige Keiserdom efter Carl den store, da hver Fugl tog sine Fiedre igien, og noget lignende kunde ogsaa træffe ind med det spanske Rige, hvis det nogensinde tabte

sine Kræfter. Paa den anden Side vække stor Tilvext af Lande, og Rigers Forening ligeledes Krige; thi naar en Stat stiger til større Magt, er den, som en svulmende Flod, der strax truer med Oversvømmelser; som man kan see paa Romernes, Tyrkernes, Spaniernes, og Andres Riger. Mærk vel, da Verden har mindre Overflod paa barbarske Nationer, men de ere for det meste mere civiliserede, der ikke let gifte dem, eller sætte Børn i Verden, uden de forud have seet Middel at føde en Familie, eller i det mindste skaffe Brød (som skeer næsten hos alle Nationer nuomstunder, undtagen Tartarerne) staaer man ikke Fare for Oversvømmelser eller Folkevandringer. Men naar der ere store Folkeflokke, der bestandig formere dem, uden at tænke paa Kaar eller Underholdning for Fremtiden, er det nødvendigt, at de iet eller andet Aarhundrede aflæsse en Deel af deres Mængde, og søge nye Boliger, og saaledes anfalde andre Nationer, hvilket de gamle nordlige Folkeslag pleiede at giøre efter Lodkastning, da de trak Lod, hvilken Part skulde blive hiemme, og hvilken drage andensteds hen. Men naar et forhen krigersk Folk udarter til Blødhed og Overdaad, kan det være vist paa Krig; thi slige Staler opdynge gemeenlig Riigdomme, saa

Byttet lokker, og Kræfternes Aftagende opmuntrer andre Nationer til at anfalde dem.

Hvad Vaabnernes og Geværernes Slags angaaer, da falde deres Forandringer neppe under Jagttagelse, dog have ogsaa disse deres Perioder og Afverlinger. Det er vist, at Kobberblider ved Oxydracernes Stad i Indien vare kiendte i Alexander den Stores Tid, og at Macedonierne ansaae og kaldte dem for Torden og Lynild og Troldomskunster. Det er ligeledes upaatvivleligt, at Krudets og Skydegeværernes Brug for mere end to tusinde Aar har været Chineserne bekiendt. Vaabens Egenskaber og Forandringer til det bedre ere, først at de række længere; thi det forekommer Faren fra Fiendens Side, hvilket sikkerlig Kanoner og større Skydegeværer udrette; dernæst at deres Kraft er stærkere og større, hvori Artilleriet ligeledes overgaaer alle Muurbrækkere, og gamle Machiner. For det tredie at deres Brug er bequemmere og lettere, som og finder Sted med Kanonerne, der er bequemme til alle Tider, lettere og hurtigere at flytte, og deslige.

Hvad Milicen angaaer, da saae man i gamle Dage især paa Tallet; i at føre Krig stolede man paa Soldaternes Kiækhed og Mod, bestemte ofte

Dage og Stæder til Feldtslag, og forsøgte det med lige Fordeel, endelig vare de mindre kyndige i at opstille og ordne en Hær. Siden foretrak man et bequemt Tal for et stort, søgte beleilige Steder, Diversionskunster o. d. l. endelig bleve de kyndigere i at opstille store Hære.

I en Stats Ungdom blomstre Vaaben, i dens Midalder Videnskaber, og derpaa pleie for en Tid begge at blomstre sammen, men naar Staten ældes, de mechaniske Kunster og Kiøbmandskab. Naar Videnskaberne have deres Barndom, da de ere ubetydelige og barnagtige; derpaa følger deres Ynglingsalder, da de ere blevne vælige og have en vis Ungdommelighed, saa kommer den mandige Alder, da de blive grundigere og nøiagtigere, tilsidst falder Alderdommen dem paa, da de blive tørre og udtømte, men beholde deres Snaksomhed. Dog det vilde ikke være raadeligt altfor længe at hæfte Øinene paa disse Omverlingers Hiul, at vi ikke skulle betages af Svimmel. Men hvad den Philologie angaaer, der for det meste giver sig af med dette Æmne, er den ikke andet, end et Sammenskrab af Smaafortællinger og slaue Anmærkninger og passer derfor mindst for dette Skrift.

K. R.

Historisk Udsigt

over de nyeste Tildragelser.

„Saa ringe en Deel en Maaned end er i Tidens Løb — begynder et her adskillige Gange anført Blad sit Tilbageblik paa forrige Maaned — forløber dog sjælden nogen, der ikke i det mindste udviklede een eller nogle Tildragelser for vore Øine, som have mere eller mindre historisk Vigtighed og væsentlig Indflydelse paa Begivenhedernes fremtidige Gang. Træder nu end i forløbne Septembermaaned ingen saadan i Øinene springende Begivenhed særdeles frem, var den dog ingenlunde fattig paa Begivenheder, der fortiene ved et Tilbageblik end eengang opmærksomt at tages i Øiesyn.“

Den største Deel af de i September forefaldne Begivenheder, nysomtalte Blad har havt at omhandle, ere de samme, der, da de i October ere komne til vor Kundskab, her for os blive at foredrage; skiøndt vi imidlertid nu, da dette skrives, ere en halv Maaned-fremmeligere, end da ovenstaaende blev skrevet, tilstaae vi dog, at vi ere saa angt fra at troe os at være komne videre i vort Øversyn af Tingene, at vi meget mere kunde være fristede at ligne Dagens Nemesis med Penelope, der ved Natten oprev, hvad hun om Dagen havde spundet, og har især afpigte Maaned været særdeles riig paa Fortællinger om Tildragelser af yderste Vigtighed. men som næsten umiddelbar derpaa bleve tilbagekaldte med en Bestemthed og en Nidkiærhed, der hos skeptiske Hoveder tør have vakt mangen Tvivl, om ogsaa det, der saa ivrig giordes til fuldkomneste Uvandhed, virkelig skulde have været saa aldeles Digt og Hjernespind, som det nu blev udgivet for.

Een af de faa i forrige Hæfte bebudede vigtige Tildragelser, der have fandet dem, er den unge portugisiske Dronnings Ankomst til Engelland, hvor hun den 24de September ankom til Falmouth og blev, da hun gik i Land, modtagen med en Enthusiasme, der endnu ledsager hende overalt, hvor hun lader sig see, ligesom hun og af Regieringen i alle Maader vises kongelig Ære, og er det allene Kongens Helbredstilstand at tilskrive, at han ikke selv har seet hende endnu. De af Portugal fordrevne og undvegne Loyalister klynge dem med levende Hengivenhed om hende, og hun siges at modtage hver Hylding og Hæder, som hende vises, saavel af hendes Medborgere, som af hendes brittiske Giæstvenner, med sin Alders Elskelighed, men tillige med en ædel Fiinhed, som er over denne. Efterretningen, at hun var ankommet til Gibraltar, og vilde gaae til Engelland, skal i Portugal have giort en uhyre Sensation, og da den just med et engelsk Dampskib indtraf i Lissabon tredie Aften af en for Maderas Indtagelse anordnet Høitid, og Don Miguel fandt denne Aftens Illumination mere glimrende end de tvende foregaaendes, gav han med eet Befaling at afbryde Høitideligheden, i den Tanke, at den i Grunden var Donna Marias Ankomst til Ære. Tillige vilde han formene Dampskibet at afgaae til London med Budskaber, og lod fyre paa det fra Fortet, da det ligefuldt asseilede. Herover skal Don Miguel være blevet som rasende, saavelsom og fordi en Sang til hans Hiemkomst, nu lynges med Forandring: h u n e r k o m m e t, hvilket skal have bekommet nogle Soldater meget ilde. Overalt skal han troe Freden saa lidet, at han for ikke længe siden kiørte igiennem Gaden Beneficia med en Pistol i Haanden, ogsaa heddet

det, at en Officeer, der hidtil havde været af hans ivrige Tilhængere, har skudt paa ham, hvilket Hoflakeyerne vil have seet, Soldaterne derimod benægte med Forklaring, at Explosionen var kommet af nogle Gnister af en Fakkel, der var faldne i en Patrontaske. I øvrigt vedvarer Rædselsfremfærdene; Henrettelserne, Fængslingerne, Confiskationerne, m. v. Ogsaa skal Don Miguel i selve Conseilet have mishandlet sit hidtilværende Factotum Hertugen af Cadaval saavelsom Justitsministeren, og Patriarken, der lode dem forstaae med, han vilde udentvivl handle klogest i at ægte sin Niece, hvortil han hverken selv skal have Lyst, og heller ikke kunde vente Samtykke af sin Moder, som er særdeles mod dette Parti, og især mod al Erkiændelse af Donna Marias Successionsret.

Vistnok har man paa samme Tid ymtet om, at der var tænkt paa, at foreslaae Enkedronningen en Udenlandsreise, og at et Krigsskib, som sagdes al tiltakles i anden Bestemmelse, skulde være til dette Brug, men tillige siges hendes Creatur Marquis Chaves at være kommet høit i Don Miguels Naade, og han at sende en Gesandt til Rom for at faae sin Forbindelse med Donna Maria hævet. Kort, det hele er et saa fuldkomment Chaos, at det er neppe muligt, der kan komme Lys og Orden deri, undtagen ved høiere Haand udenfra.

Ogsaa have Aviserne sagt, at Wellington og Metternich vare enige om, at Formælingen med Donna Maria skulde gjøre Ende paa det Hele; men forudsat endog, at disse Blade skulde være saa usædvanlig vel indrettede om Diplomatiens Hemmeligheder, vilde da vel denne Beslutning og nu, da den unge Dronning er omgivet af Loyalister, der ere blevne Officere for hendes

Sag, og da ydermere den hoimodige engelske Nation med Føie anseer hende, som i sin helligste Varetægt, være saa lek at iværksætte? skulde overalt Wellington, der i faa mange Henseender har som Minister givet Beviis paa sin Ærbødighed for Nationens Følelse og Stemme, og der just i dette Øieblik seer en Contraopposition af Ultratorier træde op imod sig, med store Navne i Spidsen, til disses mange øvrige Ankeposter endnu vilde føye denne, som gamle John Bull sikkerlig ikke vilde tie til? Hertil kommer, at Don Miguel i selvsamme Øieblik ved mangehaande Fornærmelser og Forurettelser giver den vakte Forbittrelse ny og ideelig Næring, og sikkerlig ved at erfare, med hvormegen Udmærkelse den unge Dronning behandles i England, ikke vil blive venskabeligere eller sindigere stemt mod denne kildne Nation. Imidlertid er der Underhandlinger af denne Natur paa Tapetet, og skal især det spanske Hof meget interessere sig for denne Sag, som og Kong Ferdinand skal i den Anledning have givet den — ikke erkiendte — miguellitiske Emissair i Madrid en natlig Audients, hvad denne hidtil kun havde havt hos Infantinden af Beira; hvorover den portugisiske constitutionelle Chargé d'Affaires, Ridder Lima fandt sig foranlediget at nedtage Vaabnet over sit Hotel. Meest Opsigt gjorde imidlertid det Rygte, at den franske Gesandt Grev Rauzan havde faaet Befaling at gaae tilbage til Lissabon, men som strax derpaa blev kaldet tilbage i de franske Aviser, med Berigtigelse, at han kun var gaaet til sine Godser i Normandiet. Megen Opsigt har og en fra den brasilianske Keiser udstædt, efter Forlydende af ham selv forfattet, Proclamation gjort, i Særdeleshed for den Varsomhed, hvormed deri tales om Don Miguel, som den, der var feldet i stette

og onde Menneskers Hænder. Man vil imidlertid vide, at Miguel slet ikke er opbygget af denne Skaanfel, ligesom der og fra Lissabon skrives, at den ingen Virkning giør, da man der kiender ham for vel. Alt hvad man udentvivl for Øieblikket kan sige, er, at Dronning Marias Komme til England, lettelig torde være et ikke mindre untoward accident, end Navarinoslaget i sin Tid.

Hvad imidlertid vel endnu mere, ikke blot end den saakaldte portugisiske Qvæstion, men end hele den udenlandske Politik, saa vigtige Opgaver denne endog frembyder, er i England Dagens Anliggende, er ustridig Irlands catholske Sag, der fra de meest modsatte Sider tager, eller gives betænkelige Vendinger. Det er i et foregaaende Hæfte anmærket, at Hertugen af Wellingtons Yttringer og Adfærd havde givet Emancipationens Venner og Talsmænd gunstige Forhaabninger, som ydermere stadfæstedes ved andre Ministerielles, og deriblandt især Skatkammersecretairen Dawsons aldeles forandrede Sprog i denne Anledning; ligesom man og høiligen roste den irlandske Overstatholder Marquis Angleseas humane og retvise Fremfærd; men tillige berørtes den Opsigt, det just i et saadant Øieblik giorde, at Hertugen af Cumberland havde ladet sig udnævne til Stormester for Orangelogerne i England, og som naturligviis forøgedes ved den Iver, hvormed Contraoppositionen i England var i Bevægelse for at oprette de saa kaldte Brunswick Clubs til at beskytte og vedligeholde Englands protestantiske Constitution; og har man ved denne Leilighed især lagt Mærke til en i Maidstone i Grevskabet Kent holdet saadan Forsamling, hvori ikke allene Lord Wincheſter, Exministeren Lord Berley, og flere slige høie Herrer

tog Deel, men hvor og et Parlamentslem, Hr. Wells, i sin Ivrighed forsikkrede, at, dersom de to Partier — Catholikerne og Protestanterne — skulde komme i Kamp sammen, vilde han fægte for at forsvare den ærerige Sag, om han skulde gaae i Blod til Knæerne. Disse Clubber udbrede dem meget, og fremmes af de Fornemste i Landet. Meget Opsigt har og et Skrift fra hans Herlighed, Hertugen af Newcastle giort, der skal være det første offentlige Kny, han har givet fra sig, og hvori han med rene Ord omtaler Ophævelsen af Testacten, som det fordærveligste, og forargeligste, der endnu nogensinde i England er skeet, og i denne Anledning erklærer Hertugen af Wellington aabenbar Krig; tydeligst og ærligst synes man imidlertid den dublinske Corporation at have forklaret sig, i det der ikke blot vedtoges en Ansøgning til Kongen og Parlamentet, at ingen videre Friheder maatte tilstaaes Catholikkerne, og at de ringere Skattydere maatte fratages Valgret, men og nogle Talere ligefrem yttrede, at det vilde være meget veldædigt for Landet, om de Ministre, der vare Ophavsmænd til Forsoningssystemet, bleve affatte.

Dette lader imidlertid ikke paa disse at gjøre nogen synderlig Virkning, og vedbliver saaledes Marquis Anglesea at føre Statstømmen med samme stadige og uparriske Haand, og medens Ultrabladene have søgt at bringe det Rygte i Omløb, at han havde ladet, eller vilde lade hæfte Oconnel, Shiel, og andre den catholske Forenings Formænd — der i øvrigt just ere kloge nok til at forebygge og forhindre alle Uroligheder mellem deres Troesforvandte — sige Times tvertimod: hvis Ministrene, som, vi troe, er i Værk, forstærke den under Lord Anglesea staaende Militairmagt, maa

Catholikerne velkomne det, som derved var givet dem fuldstændigere Beskyttelse mod Orangisternes Fornærmelser. Ogsaa har Marquis Angleseas Søn, Lord W. Paget, Parlamentslem for Flekken Carnarvoni Wallis, ved et Gilde, han nys efter Skik og Brug gav sine Valgmænd, og hvor de vilde lade ham føle, han ikke maatte vente, at blive oftere valgt af dem, naar han ikke skiftede To, med ædel Frimodighed aflagt sin Troesbekiændelse. Da de nemlig udbragte Partiskaalen: for den protestantiske Overvægt, drak han den vel hierteligen med, men erklærede tillige, at han derved forstod en protestantisk Konge, en protestantisk Constitution og protestantiske Institutioner; men paa ingen Maade tog Ordene i deres blodtørstige og undertrykkende Betydning mod hans catholske Medunderdaatter, og under ingen Betingelse vilde lade sin parlamentariske Frihed, at votere efter sin Overbeviisning, paalægge Lænker. Da der nu tilraabtes ham: at han i saa Fald maatte forlade sit Sæde i Parlamentet, som deres Repræsentant, da de ikke blot ikke vare sindede at indrømme Catholikerne ny Rettigheder, men tvertimod holdt for, man skulde betage dem de nuværende, erklærede han, at han vel ikke var villig til at opgive sit Sæde, men heller vilde døe, end vinde deres Tillid og Popularitet tilbage ved at tiltræde saa falsk en Mening, som at den protestantiske Overvægt blot kunde bevares ved at træde Catholikernes Rettigheder, Friheder og Velfærd under Fødder. Herr Peel, hvem ved et Gilde, der gaves ham til Ære i Manchester, blev ved Udbringelsen af samme Skaal sat en lignende Snare, indskrænkede sig til Taushed, hvilket naturligviis Partibladene forklare, hvert efter sin Leilighed. Et Dublinsk Blad vil vide, at Regie-

ringen har besluttet at forbyde civile og militaire Embedsmænd at tage Deel i politiske og Orange-Clubber, ligesom det og hedder, Orangisterne aldeles ikke ere tilfreds med, at Regieringen ogsaa har sendt Tropper til det nordlige Irland, som er deres Hovedsæde. Det hedder, at Ministrene ere i fuldt Arbeid med en Bill Catholikernes Emancipation angaaende, og som Wellington og Anglesea i Forening skulde have Hovedæel i. I Dublin vilde man derimod have et Rygte, at Marquis Anglesea vilde nedlægge sit Embede som Irlands Lordlieutenant, hvilket da sikkerlig ikke vilde blive den eneste ministerial Fratrædelse. Kiøbmandsgildet i Dublin, der bestaaer fornemmelig af Orangister, har udnævnt Hertugen Newcastle, hans prentlige Correspondent Lord Kenyon, samt Brunsvigclubbernes ivrige Forfremmere Marquien af Chandos, og Greven af Winchelsea til Medlemmer, og forsømmer man ikke at benytte den gamle Uskik, at lade underhaanden forstaae, at en høi Person paa ingen Maade vilde give Catholikernes Emancipation sit Samtykke At der, naar Parlamentet igien træder sammen, vil forestaae betydelige Kampe om denne Menneskehedens og den sande Statsklogskabs Sag, er ingen Tvivl underkastet; men om end i Forhandlingerne Sandhed og Ret ustridig ville seire, er det derfor ingenlunde afgiort, at de ikke — i det mindste i Overhuset — af Hierarkie og Aristokratie, der naturligvis ikke vil forsømme, at indhylle sig i Patriotismens og Protestantismens Kaabe, ville blive overstemte.

Til denne, og den portugisiske Qvæstion komme endnu tvende med hinanden nøye forbundne Spørgsmaal, der ligeledes udentvivl ville blive Gienstand for megen lidenskabelig Strid, de russisk tyrkiske Anliggender, hvorved især Rus-

sernes bebudede Blokade af Dardanellerne vil blive et betydeligt Tvistens Æble, og det franske Tog til Morea.

Inden vi imidlertid endnu gaae over til disse Hovedgaader, ville vi først kaste et Blik paa Stillingen og Stemningen i Frankrig, saameget mere som dette Land i nærværende Øieblik paa det Hele er af umiskiendelig Indflydelse.

Ogsaa der har man talt om forestaaende Ministerial Forandring, dog saa, at man næsten skulde tro, det var dem, der ønskede den, som ved at udspræde slige Rygter ville prøve Gemytter. La Feronnaye er nu kommen fra sin Badereise, der i ingen Henseende synes at have havt noget politisk Formaal: og hvorvel der taltes om, at Udenrigsministeriet skulde blive i Rainevals Hænder, heddede det dog tillige, at La Feronnaye var i Betragtning til at blive Premierminister. En betydelig Seier synes Ministeriet at have vundet over Hierarkiet, som prøvede i Universitets og Jesuitersagen at byde det Spidsen, og har man i Særdeleshed leet meget af et laconisk Brev fra Erkebispen af Tolouse, Clermont Tonnerre, til Underviisningsministren, hvori han meldte, at hans Families Valgsprog, som den Aar 1120 havde faaet af Pave Calixtus den den anden, var etiamsi omnes, ego non; og det var ogsaa hans Samvittigheds Valgsprog;" Kongen har ladet ham Hoffet forbyde for denne laconiske Skrivelse.

En anden Sag, hvorom der i Ministeriet skal være deelte Meninger, som udenfor Ministeriet megen Røre, er den forehavende Luttring af Statsraadet, Præfects og Underpræfectsposter v. s. v. fra det deplorable Ministeriums Efterladenskab, og vil man vide, det ikke er de sletteste blandt disse, der har mindst og svagest Medhold,

og nævner man saaledes blandt de meest beskyttede, Postintendanten, Hr. Vaulchier. Desmere er man opmærksom paa, hvorledes det vil bekomme ham, aabenbar at tage een sine utro Betiente, Greven af Mallarmé, i Protection, der er grebet i, at have bortaget Pengebreve, for at bemestre sig, hvad der var i dem.

Cadix har den franske Besætning nu virkelig rømmet, og saae man ikke uden Urolighed Følgerne deraf for Indvaanerne imøde.

Men det, hvorpaa, hvad Frankrig angaaer, især Hovedopmærksomheden hviler, er Morea-toget, og ere herom ikke blot Meningerne, men og Beretningerne saa forskiellige, at man har Føye til at at mistænke og mistroe, baade, hvad der siges, og modsiges. Unægteligt er det, at General Maisons Division er ankommen til Morea, og af Grækerne modtaget megen Glæde; ogsaa er Ibrahim i fuldt Begreb med at rømme Landet. Men videre lader sig, i det Dieblik, dette skrives, neppe med Vished sige. Det har heddet, og meget bestemt, at Porten havde erklæret Frankrig Krig over dette Tog; dette har imidlertid endnu ikke sandet sig, og synes ikke at ville sande sig; det har heddet, at en tredie Expedition skulde afgaae til Morea; men paa den samme Tid er det sagt, at de franske Tropper skulle forlade Landet, saasnart Egyptterne og Tyrkerne havde rømt det: overalt er der flere Gange ymtet om forskiellige untoward accidents, der havde fundet Sted, eller var i Begreb at finde Sted.

Som dette skrives, indløber Efterretning, at Varna er faldet, og har af en panisk Skræk, over et dristigt Angreb af nogle russiske Soldater og Søfolk, der giennem Brechen var brudt midt ind

i Staden, hvor de dog ikke kunde holde dem, overgivet sig paa Naade; og gav Jussuf Pacha, der ikke vovede at gaae hiem, sig under Keiserens Beskyttelse; Capudan Pacha, der med en liden Hob havde taget sin Tilflugt til Castellet, fik fri Afmarch med 300 Mand til Omer Vrione, der var rykket Varna til Undsætning, men da han erfoer dens Fald, skal strax have tiltraad Tilbagetoget.

Det vil nu vise sig, hvad Indflydelse denne Begivenhed, der i Forveien fremstilledes, som af afgiørende Vigtighed, vil have, saa vel paa Russernes og Tyrkernes, som de øvrige Hovedmagters Beslutninger og Bestemmelser. Tyrkerne bare paa fenere Tider, især over de hyppige Seiersbudskaber, der fra alle Sider bekiendtgiordes, særdeles overmodige, hvilket endnu forhøiedes, da Mahomeds Fane under Sultanens Ledsagning bragtes fra Constantinopel til Ramis Tiflik, hvor han nu har taget sit Hovedquarteer, og hvorhen han drog i et brammende Hærtog anført af Mufti med Coranen i Haanden, og Sværdet ved Siden; og holdt Præsterne Bøn under hele Ceremonien, der — hedder det i allgem. Zeitung — sandsynlig, da der nu ingen Fare var mere for Constantinopel, kun havde til Formaal at vise Folket den seierkronede Sultan, omgiordet med Mahomeds Sværd, som en modig Kiæmper. Kaimakan var gaaet til Adrianopel, og det hedte, Sultan vilde snart følge ham hvilke dog fandtes mindre sandsynligt, da Sultan efter Lovene ikke kan komme hiem uden med Freden i Haanden, og Anliggenderne med Rusland trods de bebudede — for Tyrkerne — gunstige Begivenheder, endnu ikke synes saa, at en Fred var at vente. Varna havde i den første

Halvdeel af September været meget betrængt, og den vilde have maattet give sig, om endog i Følge Capudan Pachas Løfte kun som en Steenhob, da Russerne alt havde skudt Breche, hvis ikke Capudan Pacha havde henholdt Russerne med nogle Dages Underhandling; imidlertid ilte Storviziren til ad Veien over Parawadi, og sagdes — i Constantinopel — at være den 15de om Morgenen indtruffet ligeover for Varna, hvor han holdt Die med de der forskandsede Russer; (dog lod andre Beretninger ham være draget ad Rustschuck, ikke ad Varna) *man haabede imidlertid, at Varna var reddet!*"

Da nu, som af det foregaaende sees, dette Haab er beskiæmmet, kan det neppe slaae feil, at det i Constantinopel vil giøre et frygteligt Indtryk, være sig til Forbittrelse eller Fortvivlelse.

Skiøndt det nu paa den anden Side ikke er at omtvivle, at jo adskillige *politiske* Blade have med velberaad Hu overdrevet, og vel endog nu og da opdigtet Tyrkernes Fordele og Russernes Tab, er det dog ingenlunde at miskiænde, at saavel ved Schumla som Silistria Russerne have lidt betydelig, ligesom og ved Krajowa de tyrkiske Vaaben synes at have havt kiændelig Overmagt, skiøndt de i General Geismar have mødt en kiæk og haardnakket Modstander... At imidlertid det der udøste Blod ikke vilde være tilstrækkeligt til at udslukke Krigsluen, og at det overalt ikke var paa disse Valpladse, de store Hovedspørgsmaal kunde ventes afgiorte, er umiskiændeligt, skiøndt vist nok den Vending, som her Tingene tog, maatte — om end ikke altid: efter Formodning — virke paa Stemningen der, hvorfra Resultaterne skulde komme.

Atter fristes man her til at erkiænde Neme-

sis Penelopesinger. Den Begivenhed indtræffer, paa hvilken Opmærksomheden saa længe har været spændt, og hvoraf man bebudede sig saa vigtige Følger; Varna falder; Keiseren høitideligholder denne Erobring med et Tedeum, og anden Aften derefter indskiber han sig til Odessa for at gaae tilbage til Petersborg, efterfulgt af det hele til Varna netop ankomne diplomatiske Corps; imidlertid siges og synes Beleiringerne for Silistria og Schumla at gaae deres Gang; ja hvad der endnu er mere, den bebudede Blokade af Dardanellerne skal efter Breve fra Triest virkelig være anordnet, og Admiral Heyden i Begreb at iværksætte den; og medens man fra adskillige Kanter idelig giver Fredshaab, ytre Efterretninger fra Berlin, at de Svar, de frankiske Diplomater erholde af Porten, give tilkiende, at Sultanen ikke vil — og ikke kan — stikke Sværdet i Balgen, førend han har faaet en Fred efter sit Sind.

Paa den anden Side har vel Ibrahim med sin Armee rømt Varna og indskibet sig til Egypten; men — efter den østerrigske Jagttagers Beretninger — bloquere de franske Tropper nu de svage Besætninger, han efter Conventionen har efterladt i Coron, Modon, og Navarino, saavelsom Patra og hedde det, at strax efter Ibrahims Bortgang disse Pladser skulde paa det strængeste bloqueres tilsøes, og saaledes tvinges til Overgivelse, og har endog et parisisk Blad villet vide, at der var kommet Telegrapheefterretning, om en Fægtning mellem General Schneiders Division, og Besætningen i Patra. Skulde imidlertid endog denne Beretning være uhiemlet, som den i det mindste hidtil ikke har nogen authentisk Stadfæstelse, er det dog neppe at formode, at denne vædnede Mellemhandling enten af Sultanen eller det tyr-

kiske Folk vil blive betragtet med venskabelige Øine, og torde det, især efter den Exaltation, der ved de mange Seiersbudskaber er udbredt i Constantinopel og den Forbittrelse, Varnas Fald ikke kan undlade at vække, neppe kunne omtvivles, at — om der endog skulde have været nogen fredsom Stemning — denne neppe vil fremmes herved; heller ikke synes dette at være den rette Vei til at udvirke Grækenland den paa senere Tid igien omtalte Ovasi-emancipation, hvorved det dog bestandig skulde vedblive at være skatskyldigt, og afhængigt af Porten.

Overalt synes der over de store europæiske Magters indbyrdes Forhold at være mere Mørke, end nogensinde, og medens f. Ex de engelske Blade berette, at et Skib er udløbet for at melde den til Middelhavet gaaende russiske Eskadre, at den i de engelske Havne vil finde al venskabelig Understøttelse, meldes fra andre Steder, at der alt kommer flere og flere Kurrer paa Traaden; og hedder det saaledes, at Keiser Nicolaus paa det bestemteste har erklæret sig imod det Forehavende at gifte den unge portugisiske Drouning med Don Miguel. Østerrig skal været meget opbragt over, at hun er gaaet til London, og skal med overordentligt Eftertryk fordre, hun efter sin Bestemmelse skal fortsætte Reisen til Wien, hvilket og Wellington og Aberdeen siges at give Medhold, men som finder kiæk og bestemt Modstand i Barbacena, der skal have erklæret, at han i Tilfælde, han maatte forlade England, vilde føre hende tilbage til Brasilien; og er en Deputation af portugisiske Loyalister afgaaet til Rio Janeiro, at forestille Don Pedro Tingenes nærværende Tilstand, og opfordre ham kraftigen at understøtte sin Datter, hvorom man saameget mere gior sig Haab,

da Krigen med Buenos Ayres er forbi. De nyeste Efterretninger ymtede om, at et andet Hof, der ikke fandt det passende, at den unge catholske Dronning søgte Tilflugt i det protestantiske England, havde ifinde at indbyde hende; om imidlertid endog dette skulde blive Tilfældet, torde Barbacena finde det nødvendigt, at indhente Forholdsordre fra Brasilien; inden nogen Beslutning i denne Henseende blev taget. I øvrigt vogte og saa i denne Anledning Alles Øine paa La Ferronaye, og hvad, i Tilfælde han enten igien tiltræe sin forrige Post, eller kommer i Spidsen for Ministeriet, hans Mening i disse nye Forhold vil være.

31 Octbr.

E. Skr. Medens Omstændighederne forsinke dette Hæftes Udgivelse, medbringe Tidenderne følgende Efterretninger, som for en Deel torde synes at stadfæste, hvad om Nemesis's Penelopefærd i det foregaaende er yttret. La Ferronaye, hvem et fransk Blad, i Anledning af hans bebudede Ophøielse til Conseilspræsident, erklærede, værd at agtes høiere, end mangt et heelt Ministerium, er tiltraad Udenrigsministeriet igien, og hans Vicarius Raineval ophøiet til Greve; imidlertid menes Ministerialrystelsen endnu ikke at være aldeles forbi, da det jammerlige Systems Venner uden tvivl paa mange Maader ere paafærde paa høiere Stæder. Det hedder, at de Franske, strax efter Ibrahims Bortgang, ere satte i Besiddelse af Navarino, og venter man, at det samme snart vil skee ved Coron, Modon og Patra. Hvorvidt Reis Effendi ligefuldt vil vedblive sin Forsikkring, at, naar den franske og engelske Gesandt vilde komme tilbage til Constantinopel, skulde snart Alt i Mindelighed være bilagt;

thi med den russiske, som fiendtlig, kunde man ligesaalidet underhandle, som med de græske Insurgenter, og hvorvidt det Hele i alt Fald var andet, end et Forsøg, at vinde Tid, vil man vel snart erfare. Hvad Sensation Varnas Fald især efter de brammende Budskaber om dens Befrielse og Russernes Nederlag vil gjøre i Constantinopel og Armeen, maa man med spændt Forventning see imøde, især hvis efter de seneste Efterretninger, Silistria ligeledes skulde være faldet i Russernes Hænder, og Vinterfeldtoget uagtet Keiserens Hiemreise fortsættes.

Lebzeltern skal være kommet til London, at fordre, at den unge Dronning af Portugal skal fortsætte sin Reise til Wien, og vil i det mindste Quotidienne vide, at han har saa stærkt Medhold af Wellington, at denne endog skal have truet Barbacena at hans Vægring torde bekomme ham ilde i Rio Janeiro. Dette synes imidlertid ikke at stemme med de sidste Efterretninger fra Brasilien, i Følge hvilke Don Pedro ikke blot skal have sendt en Gesandt til Paven, for at faae Forbindelsen mellem hans Datter og Don Miguel opløst; men i meget rene Ord yttret sig om sidstnævntes Adfærd, og erklæret, at han med Opofrelser sluttede Freden med Buenos Ayres for at kunne des kraftigere understøtte sin Datters Sag.

Ogsaa skal man i Portugal være i megen Uro, hvorved imidlertid Grusomhederne og Voldshandlingerne ikke formindskes; hertil kommer, at Lykken synes at vende sig, i det ikke blot en miguellitisk Opstand paa Terceira er kuet; men og i Portugal selv skulle reise sig constitutionelle Guerillas, der endog siges at have havt Fordele over Miguelisterne.

Overordentlig Opsigt gior i England det

store kentiske Folkemøde paa Penendenheeden, hvor over 3000 Mennesker vare samlede at raadslaae om en Petition til Parlamentet mod Catholikernes Forhaabninger og Fordringer, som og — efter Sigende med to Trediedeel Stemmer, hvorved dog mod Stemmetællernes Upartiskhed opkastedes nogle Tvivlsmaal — blev vedtaget, og skal overgives Overhuset af Grev Winchelsea, og Underhuset af Sir E. Knatchbull. Man tvivler nu ikke paa, at dette Exempel vil blive fulgt over hele England, og bebudes allerede Ministeren Peel, at, dersom, efter en Udladelse af ham, han ikke seer sig istand til at styre Underhuset, hvis Catholikernes Klager ikke afhjelpes, da vil han end mindre faae nogen Ulelighed dermed, hvis han gjennemdriver en Bill til deres Fordeel. Og torde altsaa den Strid, der her synes at forestaae, man kan vel sige, i alle Henseender, have mere almeeneuropæisk Vigtighed, end en saadan, efter første Diekast, blot brittisk Nationalqvæstion, skulde formodes.

Hvad om Fædrelandets Jubel i disse Almeenglædens Dage er at berette, kan ikke siges sandere, skiønnere, og kortere end med vor Ingemans deslige Linier:

Hør, hvad Dannerfolket sjunger!
Lyt til Glædessang fra Nord:
Stammens yngste Spiret modes,
Slægten blomstre skal paa ny;
Stammens Rod er Danmarks Hierte,
Kronen grønnes over Sky!

Den 7 November 1828.

K. R.

Tritogenia.

November 1828.

Hans Finsen.

om

Folkemængdens Formindskelse ved Uaar i Island.

Saa ofte som vor Jord Omverling overgaar,
Hvad gjør at Dyrtid, Pest og Krig den ej udtømmer?

— Tullin.

Den Interesse, enhver nøiagtig og paalidelig Underretning vort mærkværdige Broderland Island angaaende med Fryd maa forudsættes at have, forvisser Udg. om, at nærværende med saa megen Sagkyndighed og Lærdom skrevne Afhandling, om Islands Forhold til og Indbyggernes Kamp mod de ublide Naturbegivenheder, der fra Landets første Bebyggelse indtil Aaret 1785 have hiemsøgt denne, vil blive modtaget med Velbehag. Den er oprindelig skrevet paa islandsk af den berømte Biskop Dr. Hans Finsen, og findes i det islandske Literatursel-

*) Magni patris magnus filius, non solum Islandiæ imo Septentrionis ornamentum, kaldte den stemmeberettigede Suhm ham.

skabs Skrifter 14 Bind. Fordanskeren, Hr. Candidat Einarsen, har med den hans hæderlige Landsmænd saa egne Patriotismus, ikke blot efterseet og gjennemgaaet de af den grundlærde Forfatter benyttede og i Anmærkningerne opgivne Hielpekilder, og i Følge deraf foretaget saadanne Forandringer, som Tidens Løb havde giort fornødne, men selv tilføyet, hvad for den danske Læser forekom ham at kunne være nødvendigt eller i det mindste videværdigt, skiøndt Forfatteren, der skrev nærmest for sine Landsmænd med Føye, kunde troe det overflødigt for disse.

Udg.

Indledning.

Pest, Krig og Dyrtid kaldes de skarpeste Tugtelser i Guds Haand, hvoraf Kong David havde at udvælge den ene (1). I de Tider har Krigen dog vist nok været skadeligere end Pesten; fordi den, som fik Sejer, ødelagde for Fode Folk og Fæ, og alt andet, som han traf paa. I vore Tider derimod er Krigen bleven mindre farlig end Pesten, især blandt de dannede Nationer; thi den

Anm. (1) 2 Sam. 24, 13; 1 Kron. 21, 12. Propheten Jeremias plejer at henføre alle Slags Ulykker under en af disse Plager, f. Ex.: 14, 12; 21, 7; 24, 10; 17, 8; 32, 36; 34, 17; 38, 2; 42, 17; 44, 13 o. s. v. Se og Esech. 5, 12; men især Aab. 6, 1; 9.

bortrykker nu ikke Kvinder og Børn i Flæng, som i Fortiden, men skaaner Ungdommen istedenfor at Pesten ødelægger Mænd og Kvinder, Unge og Gamle. Af alt dette anser jeg dog Hungersnøden som det skarpeste Sværd (2); den skaaner

Anm. (2) Deri samtykker Süßmilch göttliche Ordnung in den Veränderungen des menschlichen Geschlechts 1 B. S. 355 fgg. hvor han siger, at Intet er i Stand til at dræbe flere Mennesker og mere ødelægge Landet end Hunger, og at der er Intet som saa let kan paakomme. Det er grueligt at læse, hvad Præsten Beda skriver, at da Hungeren paakom, have 40 til 50 Mennesker ad Gangen taget hinanden i Haanden og sprunget i Søen for at drukne sig. Se Trondh. Selsk. Skr. 1 B. S. 134.

I Aaret 409 var saa stor Hunger i Rom, at Borgerne forlangte, at der blev sat Taxt paa Menneskekjød. Se Just. Lipsius De Constantia Libr. 2 Cap. 23. Og senere da Goterne belejrede Staden, bad Borgerne den berømte Feldtherre Belisarius at føre dem i Kamp og aaben Død, for derved at befri dem for deres Hungersnød. Den største Ulykke, (sagde deres Udsendinge), der kan træffe os Elendige, er, at forlænge vort Liv; de fleste af Stadens Borgere ere allerede døde, og disse kunne ikke engang blive begravne. Vor Smerte er saa utaalelig, at vi misunde dem som allerede ere døde. Hungeren for-

hverken Unge eller Gamle; den dræber først efter lange Pinsler, og medbringer en hel Flok Sygdomme; den bortrykker Kvæget, der er nødvendigt til Familiernes Underholdning, og som i lang Tid efter at Hungeren er overstaaet ikke lader sig anskaffe igien (3); og hvad der ikke er mindst betydeligt, den medfører Ran og Tyveri imedens den staar paa, men bag efter Udygtighed til Arbejde, Lovløshed, Forbrydelser og Selvraadighed, hvilket siden vanskelig lader sig bevinge; ikke at tale om den ved Hungeren hyppig opkomne Pest,

aarsaget, at ethvert andet Onde bliver taaleligt, og enhver anden Dødsmaade er imod det at regne behagelig. Procopius de bello gotico Libr. 2 Cap. 3.

Anm. (3) Davenant beregner, at i Frankrig et langvarigt Tørrevejr koster Landet formedelst det meget Korn, der maa kjøbes, mere end 10 Aars Krig; og dog er dette i Oyrtid kun tilstrækkeligt et eller et halvt Aar til FolketsUnderholdning. Hvad vilde da Beregningen blive, naar Uaaret uafbrudt vedvarede igjennem mange Aar? og hvad vilde der blive af, naar hele Landets Næringsstøtte, Kreaturerne nemlig, desuden enten dø af Sult, eller dog saa hentæres, at de blive til ingen Nytte. Dog er det endnu værre, naar ikke alene Penge og Kreaturer, men Menneskene tillige forkomme.

som dels foraarsages, dels forlænges ved Uaaret (4).

At Hunger og Uaar paa Island hyppigen have fundet Sted, er ikke underligt, da det samme er hændet mange bedre Lande, skjønt man dog skulde tro, at deres tempererede Klima, Frugtbarhed, Rigdom og fordelagtige Handel vilde forebygge sligt (5). Men ihvorvel Island er udsat

Anm. (4) I 30 Aars Krigen opkom saadan Hungerspest i Tydskland; og at hæftige Epidemier have grasseret efter et Uaar, er mange Steder at læse. Naar Svenskerne sige, at det lader sig let bevise, at ingen Sygdom har faaet Overhaand hos dem, der jo for det meste har haft sin Grund i foregaaende Hunger, hvorved Folket nemlig er tvunget til Brugen af unaturlige Fødemidler (se Krugers Svar på Frågan: Hvilka åro Swänska Climatets Förmoner och Olägenheter S. 7); med hvor meget større Rimelighed maatte vi Islændere da ikke sige det samme om os? Se § 35 Anm. 18.

Anm. (5) For alene at omtale de senere Tider, har Hungersnød ofte i Italien, Spanien og Frankrig foraarsaget Folkedød. Saaledes indtraf der Aaret 1598 en saadan Hungersnød i Bologna, der bortrykkede 53704 Mennesker, imedens den bekjendte Pest, som opkom sammesteds 32 Aar senere, alene dræbte 41691 Mennesker. I det forrige Aarhundredes tvende sidste Tiaar fortælle Skribenterne,

for Uaar, saa er det dog ikke ubeboeligt, da de gode Aaringer ere langt talrigere end de slette (6),

at der i Frankrig ere døde 2 Millioner Mennesker af Hungersnød, endskjønt Kong Ludvig den 14de fra alle Kanter, især fra Afrika lod indkjøbe Korn, og nylig finder man skrevet i Minerva 1789 Juli Maaned S. 122: „Det i de frugtbare Sydlande almindelige Sørgespil, Kornmangel og Hungersnød, har endnu i dette Foraar været almindeligt, som i mange af Frankrigs Provindser, saa og næsten overalt i Spanien."

Anm. (6) Deri ligger Fejlen hos de Forfattere, som have berettet om Islands haarde Aar, at de gjøre dem for hyppige. I lang Tid gientog den ene efter den anden: Islandia perpetuis frigoribus et glacie damnata; imod hvilket den lærde Arngrimur Jonæ har skrevet i Comment. de Island. og Anatome Blefkeniana. I de nyere Tider har Horrebow i „Tilforladelige Efterretninger om Island," saavelsom i hans Optegnelser over Vejrliget i Island den Tid, han opholdt sig der, paa det tydeligste vist det Usande deri, og alligevel har man nu begyndt at tillægge ham den Mening, at Island var idelig plaget med haarde Aar. Den fortjente Sander i sin velskrevne Bog „Von der Güte und Weisheit Gottes" S. 247 siger: „Horrebow versichert, daß die Schafe im Islande oft mit der Wolle an einander gefrieren; daß sie oft mehr als 20 Fuß

Ligeledes, skjønt der i vore Tider ere indtrufne haarde Aar, saa have dog vore Forfædre, hvilke vi ere saa tilbøjelige til at prise lykkeligere end os, maattet friste lige saa mange saadanne som vi (7).

hohen Schnee über sich haben, und unter dieser Last oft erdrückt werden." Men alt dette er ofte Usandhed, hvilket den vil bevise, som en Gang giver os et fuldstændigt Skrift om Islands Vejrlig, og som den flittige og nøjagtige Observator Lievog maaske snarest vil og kan udføre, som Supplement til det, som den i Islands Statistik bedst bevandrede Professor Eggers har gjort saa god og nøjagtig Begyndelse med i hans physicalische und statistische Beschreibung von Island 1 D. 1ste Afsnit, som til stor Skade ikke fortsattes.

Anm. (7) Hvor strængt Vejrliget endog er i Island, have dog Indbyggerne endnu ikke stadigen benyttet Kardinal Vilhelms Forordninger (Rettebøder), som han gav alle det norske Riges Indbyggere, og som findes i Biskop Arnes Kristenret, Kjøbenh. 1777 S. 176, se ogsaa F. Joh. Hist. Eccl. Isl. 1 D. S. 233, 568, af hvilke den ene lyder: „Dersom man formedelst slet Vejrlig ikke kan arbejde paa søgne Dage, saa tillade vi i Guds og den hellige Kirkes Navn, dog kun forsaavidt stor Nød maatte fordre det, paa de hellige Dage, de største Højtidsdage undtagne, at bjærge Hø og Korn og andre til Menneskenes Underholdning nødvendige Ting;" og i den anden

Landet har i Mellemtiden dog kommet sig igjen, kunnet underholde sine Børn, og frembragt mange berømte Mænd, der have vist sig som duelige Redskaber i Guds Haand, været lykkelige nyttige for denne Verden, og salige i den tilkommende. For at formindske deres Veklager, som tro, at man i Fortiden aldrig har haft saa haarde Tider, som i deres Tid, eller at nærværende Tiders haarde Aar ere saa trykkende, at Landet aldrig kan ventes at forvinde dem, og for at give Anledning til Kyndiges nøjagtige Undersøgelse, i det de sammenholde Fortiden med Nutiden, vil jeg i Korthed beskrive de mærkværdigste Aar her i Landet, og holde for at have vel anvendt de Timer, der maatte foranledige, at nogen vilde lidet nøiere end hidtil betragte Landets saavel Fordele som Mangler.

hedder det: „Formedelst Landets Trang og ustadige Vejrlig, og for at opmuntre Folk til desto hellere at vise Nødlidende Hjælp, saa tillade vi i Guds Navn, paa alle de Dage, fra Morgen til Aften, som helligholdes fra Kl. 3 Efterm. baade at høste, og paa hvilkensomhelst anden Maade at bringe i Sikkerhed Korn og Hø ꝛc.“ Denne Forordning befalede Kong Haagen Højbén i Aaret 1314 at skulle optages blandt de islandske Love.

Udsigt over Aarene i Island.

§ 1.

Strax efter at Hrafnefloke havde fundet Island, yttrede Vinterens Haardhed sig (1), og det var nærved at Helge den Magre, der først tog sin Bopæl i Øfjorden (2), mistede alle sine Kreaturer. Det fortælles ogsaa i vore Oldtids-Historier, at enkelte Vintre have været haarde, men jeg erindrer dog ikke nogensteds at have læst noget om et almindeligt Aar, der skulde have foraarsaget Folkedød, førend i Aaret 976, 100 Aar efter at Island først begyndte at befolkes. Jeg kan ikke give fuldstændigere Begreb derom, end det man faar i Lavmand Høg Erlendsens Beretning, (thi ham tilegner jeg det Tillæg, der findes i Landnama (3).

Anm. (1) Landnama 1 Part Kap. 2 fortæller, at Hrafnefloke tog fra Norge for at opsøge Gardarsholm, og anløb Vantsfjord ved Bardestrand, hvor han opholdt sig næste Vinter. Da var (hedder det fremdeles) Foraaret koldt; Floke gik med sine Mænd, for at se sig om, op paa Fjeldene mod Nord, og blev da paa den anden Side en Fjord vaar, som overalt var tildækket med Drivis; derefter opkaldte de det fundne Land og benævnede det Island og Fjorden Isefjord, hvilken Benævnelse er vedbleven siden den Tid.

Anm. (2) Anf. Sted 3 Part Kap. 12.

Anm. (3) Anf. Sted Mantissa S. 181.

hvor det hedder: „Der var et stort Uaar i Island i Hedenskabets Tid, det var den Gang, da Kong Harald Graafeld mistede, men Haagen Jarl igjen besteg Norges Trone (4). Dette Uaar har været det største, man har haft; da spiste man Ravne- og Rævekjød og mange andre uspiselige Ting. Nogle lode ombringe aldrende og svage Folk eller nedstyrte dem af Klipper. Da sultede mange Mennesker ihjel, men nogle lagde sig i Skove og Skjul for at stjæle, og bleve saa erklærede for fredløse. Naar de paa denne Maade havde mistet deres Fred, dræbte den ene den anden; thi en Fredløs kunde igjen faa sin Fred ved at dræbe 3 andre Fredløse (5)."

Anm. (4) Flatø Annal i Hdskr. Annales vetustissimi in Langebek Scriptor. Rerum Danicarum Medii ævi 2 D. S. 189 kaldes dette Aar „det første Uaar" og Annales regii est. 3 D. S. 34, omtrent til samme Tid, „var Hungeren saa betydelig i Norge, at Kongerne neppe vare i Stand til at underholde sit Følge. Da fik den Fjord, hvor Kongerne hyppigst opholdt sig, Navn af Hardangur" (et Sted hvor der er haardt). Om dette Uaar ere den fortjente Skjønnings Beretninger i hans Afhandling „om Uaar i Norge" (se Trondhjemske Selsk. Skr. 1 B, S. 134) ikke klare nok.

Anm. (5) Grettis Saga et Hdskr. siger, at større Uaar veed Man ikke af at sige end det,

Endskjønt vore Annaler i lang Tid herefter ikke omtale Uaar, ere der dog uden Tvivl i dette Tidsrum indtrufne nogle. Ved Aaret 985 sætter jeg det Uaar, som bevægede Halgerde Hoskulsdatter til at lade stjæle Levnetsmidler paa Kirkebæ (6).

som den Gang indtraf i Island, der afskar (som det hedder) Lejlighed til at benytte sig af Fiskeri og Drivtømmer, samt at Uaaret stod paa i flere Halvaar. (Den trykte Grettis Saga har dette noget anderledes, se S. 88, men den er ogsaa mange Steder fejlagtig i sine Udtryk). Lignende Uaar omtaler Sagaen om Thorgeir Havardsen og Thormod Kolbrunarskald i Hdskr. saaledes: Vinteren var mange Steder i Landet stræng, mange mistede sine Kreaturer og led Mangel paa Levnetsmidler *). Skjønt det egentlig ikke kan kaldes Uaar, har dog Høsmangel været almindelig, da ingen i hele Svejten Hvolkrepp var vel forsynet med Foder undtagen Dufthakur; se Fortællingen om Orm Storolfsen bag ved Oluf Tryggvesens Saga 3 D. S. 207 fgg. Ligesaa da Høsmangel og strængVinter drev Blundketil til at rane Foder fra Hønsethorer. Hønsethorers Saga Hdskr. Kap. 5.

Anm. (6) Nials Saga Kap 47 S. 73 siger, at der indtraf saa slemt et Uaar, at der manglede baade

*) Denne Beretning findes ikke i den Kjøbenhavnske Udgave af Aaret 1822.

Da indtraf det strænge Foraar, som omtales i Vigaglums Saga (7), og ved samme Aar sætter jeg det Aar, som paakom kort efter Biskop Frederiks Udenlandsreise, da en Mængde Mennesker omkom af Hunger, og Arnor Kerlingarnef hindrede at gamle Folk bleve dræbte, og Børn udsatte (8).

Foder og Levnetsmidler, og det fandt Sted over alle Bygderne.

Anm. (7) Kap. 24 S. 234. „Nu er det et slet Foraar, og Alting bliver vanskeligt at anskaffe; Fjeldene ere næsten ufremkommelige for Heste formedelst Sne." Dette Aar var det næste efter Slaget paa Hrisatejg, som Annales vetustissimi ansætte til Aaret 983. Langebek Scriptor. Rer. Danic. 3 D. S. 35 og 1 Del S. 189; men Flatø Annaler til Aaret 984. I dette Tidsrum indtraf der ikke sjelden Kvægdød; thi saaledes udtrykker Lardøla Saga Kap. 31 sig: „En Vinter da der var Kvægdød, gik Harre (en Oxe der tilhørte Olaf Pa) fra Gaarden Hjarbarholt til et Sted, som nu hedder Harrastader, hvor den tilligemed 16 andre Oxer (hvilke den havde faaet med sig) græssede Vinteren over.

Anm. (8) I Olaf Tryggvesens Saga 2 D. S. 225 fg. fortælles, at der paa et Møde af Herredets Bønder blev vedtaget, at gamle Folk, Syge og Vanføre, skulde formedelst den da i Almindelighed trykkende Hunger overlades til sin egen Skjæbne; de skulde af Ingen herberges, eller gives Spise eller Drikke. Men Arnor Kerlingarnef, der var

Kort efter Aaret 1000 indtraf der adskillige besværlige Aar, endskjønt vore Aarbøger ikke om-

den fornemste Høvding i Herredet, og som havde været enig med de andre Bønder i at tage denne Bestemmelse, lod sig endelig ved sin Moders Overtalelser bevæge til modsat Mening, og bevirkede at denne Beslutning ikke traadte i Opfyldelse, men blev af alle igjen forkastet." — Noget lignende berettes i Reykdæla Saga 7 Kap. Hdskr. om Tempelforstanderen Askel. Der (hedder det) paakom en streng Vinter, Rejkdals Beboere holdt et Møde hos Ljot paa Thveraa, hvor Man fandt det raadeligt, at gjøre et Løfte for at Vejrligets maatte forbedres; men Man blev ikke enig i, hvad der skulde være Løftets Gjenstand. Ljot vilde, Man skulde gjøre Gaver til Templet, udsætte Børn og ombringe gamle Folk. Dette syntes Askel ugjerligt, som troede, at Gud ikke vilde vise sig naadigere ved saadant Løfte; han sagde derimod, at han vidste et andet Middel, tjenligere til dette Øjemed. Man spurgte ham hvad det var? Han svarte, at det forekom ham raadeligere, Skaberen til Ære, at tage sig af gamle Folk ved at give dem nogen Understøttelse og opfostre Børnene; og det blev Udfaldet. Askels Mening, skjønt af Adskillige i Førstningen modsagt, blev dog antaget, og alle retskafne Mennesker roste hans Raad. — Omtrent ved denne Tid (nemlig Aaret 985) begyndte mange at søge til Grønland; Præsten

tale dem (9), baade af den Grund at man den Gang skrev kun lidet, vel ogsaa fordi Uaarene ikke vare saa betydelige eller almindelige.

Are den Frode (den kyndige) fortæller, at til den Ende har 25 Skibe sejlet ud fra Borgerfjorden og Breidefjorden, hvoraf 14 kom frem, nogle drev tilbage og andre gik under. Landnama 2 D. Kap. 14 S. 103, hermed stemmer Olaf Tryggvesens Saga. (Kjøbenh. 1826) 2 B., S. 215, hvorimod dens ældre Udgave siger, at Skibenes Antal var 35, hvoraf 24 (andre mene 16) have naaet til Grønland. Det er ellers sandsynligt at Uaaret har opflammet denne Rejselyst.

Anm. (9) Som Exempel kan Man af de Tiders Historie anføre, at det Foraar, da Styr dræbte Thorhalle, var koldt og stormfuldt, og i Oplandet mange Steder slem Tid og Aaring. Heste var det vanskeligt at overkomme, Jorden blev sildig igrøde, hvorfor han biede med at flytte indtil henved Alting. Vigastyrs Saga Fragment. — Kort efter Aaret 1000 kom den grønlandske Drivis til Landet; derom taler Eyrbyggia S. 290 fg. med saadanne Ord: „Det var en Vinter, at det haarde Vejrlig paakom meget tidlig. I Bygden Bitra bleve Græsgange med Sne og Is tildækkede saaledes at Kreaturerne ikke kunde gaa ude, hvorfor man nødtes til at slagte dem. Nogle overlode dem til sig selv ved at drive dem op paa Heyder, (ubeboede, udyrkede og i Almindelighed i en temmelig

§ 2.

„80 Aar efter det Uaar, som indtraf 976 (det er i Aaret 1056),“ siger Lavmand

lang Afstand fra Bøigden liggende dels med Græs bevorne dels sandagtige Strækninger). Om Vinteren paa Goe (efter islandsk Regnemaade den næstsidste Vintermaaned) begyndte et heftigt Snefog, som vedblev ledsaget af rivende Nordenvinde uafbrudt i en hel Uge, og da dette havde lagt sig, blev Man vaar, at Søen udenfor Bitren overalt var tildækket af grønlandsk Drivis. Ved samme Tid var der i Tingo Ting et stort Uaar. Som det hedder i Liosvetninga Saga Kap. 6, blev der den Gang holdt et talrigt Repstyrerting (om Efteraaret) paa Gaarden Skard, hvor der som sædvanligt paa saadanne Efteraarsting i Almindelighed afgjordes alt, hvad der angik Fattigvæsenet i Repstyrernes underhavende Bøigdelav (Reppen), og i Særdeleshed Fattiglemmerne og de til deres Underholdning bestemte Tiender fordeltes mellem de Bosiddende i Bøigden, og senere hen i den samme Sagas 18de Kap. fortælles det, at da Gudmund den Rige paa Modrevalle sendte Thorbjørn Rindil for at hespejde Thorkel Hak, var det et stort Uaar, og det slette Vejrlig blev afbenyttet som Middel til at lette Udførelsen af den førstes Forehavende, ved Hjælp af Thorbjørns Spioneri at faa Thorkel paa en lumsk Maade bragt af Dage. Sammesteds Kap. 26 S. 91:

Høg (1), „rasede der Uaar igjen i Island, hvorved mange Mennesker omkom af Hunger. Den Gang spiste man alt, hvad man kunde knuse med Tænderne. Jorden var saaledes tildækket med Sne, at man til Fods maatte reise til Altinget. Dette Uaar kaldes i Flatø Annal for Aaret 1056: Uaar efter Kristendommens Indførelse (Døld i Kristni). Snorro Sturlesen omtaler dette samme Uaar, og bemærker, at Kong Harald Sigurdsen har oversendt til Island 4 Fartøjer med Mel, et til hver

„Om Foraaret da Ejolf paa Mødrevalle som Eftermaalsmand skulde udføre Sagen mod sin Broder Konrads Drabsmænd, og til den Ende rejste til Tinget, var et slet Føre paa Fjeldvejene. Da var der en stor Kvægdød. Ejolfs Modstandere anførte af Thorvard paa Fornastader benyttede sig to og to af én Rideheſt." — Aaret 1012 eller saa omtrent var en streng Vinter i Bøjgden Bitra, og igjen 1015 omkring Brejdefjord og flere Steder. Eyrbyggja Saga Kap. 61 anfører, at Man til Fods kunde rejse over Kolgrafefjord og Seljefjord og derfra igjen til Vigrefjord, samt langs ad denne helt til dens inderste Bugt. Aaret 1021 var en kold Vinter og store Islag. Brejdefjord var tilfrosen saa langt ud, at man ikke ved Hjælp af Baade kunde fra Vardestrand passere over den. Lardæla Saga Kap. 66.

Anm. (1) Landnama Mantissa S. 382.

Fjerding, og ladet bortføre fattige Folk saa mange som muligt (2). Vinteren 1078 blev kaldt den store Vinter (3) og 1105 den store Sandfaldsvinter (4), og maaske ved denne Tid, eller kort efter

Anm. (2) Med liden Ordforskjel indeholdes Fortællingen i Harald Haardraades Saga 3 D. S. 96 saaledes lydende: Da der en Gang var stor Dyrtid i Island, gav Kong Harald tre Skibe Lov at føre Mel til Island, og forordnede, at intet Skippund skulde stige i Prisen over 100 Alen Vadmel (4 Rdlr. Specie). Han tillod og fattige Folk, som kunde skaffe sig Føde over Søen, at drage af Landet, og siden kom Landet sig igjen, da der kom bedre Tid og Aaring. Hertil føjer Fortællingen om Snegluhall — Hdskr. — at dette Aaar har været det største, som nogensinde er indtruffet i Island. Se og Annal. reg. in Langebek Script. Rer. Danic. 3 D. S. 44 og Sagaen om Biskop Jon den Hellige — Hdskr. — hvor det siges, at Biskop Islev kom fra sin Vielse i Bremen til Island efter den store Aars Vinter.

Anm. (3) Annales Medii Hdskr. som andre kalde Skalholts Annal den kortere eller og Annales breviores; Annales regis anf. St. 3 D. S. 45 kalde den Snevinter, og Annales Flateyenses og Reseniani: den store Snevinter.

Anm. (4) Annales regii i Script. Rer. Dan. 3 D. S. 49 og Ann. Flateyenses. Aaret før

samme ere de haarde Vintre indtrufne, som omtales i Levnetsbeskrivelsen af Biskop Jon paa Hole (der kaldes den Hellige (5).

§ 3.

Alle vore ældre Aaarbøger (1) omtale det Aaar, som indfaldt i Aaret 1118, da Biskop Gis-

havde Hekla sprudet første Gang. Annales medii sætte den store Sandfaldsvinter ved Aaret 1106.

Anm. (5) Sagaen om Biskop Jon paa Holum fortæller: „Da den hellige Biskop Jon havde i kort Tid bestyret sin Bispestol, trykte et slemt Aaar Folket, baade Land og Sø vare meget tilfrusne, og Vejrliget var meget koldt, saaledes at henved Foraarstinget (omtrent midt i Maj) var der endnu ikke Grøde i Jorden. I den samme Uge forsvandt al den Drivis, som havde foraarsaget Aaaret." Og noget senere hedder det: „Det var en Gang at det-milde Foraarsvejrlig indfandt sig meget sildig, saa at Jorden ikke var igrøde Fardag (den 24 Maj). Da red den hellige Biskop Jon til Altinget, hvor han paa St. Hansdag gjorde en højtidelig Bøn om bedre Tider. Sommeren havde været ledsaget af saadan Tørke, at man næsten ikke havde haft en eneste Regndag, hvisaarsag der var en stor Misvæxt paa Græs, F. Joh. Hist. Eccles. Isl. 3 D. S. 325.

Anm. (1) Annales regii in Script. Rer. Dan. 3 D. S. 51; Annales medii. Saaledes fortælles i Landnama S. 389, Kristni

sur var død, og sige, at det den Gang i flere Hensseender har set ud til, at Landets Beboelse aldeles

Saga S. 120 og Hungurvaka S. 62 fg.: „Det Aar da Biskop Gissur døde, indtraf stort Uaar i Island og i den stille Uge saa slet Vejr, at i mange Herreder paa Nordlandet kunde Gudstjenesten ikke forrettes. Paa Langfredag skede det i den Bygd, som kaldes Under Øfjeldene, at et Skib af 27 Rums Størrelse *) blev ved en Orkan kastet højt op i Luften, men som omvendt under Farten faldt ned paa samme Sted. Den første Paaskedag var det saa slet et Vejr, at kun faa kunde komme til Kirken for at blive delagtige i Nadverens Sakramente, og nogle omkom undervejs. Nok et Uvejr indtraf efter ovennævnte Biskops Død den Dag, da man rejste til Tinge; da styrtede den Kirke

*) Dette Skib havde 54 Rorbænke og ligesaa mange Aarer. De mindre Skibes Størrelse bestemtes ved Aarernes Mængde saaledes: Sexæringur (6 aaret Skib), Tolværingur (12 aaret Skib); de større derimod ved Rummenes Antal. I ethvert af disse Rum vare 2 Rorbænke hver med én tilhørende Aare, da de lange Aarer gjorde at den, der gik i Søen fra højre Side, maatte føres af en Rorkarl, der sad nærved den modstaaende venstre Side paa Skibet og omvendt; paa de mindre Skibe, hvis Størrelse bestemtes ved de Roendes eller Aarernes Antal, lignede Indretningen mere den nuværende, saa at der hørte 2 Aarer til hver Rorbænk.

vilde ophøre, da samme blev plaget af alle Slags Ubehageligheder, og ovenpaa alt dette er der indtruffen saa almindelig Folkedød, der rasede over hele Landet, at man ikke siden dets første Bebyggelse kan opvise dens Lige. Denne Folkedød indtraf i Aaret 1120 (2), og var saa forfærdelig, at Præ-

paa Thingvalli, som Kong Harald Sigurdsen havde besørget der opbygget. Den samme Sommer sejlede ud fra Norge herhid 35 Skibe, hvoraf nogle forliste under Landet, andre gik til Grunde midt paa Havet, og kuns 8, dem iberegnede som her vare i Forvejen, rejste tilbage, hvoraf dog intet landede ved Norge, førend Mikkelsdag. Den Forvirrelse i Folkemængden, som ved denne Lejlighed foranlagedes, gav en ny Anledning til Uaar i mange Herreder. Hungurvaka, anførte Sted, siger endvidere: „Det er antaget af kloge Mænd, at Islands Velmagt ligesaa meget har aftaget efter Biskop Gissurs Død, som det romerske Rige ved Pave Gregorius's Død; thi den førstes Død syntes i enhver Henseende at bebude Landets Ubehageligheder, saasom Uaar, Skibes og Folks Undergang og deraf flydende Formuetab, derpaa Splid og Lovløshed, og endelig Folkedød over hele Landet, den største der er indtruffen siden Landet begyndte at befolkes.

Anm. (2) Annales Reseniani; Flateyenses; medii; Regii in Script. Rer. Dan. 3 D.

sten Sæmund den Frode, som da befandt sig paa Altinget, fortæller, at skjønt Altinget den Gang besøgtes af usædvanlig Mange (thi næsten enhver Bonde kom til Tinget), saa var dog ligesaa mange døde, som der den Gang vare tilstede paa Tinget (3). Naar nu 3 Aar i Forvejen Antallet paa de Bønder, som skulde svare Tingfarekjøb *), beløb sig til 3800 (4), saa kan man nogenledes

S. 51. Disse fætte den saakaldte Nadavetur ved Aaret 1118, det kaldtes Vidunderaar (Undraár).

Anm. (3) Kristnisaga Kap. 14 S. 124. Hungurvaka Kap. 8 S. 64. Landnama S. 391.

Anm. (4) Hungurvaka Kap. 6 S. 52, Kristnisaga Kap. 13 S. 113, sige, at der i Østerfjerdingen den Gang vare 700, i Sønderfjerdingen 1000, i Vesterfjerdingen 900 og i Norderfjerdingen 1200 Bønder, som svarede Tingfarekjøb. Jfr. Landnama S. 179, 272.

*) Tingfarekjøb var en Erstatning for Rejseomkostninger og Løn for dem, som Sysselmanden af hvert Herred udnævnte for at besætte Altinget med, og hvilke Ydelser svaredes af alle Bønder, der ejede en vis, til saadan Ansættelse tilstrækkelig, ved Loven bestemt Formue. Denne Indretning blev paabuden ved Graagaasen, men siden stadfæstet ved K. Haagens og K. Magni Love, istedenfor at i de ældste Tider enhver af de saaledes udnævnte selv maatte underholde sig, og bekoste sin Rejse, hvilket ses af Grettis Saga Kap. 18. Arnesens islandske Rettergang S. 451.

slutte sig til, hvor stor Mortaliteten var. Aaret 1152 mærkede man Ildsudbrud i Troldbynger, samt nogle Jordskjælv, da indfandt sig og nogen Folkedød. Aaret derefter kaldes Sotteyinter (Sóttarvetur) (5), men Aarbøgerne angive ikke, om Aaaret har foraarsaget denne Folkedød.

Anm. (5) Annales regii in Langebek Script. Rer. Dan. 8 D. S. 56, Annales Flateyenses, Annales medii, omtale dette Ildsudbrud som indtruffet henved Aaret 1150, og de sætte Sygevinter (Sottarvetur) ved Aaret 1152. Noget herefter mener jeg at Kongespejlet Kongs Skuggsiá er forfattet. I. Finn. Dissert: de speculo regali § 5. Dets Forfatter boede paa Andersnæs paa Halogaland, nordligst i Norge, og altsaa ikke i den mildeste Himmelegn. Han beskriver det islandske Vejrlig saa haardt, at det er alt for overdrevent, med mindre Man vil undskylde det som en ubekjendt Udlændings Fortælling om det nys overstaaede Aaar. „De Vidunder, hedder det, som indfalde enten i Grønland eller Island, de bestaa i Overmagt af Frost og Isbjerge, eller og i Ild og Jordbrand." Derefter omtaler han S. 153 Jordskjælv i Island, saaledes: „Jeg tvivler ikke paa at der i Island ere Pineseder endog paa flere Steder end i Ilden alene, og det, fordi der i det Land er ligesaa stor Overmagt af Isbjerge og Frost, som af Ilden."

§ 4.

Aaret 1180 og 1181 kaldes i Aarbøgerne Sygdommevinter (Sóttarvetur) og 1181 den græsløse Sommer. Dette Aar blev man Jordrystelser vår, ligesom det følgende Aar 1182. Aaret 1184 var et stort Uaar (1). Aaret 1186 kaldtes Vinteren Ødelæggelsesvinter (Fellivetur) (2); den

Anm. (1) Se Sturlunge 3 Afsnit 2 Kap. og Cap. hvor det fortælles, at en Sommer kom 3 Skibe ind paa Øfjord, hvor de bleve den næste Vinter over. Da var et stort Uaar (nemlig Aaret 1184)

Anm. (2) Annales medii sætte det ved Aaret 1185, Sturlunge Saga 3 Afsn. 2 Kap. siger at næste Sommer efter at Kong Valdemar Knudsen i Danmark døde, var ledsaget af stor Misvæxt paa Græs, og sammesteds 5 Kap.: „Disse Halvaar frembøde adskillige ny mærkværdige Tildragelser: da blev nemlig Jerusalem taget ved Storm af Saracenerne, saa at alle de tilstædeværende Kristne maatte enten tage Flugten eller de bleve dræbte. Da blev Solen formørket i Middagsstunden, saa at mange kloge Mænd troede, at Verdens Ende var forhaanden; Vinteren kaldte Man Ødelæggelses Vinter (Fellivetur). En græsløs Sommer i Forbindelse med Mangel paa norske Handelsskibe, som ganske udebleve dette Aar, foraarsagede en stor Dyrtid. Se og 14 Kap. men Annales regii in Scr. Rer. Dan. 3 D. S. 67 og

Gang var der stor Misvæxt paa Græs. Foraaret kaldtes det Slette, Levnetsmidler vare næsten uerholdelige (3); dog omtales ikke nogen Folkedød foraarsaget ved det Uaar, der har fundet Sted i disse Aaringer, maaske fordi vore Aarbøgers Beretninger ere saa korte. Aaret 1197 var et stort Uaar, og Landet for en stor Del omgivet af Drivis (4). Aaret 1200 var meget haard Vinter

Annales vetustiores sætte den saakaldte blandt Hornkvæget ødelæggende Vinter (Nautdaudsvetur) Aaret efter nemlig 1187. „Dette Aar, siger Skalholts Annal og Resenii Annal, var Kvægdød over hele Landet." Schønning i hans Afhandling om Uaar i Trondh. Selsk. Skr. I B. S. 138 tilskriver Fodermangel denne Kvægdød; men rimeligere er det, at den er foraarsaget ved Sygdom blandt Kvæget, hvilken ofte har yttret sig i Island, skjønt den aldrig er bleven meget udbredt. Man plejer nemlig i Island at give Korene det bedste Foder, og fremfor andre Kreaturer saalænge muligt at holde dem i Live, hvorfor det, naar Uaar indtræffer, sædvanligen dør mindst af Hornkvæget.

Anm. (3) Sturlunga 3 Afsn. 38 Kap.

Anm. (4) Annales regii anf. Sted S. 70. Flats Annal kalder det Stormaar, og siger, at der var megen Is i Havet. Disse sidste, samt Annales vetustiores kalde dette Aar Mandskadevinter (Manntapavetur). Samme Aar siger Albert. Monach. Chron.

overalt i Landet (5), men Vinteren i Aaret 1202 trykkende formedelst langvarig og streng Frost (6). Den første Vinter som Biskop Gudmund den Hellige styrede sin Bispestol 1203—4 rasede der et heftigt Uaar, især paa Nordlandet, saa at man har regnet, at der fra Vinterens Begyndelse til Fardage ere bortdøde 2000 Mennesker i Norderfjerdingen, for største Delen formedelst Hunger og Nød (7). Aaret 1211 vare Jordrystelser

2 D. S. 410, at det har været Uaar over alle Europas Lande. Biskop Thorlak den Helliges Saga — Hdskr. — synes at sætte Begyndelsen til disse Uaar ved Aaret 1194, og der fortælles at ved hans Daab, som indtraf Aaret 1193, „da tegnede det til et stort Uaar og Besværlighed," som viser at denne haarde Tid har vedvaret i flere samfulde Aar.

Anm. (5) Sturlunga 3. Afsn. 35 Kap.

Anm. (6) Flatø Annal.

Anm. (7) Biskop Gudmund den Godes Saga — Hdskr. Om denne Folkedød tie Aarbogerne, men Sommeren benævnes Vibunder-Sommer (bysna-Sumar); derimod fortæller Biskop Povls Saga S. 198: „Uvejr trykkede Folk, og baade Sæd og Søfangst slog Fejl, ligesom de fleste andre betydelige Hjælpekilder mod Vinteren, og saaledes forsyrredes først Kvægets Underholdning og derefter Menneskenes."

paa Sønderlandet, hvorved 13 Mennesker omkom, og paa mange Steder styrtede hele Gaarde; da opkom Ild af Havbunden foran Rejkenæs (8). Den Gang var ogsaa stor Misvæxt paa Græs. Aaret 1226 var der atter Ild foran Rejkenæs, Vejrliget var meget fugtigt, og Vinteren kaldes i Aarbøgerne Sandvinter (9). Annalerne ere og enstemmige i Fortællinger om den Folkedød, som fandt Sted i de følgende Aar, og at der Aaret 1227 har især været en stor Folkedød (10). Snorre

Anm. (8) Annales vetustiores; Ann. Res. S. 14, men Annales Flateyenses, at 18 Mennesker ere omkomne. Biskop Povls Saga S. 232 og 234.

Anm. (9) Annales Flateyenses, annal. med. som benævne denne Vinter Sandvinter og den næstfølgende Sandfaldsvinter, og igjen Vinteren 1227 Sandvinter. Sturlunga Saga 4de Afsn. Kap. 45. „1227 kaldtes Sandvinter, og da var stor Kvægsdelæggelse, da mistede Snorre Sturlesøn 100 Stykker Hornkvæg i Svignaskard.“ Østfjordsannal i Hdskr. fortæller, at den Sommer sjelden er indtruffen nogen tør Dag, og Høet blevet slemt fordærvet, men Vær voxede i saadan Mængde, man ikke kjendte Mage dertil; da fandt og megen Kvægslagtning Sted i de fleste Bygder.

Anm. (10) Sturlunga Saga anf. St. Kap. 44 og ann. Flat.; Skálholts Ann., Ann. regii

Sturlesen sendte den Gang sin Søn Jon Murta hentil Tingnæs-Ting tillige med 7 Ledsagere, som alle betjente sig af én Rideheſt (11). I Aarene 1231 til 1233 omtale Annalerne en grasserende Sygdom, som kaldes Stettuſott (Halsſyge, Angina) (12), og at Driviſen har omgivet

anf. St. S. 86 følg. den Sommer, som ved Aaret 1226 benævnes der „Rotuſumar," formoder jeg bør læſes Votaſumar v. Vætuſumar (ɔ: fugtige Sommer), hvilket Sturlunga Saga anforte Sted bekræfter ved følgende Udtryk: Denne Sommer var ſlet og regnagtig; ogſaa opkom der mange Steder Ild af Havet foran Rejkenæs.

Anm. (11) Sturlunga Saga 4de Afſn. Kap. 46.

Anm. (12) Ann. vetustissimi, regii, Reseniani, medii, Skalholtini og Flateyenses. Hettuſótt kaldes undertiden Hneppuſótt v. Kreppuſótt, det Slags Skørbug, ſom følger med haarde Aar. Se den 61de Anm., undertiden det ſamme ſom Kverkabólga (angina), ſe den lærde Svend Paulſens Fortegnelſe over islandſke Navne paa Sygdomme i det kgl. isl. Litt. Selſk. Skr. 9 B. S. 222 og 10 B. S. 37. Skarlagensfeberen, anf. St. S. 36, blev af Nogle, da den ſidſte Gang graſerede i Island, ligeledes kaldt Hettuſótt.

I Beretningen om Aaret 1231 hedder det i Sturlunga Saga 5 Afſn. 15 Kap. „Dette kaldtes Sandſommer, for dider var Ilds Udbrud foran Rejkenæs, der var og

hele Landet (13) og er bleven liggende hele Sommeren, samt at det sidstmeldte Aars Vinter har været almindelig kaldet Jokelvinter (14). Aaret 1252 var der et haardt Foraar og en trykkende Fodermangel (15), og det næste Aar var et uminddeligt slet Foraar (16). Aaret 1259 faldt der

stor Misvæxt paa Græs. Om Efteraaret gik den Syge, der kaldes Hettusótt, og bortrev mange Mennesker. I Beretningen for Aaret 1232 til 1233 hedder det samme Sted: Denne Vinter var haard og havde Mange ondt ved at holde sine Kreaturer i Live.

Anm.(14) Annales medii, Skalholtini, Regii anf. St. S. 91. Annales vetust. benævne Aaret 1233 den store Jokelvinter, da laa Driviisen ved Landet hele Sommeren. Annales vetust. Hdskr. Skal. og Ann. Flateyenses kalde dette Aar Havkalle-Efteraar. Samme Aar var en meget streng Frost i Frankrig, og Aaret efter var Hungersnoden der saa trykkende, at Folk aade Urter som Fæ, og saa stor Dødelighed fandt Sted, at 100 Fattige et Sted paa én Dag bleve begravne i en Grøft. Ordin. pro exstirp. Hæres. Albig. See Trondh. Selsk. Skr. 1 B. S. 140.

Anm.(15) Sturlunga Saga 7 Affsn. Kap. 46.

Anm.(16) Anf. St. 9 Affsn. Kap. 55, hvor der klages af de Rejsende over, at de ikke nogensinde havde haft saa haardt Foraar; da raasede den store Sygdom i Midfjorden. Østfjorde-Annaler, (som dog ligesom sædvanlig

allerede før den saakaldte Larsdag (10de August) betydelig Sne, og Vejrliget var i det hele temmelig haardt. Det paafølgende Aar 1260 var Vinteren haard, og paa Flatø mærkedes Jordskjælv; Det Aar slagtede man usædvanlig mange Kreaturer, dels af Fodermangel dels til Menneskenes Un-

sætter dette 2 Aar senere), tilføjer, at det Foraar har Drivis omgivet Island saaledes, at hver Fjord rundt omkring Landet var opfyldt dermed. Nærved denne Tid, eller i det mindske i dette Aarhundrede, troer jeg, at Eldjarn Vardesen, som Magnus Djarls Jerntegn omtale, har levet; thi Manden er dog vel ikke ganske opdigtet, endskjønt jeg anser Jærtegnet mindre paalideligt, hvor det hedder: „En Mand ved Navn Eldjarn Vardesen, der var gift og havde mange Børn, boede i Kelduhverfe. I et paakommende stort Aaar blev han fattig og saa sygelig, at han ikke kunde undvære Andres Understøttelse, og saaledes blev han afkræftet, at han ikke var længer i Stand til at gaa, men maatte lade sig age fra det ene Hus til det andet." Orkneyinga Saga S. 538. Dette bemærker jeg her for at vise, at der i Tingø Syssel i Fortiden ligesom nu have været hyppige Aaar, og at mangen slipper med Live fra Aaaret, men taber sin Førlighed, og saaledes er Tabet kun halv berettet, naar blot de opregnes som omkomme; ligesom man ogsaa antager, at der gives meget faa, som de

derholdning (17). Da gjorde Gissur Gare det høitidelige Løfte, at man paa Island, hvert Aar, en Gang før Olafsmesse (den 29de Juli) skulde vandfaste (d. e. holde sig fra al Spise saa nær som Vand). Aaret 1261 var Landet overalt omgivet af Drivis (18), da var der en besværlig Vinter, saa man nødtes til at slagte sine Kreature (19); dog bemærkedes ikke at der i disse Aar er indtruffen Folkedød, endskjønt det er troligt, at et i 4 Aar eller længer vedholdende Aaar et eller andet Sted har foraarsaget samme.

af Drukkenskab, imod dem, som ved at misbruge spirituose Drikke forberede sig Sygelighed eller Død.

Anm.(17) Ann. Flat. Lørsdag er den 10 Aug.

Anm.(18) Sturlunga Saga 10 Afsn. 6 Kap., Annal. vestust.

Anm.(19) Annal. Res. Skal. Medii, vestustiores, Flateyenses, Regii fortælle alle, at Aaret efter er der udbrudt Ild i Soheimd Jøklen, men Aaret i Forvejen var betydelig Jordrystelse i Flatø anf. Steder.

Tegnelser.

Uagtet de tvende følgende Stykkers poetiske Værd ustridig ikke giver dem nokſom Adkomst til at bevares, synes de dog som mærkelige Tidernes Tegn fra en Periode, der er os paa eengang baade for nær og for fiern til at være os synderlig bekiendt, at fortiene at aftrykkes her. Den i begge omhandlede Etatsraad Wartberg var af de særdeles anseete Embedsmænd i Frederik den femtes første Regieringsaar, og Luxdorffs Forgiænger i det vigtige Generalprocureurembede. Suhm nævner ham (6 Bind S. 89) tilligemed Luxdorph, Anchersen, og den ældre Falsen, imellem de gamle brave Mænd, der kunde deres Peder Paars udenad, og Høst giver i sine Efterretninger om Mærkværdigheder under Frederik den femtes Regiering ham Sted imellem de Mænd, der forenede Sagkundskab med Oplysning; ogsaa erindrer jeg i tidligere Aar at have hørt ham ofte omtale med Agtelse tildeels i Anledning af hans ubetimelige Endeligt, da han døde i Vognen, som han kiørte fra Taffels. Hvad der nærmest har givet Anledning til nedenstaaende aftvungne Erklæring, veed jeg imidlertid ikke, saalidet som hvo den unævnte Apologet har været, hvem jeg imidlertid torde fristes at søge mellem de tree poetiske Juriſter, Fr. Horn, T. Kleve — siden Klevenfeldt — og F. W. Wiwet; dog saa at min Gisning især vilde hvile paa den første, der havde været hans Collega i Skranken, medens Wiwet endnu neppe den Tid endnu havde betraadt den poetiske Bane, og Klevenfeldts Tendents var — som bekiendt — mere satyriſk end panegyriſk.

Derimod har jeg ikke mindste Anelse om, hvo den Zelot kan have været, der, som en selvbeſikket Diabolus Motæ har taget til Gienmæle mod hin

Apologie; ustridig har imidlertid Wartbergs Eftermæle, ligesom ved Troja Hectors Lig, meget mere været, hvad der blev stridt om, end hvad der blev stridt for, og begge Partier begiærlig grebet denne Anledning at komme hinanden tillivs. Saameget hellere har jeg meddeelt dette, mig af en udmærket Litterators Venskab meddeelte Anecdoton, i det Haab, at det mueligen torde give Anledning til, at nogen i de Dages Væsen vel bevandret Sandhedssven vilde meddele os flere Oplysninger om denne mærkelige Periode; og vilde jeg især ønske, at Forfatteren af de nys omtalte Mærkværdigheder maatte have seet de Dage oprinde, da han efter sit Tilsagn i Forerindringen til hiint Skrift, paa ny vilde lægge dette Arbeide paa Ambolten, og da forøge det med den ligeledes bebudede Skildring af Literaturen under Frederik den femte, og vilde han da hermed forbinde en Afbildning af Levemaaden og Sæderne i denne Periode, med den Flid og Frimodighed, man i flere slige Arbeider fra hans Haand er vant til, vilde han ikke lidet forøge sine Fortieneſter af dette Fag.

K. R.

Aftvungen Erklæring angaaende Hr. Etatz-Raad og General-Procureur Wartberg Hands hastige Dødsfald den 11te September 1749.

Forfattet ved nogle af Hands efterladte oprigtige Venner.

Det dumme Creatur, den meest vanskabte Klump,
Som Jorden bære maa, den Løgn og Ondskabs Sump,
Den skammeligste Plet paa Jordens Mesterstykke
Som Sathan kunde paa Guds eget Billed trykke,
Ja dette Creatur, som kaldes Menneske
Det meest forvorpne, men derhos det stolteste

Tør endnu Løgn og Skarn i Andres Ansigt stænke,
Og ald fornuftig Pligt foruden blusel krænke;
Ja de, som Udskud af Naturen kaldes maae,
Og om i Verden med en Horestierne gaae;
Selv brændemærkede, sig tør endnu formaste
Paa dend som bedre er den første Steen at kaste.
Min Gud, ieg undrer ey, det dig fortryder, at
Du skabte Menniskét, som har saaledes sadt
Al Kierlighed, Fornuft, Medlidenhed tilside
At de end ikke vil i Himlen andre lide.
Mon nogen Diævel meer barbarisk være kand
End mange Mennesker mod en priisværdig Mand?
Mon Sathans Ondskab selv ham mere giøre kunde,
End ham et ærligt Naun og Salighed misunde."
I ædle Sicæle, I udvalgte Mennesker
Hos hvilke nogen Gniist af Dyd tilbage er,
See her, hvad brave Mænd af dennem maa befrygte,
Som selv fortiener ey et ærligt Naun og Rygte;
Med hvilken Frækhed tør en lumpen Kiøterhund
Nu viise Tænder, og med en løgnagtig Mund
En Love, som er død, sit sidste Had beviise,
Skiønt Dyd og Sandhed ham ey nokſom kunde priise?
I brave Mænd, som Dyd og Sandhed haver kiær
I Eder denne Sag bør tage ganske nær,
I bør, I kand, I skal, Hr. Wartbergs Naun forfægte,
I Ret, og Sandhed bør ey Eders Forsvar nægte,
For eders egen Skyld I dette giøre maae,
I, som personligen ham sidst i Verden saae.
Og I, som noiere hands Legems Svaghed kiendte,
I bedst forklare kand, hvad Slag hands Lernet endte,
Men endeligen maae den Slutning blive sand,
Den ilde ey kand døe, der levet har som hand;
Thi det er ikke Feyl, men Vantroe, Ondskab, Laster,
Som os Guds strenge Dom og Vreede underkaster.
I Paver, som endnu i vore Kirker staae,
Og tør saa myndelig med Band og Torden slaae,

I som paa Gadesnak, og Eders galne Drømme
Tør Redelige Mand bandsætte og fordømme,
Mænd, i hvis mindste Lem er meere Dyd, Forstand,
End mand i Eders Liv og Lærdom finde kand
Gior Eders Pligt, som er de levende at lære,
Og lader døde Folk med Roe i Graven være,
Seer til, I feyer først for Eders egen Dør,
Og lever selv, som I af andre fordre tør.
Betænker, at I selv skal for den Dommer stilles,
Som kand ved Hyklerie og Masker ikke drilles.
Nu store Dommer, vi nedkaste os for Dig,
Du som ald Jordens Folk skal domme rettelig,
Vi mindre skiælvende tør for Din Domstoel komme,
Vi meere Naade see i Din end Verdens Domme,
Vor Skabning kiender Du, Du prøver Hierterne,
Du glemmer Vores Feyl, men hader Lasterne,
Vi derfor ham og os Din Naade anbefale,
Du som vor Talsmand skal selv for vor Beste tale.

Aftvungen Betænkning over Dend Aftvungne Erklæring angaaende Herr Etats-Raad og General-Procureur Wartberg Hands hastige Dødsfald den 11te September 1749.

Forfatted af en Ven af Sandheden.

Ach! Herr Etats-Raad! Ach! Hr. Wartberg! ieg maa klage
At Dine Venner Du har efterladt tilbage,
De som begyndet har at fægte for Dit Naun
De giorde Dig, om de taug stille, meere Gaun.
Hvi giøres nødig for Din Ære saa at stride?
At alle maa derfor paa deres Ære lide,
Hvi skal et Menneske udskieldes for et Drog,
For Løgneren, for dum, at Du kand blive Klog.

Hvi kaldes hand en Plet paa Jordens Mesterstykke,
Da Gud sit Billede paa ham dog vilde trykke?
Hvi skal hand kaldes stolt? hvi dommes fra Forstand,
Hvi hedde Udskud? At Du salig blive kand!
De forholder, mand sig ikke maa formaste
Paa Dig, som nu er død, den første Steen at kaste,
De har saavidt og ret, jeg holder self deraf
At døde hvile kand med Roe i deres Graf.
Men denne Sandhed mand ey heller maa forglemme,
At og de levende er Uret at beskiæmme,
De døde finde ey til Slaget af en Steen,
Men slaar mand levende, da har de deraf Meen.
En Hore-Stierne og et Brændemærke bære
Er Ord, som gaar for nær paa Rygte, Naun og Ære;
Een død ey komme kand ved Folkets Dom tilkort
Men af ærrorig Ord har levende jo Tort?
De dem fra Kiærlighed og fra Fornuften dømmer,
Som ei Hr. Wartberg Stæd i Himlen indrømmer,
Nu undrer de ey paa, Gud angrede, af Jord
Hand skabte Menneskét, da Ondskab er saa stor,
Da kand jeg sige, at af Kiærlighed jeg græder
For Wartberg, som er død, da andre sig vel glæder,
Jeg vidner for min Gud, at just af Kiærlighed
Jeg er paa Mosel, Rhin og paa Champagne vreed.
Just Kiærlighed til hands og alle andre Siæle
Gior, jeg forbander reent de fuld iskiænkte Pæle
Mit Hierte ønsker tændt af Kiærlighedens Glød:
Gid Wartberg aldrig var paa saadan Maade død!
Og for jeg har Fornuft, Fornuft jeg ogsaa følger,
Jeg elsker Wartberg, men jeg Sandhed ikke dølger,
Naar ikkun min Fornuft Guds Ord til Forskrift har,
I mine Slutninger jeg Feil da ikke tår.
Jeg ikke fra Fornuft de Mennesker kand skrive,
Som ey blant Helgene Hr. Wartberg Stæd vil give.
Thi Paulus blev da og domt fra Forstanden med,
Som ikke Drankere i Himlen giver Stæd.

Jeg gierne Wartberg saae i Himlen ved min Side,
Men hvad kand jeg derfor, om Gud det ei vil lide.
Er ieg da diævelsk mod en saa priisværdig Mand,
Af Gud, I selv maa see, hvad I da giøre kand.
Jeg bruger min Fornuft, og vil ey nogenlunde
Min Næste ærlig Naun og Salighed misunde,
Men for jeg har Fornuft, jeg i Betænkning tar
At kalde Synden goed, naar den er aabenbar.
I siiger, brave Mænd herefter maa befrygte
At sværtes uforskyldt paa ærlig Naun og Rygte,
Jeg svarer, ærlig Naun og Rygte vel bestaaer,
Og Klafferne deraf een Mundfuld ikke faaer.
Med Wartbergs ærlig Naun jeg mig befatter ikke,
Hans Rygte jeg ey kand, ey heller vill beklikke,
Hvorledes hand sit Liv i Verden har tilbragt,
At critjcere det staaer ikke i min Magt,
For Dyd og Sandhed ham ey noksom kunde priise,
Hvad Tieneste kand I Hr. Wartberg da beviise,
At I hands Ærlighed vil tage Jer saa nær,
At give Solen Lys er det vel Umag værd?
Ja siiger I, nu hand er død, den ædle Løve
Vil hver en Koterhund sin Styrke paa ham prøve,
Nu øser alle ud sit Had paa denne Mand
Og Frække bider ham med Klaffers skarpe Tand.
Hr. Wartberg var maaskee en Løve, som I skriver,
I Styrke Mood og meer, som Løve Titul giver,
Den Lignelse ieg nok antage vill som min,
Og Løve kalde ham fornemmelig i Viin.
For Bachi Drue-Vogn vi Løver veed at kiøre,
Saa billigt i sit Skildt hand kand en Løve føre,
Dog iblant Løver troer ieg knap, hand regnes kand
Fordi de noies med at drikke bare Vand
De meer ey drikker, end Naturen den kand taale;
De ikke dræber sig ved at udtomme Skaale.
Saa at til Fuglestang om Løver engang skiød,
Til deres Skelskab de Hr. Wartberg ikke bød.

Ei noget Dyr, ieg troer, hand lider ved sin Side;
Hvad Under da, at han og Hundene vil bide.
Om nu hans Venner meer end Hunde har forstand
Maa andre domme om, jeg det ey sige kand.
Hans Venner af enhver retsindig Mand udkræver
Hand bør, hand skal, hand maa med Haand og Knytte, Næver
Forfægte Wartbergs Naun, og har hand Sandhed kiær,
Da bør hand tage sig den Sag ret hierte-nær.
Jeg har erklæret mig, hans Naun, hans Rygte, Ære
Det skal, det maa, det bør af mig uskaaret være,
Saa dend Befaling for enhver retsindig Mand
Kun overflødig og forgiæves synes kand;
Men naar hver ærlig Mand maa denne Slutning høre
At for sin egen Skyld hand dette faar at giøre;
End meer, som er en Ting, ieg storlig undrer paa,
Fordi hand Wartbergs Død og sidste Ende saae,
Da synes ieg, enhver kand Slutningen uddrage
Som er, Hr. Wartbergs Død hand maa i Forsvar tage
For Bachi Renomme, og for sin egen Skyld,
Fordi hand plages og af giftig Drikkelyst.
Hand saae Hr. Wartbergs Død, hand saae hands sidste Ende,
Det kunde ogsaa ham saaledes skee og hænde,
Derfore bør hand at forsvare Wartbergs Naun,
At samme Forsvar ham og komme kand til Gaun.
Ney! hver en ærlig Mand vel Wartbergs Naun forsvarer,
Ey for sin egen Skyld, men for hand Manden sparer;
Udi sit Embede hand Roes af alle faar,
Men ingen holder med hands Drikken og god Taar.
I siger, de, som kun hans Legems Svaghed kiendte,
Kand best forklare os, hvad Slag hands Levnet endte,
Og endeligen skal den Slutning være sand:
Den kand ey ilde døe, der levede som hand.

Men var hand svag, som mand dog ikke kunde merke,
Jeg altid saae ham an for een udaf de Sterke,
Saa burde slig en Mand, som sig selv kiendte best,
Sig vogte for dend Ting, som er hands Legems Pest,
Hand burde ikke Storm til sine Kræfter løbe
Og ved for megen Drik sig selv sit Liv berøve;
Var hand af Legem svag og ikke vel tilpas,
Hand burde frygte for at røre ved et Glas.
Men da I med et Slag hands Dødsfald vil formilde,
Ja got! men døe som hand jeg veed I nødig vilde,
Saa ikke Eders, men min Slutning bliver sand,
Hand meget ilde døer, der døer saa bort som hand;
Det er ey vore Feyl, I siiger, Gud vil regne,
Men Vantroe, Laster hand paa Regnebret vil tegne,
Jeg svarer, mindste Feyl, Gud regner, vi begaar,
Naar vi ved Troen ey i Naadestanden staar,
Og kaldes det kun Feyl, naar der saaledes drikkes
At Siælen midt i Drik til Evighæden stikkes,
Hvad da skal kaldes Last i Drik, ieg ikke veed,
I denne Post tilstaaer jeg min Vankundighed.
Dog veed ieg vel desvær, for Last det regnes ikke
Omstunder nu hos Folk at fylde sig og drikke,
Ja ey for Feyl engang; det kommen er saa vidt,
At Drik og Fylderie for Dyd passerer frit.
Ey Vantroe, Ondskab, Last Fordømmelse tilvender,
Men der fordømmes, at jeg Livet i dem ender,
Jeg kan omvendes, naar ved Drik jeg mig forseer,
Men døer ieg bort deri, da er ey Naade meer.
Hvad Præsterne angaaer, de maa urørte blive,
Et Forsvars-Skrift for dem jeg ikke her vil skrive,
Thi hver som har Respect for Gud og for hands Ord,
De og Guds Tienere, samt deres Lærdom troer.
Dog got! I under dem de Levende at lære;
Nu kand for Levende ey bedre Lærdom være
End denne: Vogter Jer for Drukkenskab og Drik,
Og tænker, hvordan det Etats-Raad Wartberg gik.

I Paver kalder dem, og Pennen mod dem hvesser,
Men see, I tober feil, de læser ingen Messer,
For den Afdødes Siæl I ikke Aflad ikke faaer,
Om end til Compostel I reisede hvert Aar.
Og skal ieg sige sandt, I ofred stoere Gaver
Om ikkun Præsterne i dette Fald var Paver,
Om Eders Helgen kun canoniseret blev,
I da om Præsterne saa haanlig ikke skrev.
Og endeligen Gud som Dommer foreskilles,
Der kand ved Hyklerie og Masker ikke drilles,
Een Sandhed, som i Agt ieg selv og nøie tar,
Da jeg for Hyklerie og Masker Afskye har.
Thi Sminke, Hyklerie ieg Sted hos mig ey giver,
Jeg derfor upartiisk og uden Maske skriver,
Jeg følger Sandhed og for Løgn en Afskye bær;
Jeg ingen hykler for, men elsker dog enhver.
Derfore maa jeg end tilsidst af Hiertet tale,
Jeg nu Hr. Wartberg ey Guds Naade kand befale,
Guds Naade, veed jeg, kun i dette Liv har Stæd,
Naar Livet endes her, saa endes Naaden med.
Har hand Guds Naade haft i Dodsens Stund og Smerte,
Dend ieg ham ønskede udaf et kiærligt Hiærte,
Saa er ham alt det Stæd i Himmelen bereed,
Hvis ikke, stilles det til Guds Retfærdighed.

Om det i Anledning af Formælingsfesten ved Samfundet til den danske Litteraturs Fremme udsatte Prisspørgsmaal, og det i denne Anledning forfattede Program af Professor Ridder Nyerup.

Uagtet Tritogenias Udgiver, som Medlem af ovennævnte Samfund, kunde synes uberettiget

til at sige Noget til Roes for et Foretagende, hvori han ikke uden Fove, maa anses ikke aldeles udeelagtig, troer han sig dog paa den anden Side, af selvsamme Grund forpligtet at bidrage sit til, at det saameget muligt maa komme til offentlig Kundskab, og tillader han sig derfor, i Haab om sin Vens Samtykke, for Læsere, hvem muligt det nyrupske Program ikke torde være kommet tilhænde, her at meddele et Udtog deraf.

Den udsatte Priisopgave er: en raisonneret Udsigt over vor Literatur Tilvæxt under de trende Konger, Frederik den femte, Christian den syvende og Fredrik den sjette. Saaledes begynder da vor Nyrup, som Samfundets Ordfører, sit kostelige Program:

„Literaturens Fremme og Videnskabelighedens videre Udbredelse er Maalet for vore Bestræbelser. For at kunne naae dette Maal, for at kunne udvide Litteraturens Enemærker, er det nødvendigt at have Kundskab om, hvorvidt vi ere komne hvilke Egne paa Litteraturens Mark vi allerede har bearbeidet, og hvilke Egne endnu ligge brak. Vi maa udfinde, paa hvilket Standpunkt vi staae, og paa hvad Maade vi ere komne saavidt; da først kan man domme om de Veies og Stiers Beskaffenhed, vi har at begive os paa, for at kunne

gjøre videre Fremskridt. Naar vi grundig kiende den videnskabelige Skat, vi har modtaget i Arv af vore Fædre, da først kan vi være betænkte paa, at lægge Planer til sammes Forøgelse."

„Den Arvepart, som er falden i vor Lod, er stor, herlig og riig, og vi kan uden Bram og Pral sige, at i adskillige Egne af Videnskabernes umaalelige Regioner staae vore Lærde jævnsides med Europas mest lysende Stierner, og i alle Grene af Videnskaberne besidde vi classiske Værker, som bære det danske Navn og danske Lærdes Hæder over hele den cultiverede Verden."

„Det er af vor Literairhistorie bekiendt nok, fra hvilken Tidsbegivenhed man har at datere det Sving og den Vending, hvorved Kunster og Videnskaber bragtes til den frodige Vext, og til at bære de kostelige Frugter."

„Det var den henimod forrige Seculi Midte indtrufne Thronbestigelse af Kong Frederik den femte, den medrette almeenelskede og tilbedede Fyrste, i hvem begge de høikongelige Personer, hvis Forening her erindres, ære en Farfaders Faders hellige Minde.

„Vi have sagt, at bemældte Konges Regieringstiitrædelse gior Epoke i vor Culturhistorie,

og at i videnskabelig Henseende en ny Tingenes Orden tog fat."

Efter at have saaledes viist Prisopgavens Høie til Valget af den opgivne Tidspunct, hvorfra Fremstillingen skal begynde, fremstiller han en Række Skildringer, fra Abildgaards, Riegels's, J. K. Høsts og flere's Haand, af den umiddelbar foregaaende Tid, til Contrast mod den, som oprandt, og efter at have derpaa nævnt de af tydelige Julemærker vakte glade Forhaabninger, hvorved en Holberg, Suhm, og den sandelig ikke imod den forrige Periode partiske Langebek, bliver han saaledes ved:

„Det er bekjendt, at Frederik den femtes Regjering virkelig i videnskabelig Henseende er en udmærket Periode i Danmarks Aarbøger. Overordentlig meget skylde Muserne hans liberale livsalige Character, og hans trofaste Hengivenhed til Mændene, han havde udkaaret til sine Medhiælpere i Bestræbelserne for Danmarks Hæder og Held. Resultatet overgik langt de meest sangvinske Forhaabninger."

Til Beviis, at dette ikke er overdrevent, troer jeg at burde af Programmet udskrive det Vidnesbyrd, Udlændingen Büsching, der — som Ny-

rup udtrykkelig anmærker — allerede da var ansat, som Professor i Göttingen, under 9 Dec. 1755 altsaa henimod Slutningen af femte Frederiks første Aarti — ved at slutte andet Bind af sine Nachrichten — har aflagt:

„Frederik, Danmarks og Norges vise Monark, fremmer Videnskaber og Kunster med en kongelig Gavmildhed, som i fierne Lande prises og beundres. Hans lykkelige Regiering vil ogsaa i denne Henseende altid være i høi Grad mærkværdig, og tiene til et Mønster. Kongens høie Ministre ere store Kiændere og Yndere af Videnskaber og Kunster, og de herlige hojagtelsesværdige Navne, J. L. Holstein, H. E. Bernstorf, og A. G. Moltke have for længe siden giort sig uforglemmelige. Videnskabernes Selskab, Selskabet for nordisk Historie og Sprog, for de oeconomiske Videnskaber, for Medicinen, ere Institutter i Kiøbenhavn, som ere en Prydelse for Danmark, og at de bringe Litteraturen videre frem, lægges ved deres Arbeider for Dagen. — Det kiøbenhavnske Universitet er besat med Lærere, der ere istand til, ikke allene at vedligeholde, men ogsaa forøge Danmarks gamle Fortieneſter af Videnskabelighed i hele dens Omfang. — Ridderacademiet i

Sorø er en fortreffelig Planteskole *) for Rigerne. Kiøbenhavn brammer med fortreffelige Bibliotheker: Det Kongelige Bibliothek er et af de anseeligste og vigtigste i Europa, Universitetsbibliotheket forøges hvert Aar med ny og kostbare Værker. Der haves ogsaa nogle vigtige Privatbibliotheker. Geheimeraad O. Thotts er overmaade talrigt og kostbart. — Antallet af virkelige Lærde er i Danmark, i Forhold til Landets Omfang, ligesaa stort som i noget europæisk Land."

Da Büsching som Aarsag til, at Forfatterne vare færre, anfører, at Bogkriveriet ikke kastede saa meget af sig, som i adskillige Egne af Tydskland, og at de Lærde maatte for det meeste lade deres Bøger trykke paa egen Bekostning, tager Progr. heraf Anledning til at omtale de forskiellige Maader, hvorpaa Regieringen gik denne Vanskelighed imøde, deels ved Indretninger til at modtage og paa kongelig Bekostning lade trykke almeennyttige Skrifter, som med det oeconomiske Magazin og Selskabet til de skionne Videnskabers Fremme var Tilfældet, deels og derved, at store kostbare classiske Værker, som Flora Danica, Regenfusses Conchylieværk, og Krafts Mekanik udkom, der gav

*) Især med Podemestre, som en J. S. Snedorf, O. H. Guldberg, J. Kraft, Schytte, Schionning, Erichsen,

de fremmede den største Agt for vor Litteratur, og var en Frugt af den kongelige Gavmildhed, der intet forsømte af, hvad der kunde fremme Fædrelandets litteraire Hæderlighed."

„Naar nu hertil lægges — vedbliver Programmet — at der bekostedes Reiser til Island og Arabien, indrettedes en botanisk Hauge og et Naturaltheater, bygtes Hospital og Fødselsstiftelse, skiønnes let, at derved maatte opstaae en for Videnskabers og Kundskabers Udbredelse tienlig Kappelyst og Driftighed, og at de største Fremskridt især vilde blive giort i de Disciplíner, som havde Gunst tilhove."

Der berøres nu, at nogle Videnskaber syntes Stedbørn, da, den herskende Humanitet og Liberalitet uagtet, Censurens Jernscepter endnu i Almindelighed laae haardt paa Bogskrivernes Nakke, og standsede alle friere Anskuelser. At vel en Tyge Brahes Ord med Forandring kunde anvendes

Christiani magnanima proles,
Inscius hac culpa rex Friderice vacas,

har Prof. Nyrup giort opmærksom paa *) idet han anfører, at der gaves Undtagelser fra Censur-

*) See og Hosts Clio 1 Hefte S. 44.

kvangen for et Par berømte Lærde; at Biskop Pontoppidan saaledes havde Bevilling at maatte lade udgaae Skrifter uden Censur, ligesom af Langebeks Salvingstale sees, at det danske Magazins Forfattere var forundt en lignende Frihed. Her torde maaskee og komme i Betragtning, saavel, hvad er sagt i Tilegnelsen af Forsøg i skiønne og nyttige Videnskaber første Stykke, om den Frihed til at tænke og tale, som de nød under Kongens faderlige Regiering, som og hvad i Fortalen siges om de Monarkens Venner, der opmuntrede Videnskaberne ved det, som ædle Sieæle agte høiere end Alt, skionsomme Domme og en fornuftig Frihed; og siger os Dr. Gustav Baden i sin Handelshistorie: at J. S. Sneedorf af Moltke modtog Underretning om, at Kongen havde forundt den patriotiske Tilskuer Frihed for at passere den da ellers gieldende Censur, saa at denne Danmarks Addison vel var beføyet at begynde Tilegnelsen af dette sit ædle Værk med at erkiende det, som et Fortrin Forf. under Hans Majestæts Beskyttelse nød fremfor de Folk, der roste sig allermeest af Friheden, at kunne tale, som de tænkte. Saare mærkeligt er ustridig det af Nyrup anførte Sted af Efterretninger om ny Bøger og lærde Sager Mai og Juni 1757 hvor der jubles over Tider-

nes Lykfaligbed i faa Henseende med følgende Ord: Vor store Konge vil, at hans Undersaatter maae tænke frit, og disse kappes om at tiene ham og hinanden med deres velmeente Tanker. De Grundlærde paastaae nu ei mere nogen pavelig Ufeilbarhed. De Kloge indsee, at forskiellige Tanker befordre Videnskabernes Opkomst. De retsindige holde for, at Sandheden erkiendes ingen, uden sin egen Domstoel, og de Gode af hver Stand og Alder sætte sin Ære i at bøye sig for samme."

Da dette imidlertid siges i Anledning af et oeconomisk Skrift — (Oeconomiske Betragtninger over Aarhuusstift af den berømte Hans Hofmann til Skjærildgaard) torde det vel mere være en Erkiendelse af den Ytringsfrihed, der — for at bruge Høsts Ord nys anførte Sted — ved A. G. Moltkes Beskyttelse i Oeconomie og Cameralistik fandt Sted," end en Indledning til en Forordning om Censurens Afkastelse, der i hine Dage neppe blev anseet som en giørlig Sag; hvorimod man vel kunde lade een og anden paalidelig Mand være, saavelsom Professorerne, sin egen Imprimatur — i de Dages Sprog at tale. Ogsaa bør det vel bemærkes, at Slutningen af det Ovenanførte, i det den synes at være en Compliment

til Tiderne, vel egentlig er et libet Notabene til nysnævnte Forf., der havde sluttet sit — foran indrykkede — Svar til Journalisterne med at sige: „vi her læse deres Arbeide og er dem forbundne for den Umage, som de tager sig ved nøye at undersøge de udgivne Bøger; dog ønskes, at der vises Moderation, at ikke dette nyttige Værk skal ophøre."

Programmet gaaer nu over til Christian den syvendes Regiering, og ville vi her ikke giøre Skaar i Læsernes Fornøielse ved at give Brudstykker af den con amore udkastede Fremstilling af de trende Hovedaarsager, hvorfor de under denne Konge giorte Fremskridt i alle Videnskaber vare saa overordentlig store: hans lange Regiering, den hos Nationen vakte Sands for Videnskab og Kunst, for mental og intelleetuel Tidsfordriv, det for Smag og Oplysning saa gunstige Sving, der gik i Arv fra den forrige Regiering, og endelig den ved Reskript af 1770 givne Skrivefrihed, som — da blot et Øieblik viist os — fra det Øieblik, vor nu regierende Konge tog Deel i Regieringen, i Tillid til hans liberale Tænkemaade, med eet giennembrød de Skyer, der havde indhyllet den, og vakte ligesom et nyt Liv i Aandens Regioner."

Dette, dette i sin Sammenhæng, og sin Fuld-

stændighed, og stadfæstet og oplyst med de herlige Steder af Baden, Storm, Eggers og fremfor alt af Tacitus Rothe, maa læses i selve Programmet, og haaber jeg blot Undskyldning, at jeg ikke kan nægte mig, endnu deraf at udskrive følgende Slutning: „Under denne af den philosophiske Patriot Rothe anbefalede Pressefriheds Ægide, og ydermere ved Hielp af store Summer, hvormed den gavmilde Regiering fra Tid til Tid har fremlokket Geniet, belønnet Talentet, og opmuntret Fliden, opnaaede Danmark en høi Rang i Videnskabernes Rige. Dansk Erudition og Smag omgives nu af en Glorie, og straaler med en Glands, hvorpaa Rothe vistnok aldrig havde kunnet giore Regning. Ved at forbindt i een Liste Navnene paa alle berømte, og uden for Danmarks Grænser bekiendte Lærde, som har floreret ligefra Frederik den femtes Thronbestigelse, og indtil uærværende Tidspunkt, faaer man en meget anseelig Række at mønstre, og det kan skaffe høi Fryd i Siælen at dvæle længe ved Betragtningen af deres Fortieneſter."

„Derved foranlediges jeg igien til at henvende mig til Rothes ovenciterte Brev og Bøn, *)

*) C. Rothes Brev og Bøn til vore Skribenter om Svar paa nogle Forhaanelser imod

hvori En i Vennelag lyser Held over den, der kunde og vilde male Videnskabelighedens Tilstand for os, saa Maleriet blev sandt og skiønt at see til. En anden siger: Ja Tak og Ære skulde han faae af Folket; en tredie: visselig og af vor patriotiske Kongeslægt."

„Hvilke Kiæmpeskridt i vor Literatur siden Aaret 1778, da Rothe skrev dette!*) Nu vilde Maleriet fuldelig blive sandt og skiønt at see til.

---

o. s. hvilke findes i en tydsk Bog, kaldet Kinderspiele, af Schummel) 1778, fortreflig anmældt i ny crit. Tilsk. No. 3.

*) Imidlertid var det udentvivl neppe blot i prophetisk Aand, at Storm samtidig i sin Indsødsret skrev de berømte Linier:

Hør hist, hvor Rostret lyder,
Hvor Dydens Bud udi en Honningstrøm nedflyder!
Her drages Hedenold frem til den klare Dag,
Vi høre Kiempens Skrig, og Sværdets tunge Slag,
Tam Lynild hentes ned i Philosophens Stue,
Guldstrimet Sommerfugl og purpurvinget Flue
Tye til en dansk Linnée; fra Dalens stille Favn,
Gaae Blomster flokvis bort at høre deres Navn. —
Athenens Kunster og til Nordens Fristed fare,
For Evigheden de sin Stifters Navn bevare,
Velgiøreren staaer frem af haarde Marmorbrud
Og Danmarks Fædre gaae af norske Ertse ud."

Danmark havde alt da sin Bastholm', sin Suhm, sin O. H. Guldberg, sin Jacobi, sin Ewald, sin J. C. Fabricius, sin Wahl, sin Wiedewelt, sin Harsdorff.

Qvoniam præstantia livor
Nomina vivorum commemorare vetat

Hvor ønskeligt altsaa, om man havde en raisonneret Udsigt over Literaturens Tilvært under de trende Regieringer, Frederik den femtes; Christian den syvendes, og Frederik den siettes!"

Det er dette Ønske, vort ovennævnte Samfund har søgt at giøre sit for at bringe til Opfyldelse, da det, for at vise sin Deeltagelse i de Glæder og den almindelige Jubel, som den høie Formælingsfest fremkalder, opfordrer sine lærde Medborgere til at vise, hvad Literaturen skylder de Konger, der i Slægtskab, som i Aand og Hierte, nærmest slutte dem til det høie kongelige Brudepar, og i Følge deraf udsætte som Priisopgave:

En raisonneret Udsigt over Literaturens Tilvært under de tree Konger; Frederik den femte, Christian den syvende, og Frederik den siette.

Som de Momenter, der ved Priisopgaven fornemmelig komme under Behandling, nævnes af Samfundet:

De for Videnskaberne og Livet vigtigste literaire Frembringelser.

Hvad der i Henseende til Universitetet, og andre Statens Indretninger for Videnskaberne er virket; derved om videnskabelige Institutter og Apparater, Bibliotheker, Musæer, botaniske Haver o. s. v.

Om de paa Videnskabeligheden saa vigtigen indvirkende Omstændigheder, saasom Pressefriheds-Lovgivningen, Boghandelen, Understøttelsesanstalterne eller Befordringsmidlerne for videnskabelige Værkers Udarbeidelse og Udgivelse o. s. v.

Endelig en Overskuelse af, hvad der kunde være at ønske for nærmeste Fremtid: Lettelser at tilveiebringe, Udvidelser at befordre, henliggende lærde Arbeider at udgive, Mangler at afhielpe o. s. v.

Besvarelsen maa være indkommen til 1 Nov. 1829 til Samfundets Secretair — E. R. Thaarup — affattede i Modersmaalet, uden Navns Underskrift, men med et Motto eller Mærke som leder til Priisvinderens Navn, Stand og Bopæl. Samfundets Repræsentanter — som Priisarbeidernes tilkommende Bedømmere — concurrere ikke. For den bedste Besvarelse er udsat en Præmie af 200 Rbdlr. r. S., og det Halve, for den Afhandling, som tilkiændes Accessit. Tilkiændelsen skeer i Selskabets Generalforsamling i Ja-

nuar 1830. Afhandlingerne blive Priisvindernes Eiendom, dog vil Samfundet i fornødent Tilfælde med Fornøielse understøtte Trykningen.

Samfundets Bestyrelse, der har udstædet Indbydelsen, er

Hauch.
Abrahamson, Brorson, T. Müller, F. Thaarup, G. H. Olsen, N. Michaelsen.

I det Undertegnede ikke veed, at giøre noget bedre Ønske for dette patriotiske Foretagende, end at det maa finde Concurrenter, der behandle dette vigtige Nationalæmne med Programmatistens Sagkyndighed, varme Interesse og Danneſind, troer han ikke passeligere at kunne slutte end med Dannerskialden Grundtvigs deilige Strophер, der vel imellem Alt, hvad Nationalfesten har frembragt, tør være blandt det allersmukkeste.

Det var i denne vor Konges Tid,
Man grov med Flid,
(Jeg selv var med,
Dog som en Digter for Dragen ræd).
Og Aar for Aar,
Som Ordet gaaer,
De skiulte Skatte kom for en Dag,
Til siette Frederiks Velbehag
Og Dannemarks Priis i Norden.

Vel Bogguld batter kun lidt paa Jord
I Syd og Nord,
Dog klæder godt
Paa Billedrammen det for en Drot,
Og Guldstøv rød
Kun lidt betød
I Tidens Længde mod Gyldenskrift.
Som Mindesmærke, og Aandsbedrift,
Som Ark paa Tidens Bølge.
Hvor Saga finder sin Præst og Skiald
I Kongehald,
Der huger bedst
Det Nordens Vætte at holde Fest,
Der skydes Skiold
For Ætten hold,
Der Stubben skyder for Stammen Green,
Der Kronen klarer sin Ædelsteen
Igiennem Fos og Flammer.

K. R.

Historisk Udsigt

over de nyeste Tildragelser.

„Efter de tvende Gange, Napoleon styrtedes, har ikke noget Øieblik Europas Rolighed været mere i Fare, end i nuværende, og hvile end Sværdene, er Aarsagen blot, at de stridigsindede Magter i deres critiske Stilling befrygte endnu farligere Følger for deres indvortes Rolighed ved et uheldigt Udfald af Krig, end taalig Taushed ved de store Begivenheder i Sydost kunde medføre."

Med disse Ord begynder en overmaade velskreven Fremstilling i politiske Journals Octoberhæfte af Politikens Tilstand ved denne Maaneds Ende, som et af vore fortrinligste og meest læste Provincialblade, den vestsiællandske Avis, har forekommet Tritogenia i at fordanske og optage. Om imidlertid Undertegnede ubetinget er enig med den ubenævnte Forfatters skarpsindige og frimodige Udvikling af det opkastede Spørgsmaal, hvorvidt der af de nærværende spændte Forhold vil udvikle sig en Krig, hvor, i Følge deres Stilling, i det mindste de vigtigste europæiske Stater torde blive indviklede, vil man kunne skiønne af det følgende, hvori han fra sin Synspunkt, og saaledes, som Tingene nu fremstille sig for ham, vil omhandle Spørgsmaalet; men paa det fuldkomneste er han enig med Forf. at for Øieblikket selv den meest granskende Diplomatik vanskelig vilde kunne give noget afgiørende Svar, da, om man endog med Vished var underrettet om, hvad Retning den russisktyrkiske Krig efter Varnas Fald vil tage, man ikke maa tabe af Syne, at den høiere Styrelse, som de jordiske Begivenheder ere underlagte, og der

ved svageſt Traad
Saa gierne styre Kongers strængeſte
Beſlutninger, meeſt tvileløſe Planer.

juſt her, hvorfra Udslagene snareſt og letteſt kunne ventes, baade i Øſt og Veſt finder kun alt for mange af hine svage Traade liggende tilrede, hvis Spil og Indgreb ingen menneſkelig Viisdom kan forud beregne, end sige byde over.

Vi ville atter denne Gang begynde fra Portugal, hvor Bladet i mere end een Henseeende synes at vende sig, og Don Miguels korte Herlighed at tage en Ende med Forskrækkelse. Endnu for ikke længe siden yttrede et her ofte anført tydsk Blad i sit Tilbageblik paa afvigte October: at Alt hvad om Portugal blev at tilføye, var, at Don Miguel fik bestandig mere Tid at grundfæste sit Herredømme, og befrie sig for, hvad Uroligheд Gesandternes Bortgang, og Uvisheden om, hvad derpaa torde følge, kunde have sat ham i, da hans Cabinet torde nære det Haab, at ingen videre væsenlige Følger af Bortgangen vilde for hans Regiering være at frygte.“

Senere see vi imidlertid, ogsaa i selvsamme Blad, den flere Steder gientagne Anecdote, at Grev de Ponte, som han havde skikket til Paris, med Courier havde sendt ham hans Breve til Kongen af Frankrig og Preussen, samt til Keiseren af Østerrig hvori han mældte sin Thronbestigelse, vaabnede tilbage, og at han heri havde fundet saa ondt et Tegn, at han havde faaet et Tilfælde, var faldet om, og ved Hielp af mange Blodigler maatte bringes tilrette.

Selv Spanien, som Don Miguel især satte sin Lid til, og hvis Ergesandt Campuzano, som Privatmand efter sin Rappel, siges at have været baade Dag og Nat i større diplomatisk Virksomhed

end nogensinde, synes ikke meere at betragtes med samme Øine. Og vilde man vide, at det var de Apostoliskes Plan, i det mindste, hvis Don Miguel ikke vilde ganske dandse efter sin Moders Pibe, at bringe Infantinden Maria Theresia, og hendes Søn Don Sebastian i Betragtning: at Enkedronningen, der fandt, at Don Miguel mere fulgte sin Barbeer Baron Pirez, end hende, alt alt meer og meer slog paa samme Streng; at Marquis Chaves, der med sine Tilhængere adskillige Gange havde erklændt Infanten Don Sebastian for en lovlig Thronarving, og der ikke af Don Miguel saae sig begunstiget efter Forventning, ikke mere blev anseet for nogen paalidelig Tilhænger af denne; at den hidtil saa høibegunstigede hessiske Prinds ligeledes ansaaes som en Udsending af hin spanske Camarilla, og altsaa heller ikke saa ganske sikker, og at endelig Campuzano selv — siger et i engelske Blade meddeelt Brev fra Lissabon — vel torde være den Mand, der var istand til at bedrage alle Partier, Lord Aberdeen iberegnet, og Don Miguels troeste Tilhængere ikke undtagne.

Hvorvel nu et saadant anonymt Brev fra et oprørt Land ikke just har Fordring paa den meest ubetingede Tro, synes dog saa meget at være factisk, at den tydske Prinds er mistænkt og mistroet, Chaves utilfreds, Enkedronningen unaadig, og H. H. Infanten Don Miguel i urolige Tanker.

Ogsaa den engelske Politik synes langt mindre miguellistisk end for nogen Tid siden. Om den unge Dronnings Opholdssted skal have været en meget levende diplomatisk Correspondence, dog skal Sagen endelig være overladt til den brasilianske Keisers Afgjørelse, og Dronningen imidlertid afgaaet til Herresædet Caleham, der at op-

pebie Udslaget. Man vil vide, at Marchal Beresford skal faae hyppige Audientser hos hende, og have tilbudt hende sin Arm og sit Sværd; vist er det, at en Ven af ham, en Læge West, er blevet snigmordisk overfaldet i Lissabon af en miguellitisk Enragé, og at der ikke tales nærsaameget om Marquise Jerumcahas Almagt ved det portugisiske Hof. Ogsaa hedder det, at den engelske Regiering, i Anledning af een brittiske Undersaats Ascolis Hæftelse, skal have sat Don Miguel en Frist af 30 Dage til, ikke blot at løslade denne, men og at give alle af ham forurettede og forulempede Britter Erstatning, saafremt han ikke vilde udsætte sig for Repressalier, hvilket imidlertid ikke skal have afholdt ham fra saavel i Lissabon, som i Oporto, at lade end flere Britter paagribe.

Endnu mere aabenlyst synes de franskes Sindelag imod ham at have erklæret sig. Allerede den franske Eskadres Ankomst paa Tajo var Miguelliterne aldeles ikke velkommen, især da de franske Søofficerer offentlig vedgik, de havde Befaling at modtage alle Undertrykte, enten det var Franske, Engelskmænd eller Portugiser, der søgte Tilflugt hos dem. Ogsaa da Don Miguel havde ladet den engelske Paketbaad omringe af væbnede Fartøier for at formene den at modtage Flygtninger, toge de Franske disse uden Betænkning i deres Chalouper, og brød med dem gjennem Fartøierne. Men særdeles skal det have forbittret Don Miguel, at denne Escadre ikke vilde salutere paa hans Geburtsdag, uagtet han et Par Dage i Forveien havde ladet den franske Commandeur complimentere, især da man for at gjøre Fornærmelsen endnu følelligere, samme Dag saluterede den franske Consul, som forsætlig da gjorde sit Embedsbesøg paa Eskadren. Don Miguel blev

saa forbittret derover, at han følgende Dag lod sammenkalde et overordentligt Marineraad at tage ovenstaaende, som et Brud af Folkeretten, i Overveielse. Man troer imidlertid, det er blevet ham raadet, ikke at forlange Fyldestgiørelse af den franske Regiering, før denne havde erkiendt ham som Konge.

Hvorvidt Don Miguel under disse Aspecter har valgt den sikkreste Maade til at befæste sin vaklende Throne ved fordoblede Henrettelser, Lønmord, Fængslinger, Confiscationer, vilkaarlige Afsættelser, vil vel maaskee snarere, end han venter, vise sig. Megen Opsigt har et Decret giort, der organiserer royalistiske Frivillige over hele Riget med mangfoldige Privilegier, og især med den Myndighed: efter egen Indsigt at paagribe Misdædere, Røvere, Mordere, Smighandlere, og Udbredere af trykte Skrifter, Nyheder, eller oprørske Meninger sigtende til Sammensværgelse mod Kongedømmets System og Kongerigets gamle Grundlove, og overgive disse til Øvrigheden, uden først at raadspørge denne eller Militaircommandanterne. Et andet Rædsels-Decret befaler alle, som ingen Forretninger have i Lissabon d: som have søgt Tilflugt der fra Provindserne, inden 8 Dage under Straf at forlade Staden: et tredie erklærer alle, hos hvem og kun Udtog af engelske Tidender findes, for de i Engelland værende Rebellers Medskyldige, der skulle henrettes som Landsforrædere; 247 Officerer tildeels af høiere Grader affattes paa eengang o. s. v.

Man regnede, at over 30000 Statsborgere vansmægtede i Fængslerne; blot i Limoeiro var efter sidste Officielberetning 2387 Fanger, hvoraf kun 800 for sædvanlige Forbrydelser, Resten for de saakaldte politiske; og det endda af nye Leveran-

cer, da Overskuddet daglig afværdigedes til Taarnet og andre Fangehuller. Sytten Personer havde Prevotalcommissionen frikiendt, da aldeeles intet fandtes imod dem, men de maatte ikke desmindre forblive i Fængsel, da Politiintendanten nedlagde Protest mod deres Løsladelse o. m. m. d.

Under alt dette hersker Rygter om en almindelig Gjæring, og en stærk Opstand af de Constitutionelle, især i de nordlige Provindser, og er der endog talt om, at de baade havde vundet en og anden Fordeel og gjorde ikke ubetydelige Fremskridt. „Ere disse Guerillabander — siger det engelske Ugeblad, the Courier — end hidtil kun smaa, viser den Kiendsgjerning, at de ikke indskrænke dem til nogen enkelt Plet af Riget, dog den almene Mening, og det almindelige Ønske at gjøre Ende paa det nærværende System. Nogle Despoter have holdt dem længere end andre, da de Mennesker, der levede under dem, i at drive Agerdyrkning, Handel, Videnskab, fandt sig vedbørlig opmuntrede og lønnede; men i Portugal vanskægte baade Agerdyrkning, Handel og Videnskab, og Undersaatternes Tanker, der ikke have Andet at henvendes til, hæftes paa et System, der ikke blot bringer dem til Bettelstaven, men og gjør dem urolige for deres personlige Sikkerhed. Vi spaae derfor, at dette Reactionssystem daglig vil tiltage i Styrke og Antal, og at vi inden kort Tid vil have glædelige Efterretninger at meddele enhver, der elsker sand Frihed og ønsker sine Medmenneskers Lykkalighed og Velfærd."

Hvorvel det nu i høi Grad er at formode, at meget af dette i en portugisisk Bille, af den apostoliske Fabrik vil tage sig langt anderledes ud, end i denne, der sienlynlig er af engelsk Slib-

ning, kan det dog paa den anden Side heller ikke kaldes i Tvivl, at Don Pedros og Constitutionens Venner ved den Voldsfærd, hvormed de behandles, maa føle sig opfordrede, i det mindste at sælge deres Liv dyrt, om det end ikke skulde lykkes dem at sætte det i Sikkerhed ved at slaae deres Forfølgere Sværdet af Haanden; ogsaa vil man vide, at Miguellisterne ikke vove at binde an med de Constitutionelle, da de frygte, at Soldaterne, der ere misfornøyede, fordi de have flere Maaneders Sold tilgode, skulde gaae over til Insurgenterne. Almindelig synes man dog at være af den Mening, at der behøves et Hovedstød udenfra, for at bringe Sagen, om ikke umiddelbar til Ende, dog i det mindste i en ønskelig Gang, og seer man — efter Aviserne — flere Stæder en brasilianske Eskadres Komme imøde. Vist er det, at ligesom man i Portugal gior Alt for at udvide og befæste Svælgedybet mellem det og Brasilien, og i selve Hoftidenden haaner Don Pedro paa den uværdigste Maade, saaledes bliver og i Rio Janeiro Sproget og Fremfærdet mod Don Miguel og hans Anhang mere og mere bestemt, og skal der allerede være anordnet Repressalier for to brasilianske Skibe, der vare borttagne i Portugal under Paaskud, at Besætningen bestod af Portugisere; og Usandsynligheden tiltager i, at Portugals unge Dronning skulde, som et politisk Offer, blive tvunget til en Formæling, der er hende og hendes Fader ikke mindre imod end Brudgommen og hans Moder, og som det ikke ligner Wellingtons Fremfærd, trods det stolte Brittefolks lydelige Almeenstemme at vilde giennemtvinge.

Den franske Besætning har nu forladt Cadix, og synes ikke særdeles opbygget af Afskeden, der i det mindste i Madrid var temmelig lunken.

Over de Apostoliskes Omdrev saavel inden, som udenfor Landet, hviler det sædvanlige Slør. Med England synes Spanien i særdeles nøye Forstaaelse, og læser man meget om den spanske Konges humane Omsorg for Gibraltar, hvor en ødelæggende Smitsot herskер, som dog ikke synes at udbrede sig videre.

I England er Hovedopmærksomheden for Øieblikket henvendt paa den catholske Qvæstion, som synes at nærme sig en Crisis. Brunsvig-Clubberne ere i Tilvært, uagtet Bladene fortælle, at Hertugen af Wellington skal i et Brev til en Noble Pair, der alt var næsten besluttet at slaae sig til Brunsvigerne, have givet H. H sin Mishag tilkiende med, at man havde isinde at kyse Ministeriet, og ville regiere Landet ved Brunsvigclubber, hvilket da formodentlig H. H. vil lade sig være sagt; ogsaa fortælle Brunsvigbladene, det ene efter det andet, at Hr Peel har forsaget, hvad de behage at kalde, den protestantiske Sag, og erklæret, at han ikke kan lede Underhuset, naar Emancipationen ikke kommer i Bevægelse. Derhos anmærke Times, at omendskiondt — som de haabe, uden uden Foye — er givet at forstaae, at, saa ubehagelig end Opposition fra Folkets Side mod Emancipationen vilde være Ministrene, vilde den dog være en Magt, der staaer over disse, behagelig, har dog ingen af dem, der vogte paa Hofmaadens Ebbe og Flod, prøvet at fremme disse Clubber; men afholder sig meget mere derfra, som fra en forbuden Ting. Journal de Debats ytrer, at Wellington vil oppebie en af de store politiske Conjuncturer i Europa, for da at træde paa Verdenstheatret med hele Virkningen af de irlandske Gemytters Beroligelse og Forsoning.

I Anledning af Tælningen ved Folkemødet

paa Venendenheden, hvorved — ikke som ved en Trykfeil i sidste Hæfte stod, 3000, — men tredive tusinde Mennesker vare samlede, siges de Liberale at have ladet forfærdige en uhyre stor i Tin indfattet Brille, som de ville forære Sherifen, der tilkiændte Brunsvigpetitionen den overvægtige Stemmefleerhed. Skulde dette ved alle lignende Leiligheder komme i Skik, torde Brillemageriet ogsaa udenfor England blive den meest indbringende Haandtering nuomstunder.

Det franske Ministerium synes at have stridt den gode Strid, og har uagtet en udentvivl saare haardnakket Hofmodstand, giennembrevet en betydelig Udrensning af den villeleske Suurdei, der imidlertid langt fra ikke fyldestgiør de Liberales Fordringer, medens den af Tilhængerne af det jammerlige System udraabes som feig og ussel Eftergivenhed for Revolutionslevningernes ublu Paatrængenhed.

Hvilket Parti, Ministeriet især troer det vigtigt at giendrive, sees af en lang raisonnerende Artikel, som ledsager de fem hidhørende kongelige Ordonnancer i Moniteuren, og som de øvrige Blade efter Befaling have maattet optage. „I afvigte Januar — hedder det her — havde Kongen, der agtede paa Kamrenes Forhandlinger, Domstolenes Kiændelser, og Valgenes Udfald, troet, at maatte kalde nye Raadgivere om sin Person. De havde fundet Partierne staaende mod hinanden, Religionen compromitteret i Følge de i dens Navn begangne Misbrug, Forvaltningen omgiven med Mistro og fiendtlig Sindelag, Autoriteten anseet som Fiende af Landets Institutioner, Opæggelse og Uro bragt til høyeste Grad, og midt under denne Almeenforbittrelse et nyvalgt Kammer."

„Hvad maatte — spørges nu — Ministeriet gjøre, og hvad var dets første Pligt? At berolige Frankrig ved at betrygge det den virkelige Nydelse af den af dets Konger giorte store Concession (Chartet) og paa denne Maade adsprede den fordærvelige Tanke, at man kunde være betænkt paa, i Kronens Navn at tage tilbage, hvad den havde givet, og hvad Frankrig med Varme havde modtaget, som Pant for sin Fremtid; at give Thronen den Kraft, den maa hente fra at iagttage Lovene, at vise Monarken for Alles Øine, som han er, mægtig men retfærdig, som sit Lands Konge men sit Folks Fader, bestemt at skaffe sin Krone Agtelse, men sin Eed tro. Det var den Opgave, Ministrene paalagde sig, da de havde maalt deres Stilling, og eftertænkt Historiens store Lærdomme, og indseet, hvorledes Frankrig sikkrest var at bevare for den Ulykke, som en uforstandig valgt Vei kunde styrte det i.

„I denne Aand — vedblev nu Artiklen — have Ministrene handlet. Man havde imidlertid givet deres Handlinger Navn af Concessioner. Vilde man dermed sige, at de havde raadet Kongen at udvikle Følgerne af det constitutionelle System, som det var hans Villie at opretholde og fuldstændiggiøre, havde man Ret; meente man derimod, at Kronens Rettigheder, eller Religionens hellige Interesser vare givne til Priis, bagvaskede man." De udvikle nu videre deres Grundsætninger og deres Fremfærd, angive Grundene for de Forandringer og Forflyttelser, der vare foretagne, saavel med Statsraadslemmer, som Præfecter, og ende med at sige: Hvad Regieringen forlanger af sine Agenter, er, at de giennemtrænge dem med dens Grundsætninger, og trolig anvende disse i deres Embedskreds, at de

vandre denne Hengivenheds, Maadeholds og Fasthеds Bane, stedse beredte, at aflægge Regnskab for deres Handlinger, fremmede for alle Partier, i Nødsfald strænge men retfærdige mod alle, og at de regne paa Regieringens Bistand, der aldrig vil mangle dem".

Naar man i Tidenderne seer, hvad Vanskelighed Ministeriet har havt for at trænge igiennem med disse Forandringer: at man, tildeels i Anledning af Berangers nye Viser, havde indtaget Kongen mod der System, de sagdes at begunstige eller føye; at alt en Forestilling opsat af Portalis og undertegnet af dem alle, var forelagt i Conseilet, og udsat, ikke uden indbyrdes Misfornøyelse og Misforstaaelse i Ministeriet mellem dem, der havde staaet fast paa den fælles Mening, hvoriblandt man nævner, Roi, St. Cricq, og Vatismenil, og dem der havde svigtet, hvilket ikke blot med Martignac, men med Portalis selv havde været Tilfældet; at imidlertid Ministeriet atter var blevet enigt, at bringe Sagen paa ny i Bevægelse, og i Tilfælde af Afslag bede om Afskeed, men at det denne Gang lykkedes, kan man udentvivl ikke undres, om Ministeriet i Anvendelsen af denne møisomt vundne Seier, gjøre fortiter in re, svaviter in modo til Valgsprog, om de f. Ex. for at faae den saa almeenforhadte Hr. Baulchier fra Postdepartementet, hvor saa bittre og besøiede Anker førtes imod ham, havde forflyttet ham til Tolddirectionen, hvor han i det mindste ikke paa denne Maade kan gjøre sig skyldig, om det endog ikke skulde være en blot Politesse viist hans høie Beskyttere, i det Tolddepartementet ufortøvet skulde lægges under Handelsministeriet o. m. d. l.

Saare heldigt indtraf imidlertid just i hins

Ministeriets critiske Dage to Omstændigheder, der meget stemte Kongen til dets Fordeel. Den første var et fra Rom fra Gesandten Chateaubriand indløbet Brev, hvorefter Paven ikke blot lod Kongen af Frankrig lykønske for Alt, hvad han havde giort for Religionen, men endog tilføyede, at han ikke begreb Biskoppernes Opposition, var fortrydelig derover, fandt den uforstandig, og uden al religieus Pietet, og ansaae det strafværdigt, at man beredte Europas frommeste Fyrste Hindringer og Forlegenheder. Og er da Kongen i Følge heraf des fastere i Overholdelse af Ordonnancerne.

Den anden var de behagelige Efterretninger fra Morea, der nu er aldeles rømmet af Tyrker og Ægypter, og samtlige Fæstninger indtagne eller rettere besatte af de franske, i de tree allierede Magters Navn, og tildeels ved Medvirkning af den engelske Marine. Hvorvidt imidlertid Gaaden derved tilfulde og fyldestgiørende torde være løst, og Tingene saa ganske i Rigtighed og i det Rene, som man maaskee ved første Øiekast torde troe, er et andet Spørgsmaal, saameget mere, som over en Deel af Begivenhederne selv endnu synes at hvile et Slør, der naturligviis endnu langt uigiennemtrængeligere dækker deres mangesidige Forhold og Følger.

I forrige Hæfte berettedes, at de franske strax efter Ibrahims Afgang vare komne i Besiddelse af Navarino, og ventede, snart ligeledes at see Coron Modon, og Patras i deres Hænder. Ogsaa vilde man allerede have Efterretninger om, at Overgivelsen var skeet, og Morea uden Sværdslag aldeles rømt, og begyndte da allerede fra forskiellige Sider at være i urolige Tanker om, hvad de franske Tropper nu vilde foretage sig, i det man f. Ex. i Wien vilde vide, at General

Schneider skulde rykke mod Athen, for at udføre det ærefulde Hverv, at rive de skiønne Kunsters og Videnskabers som al europæisk Culturs, Vugge, Attikas classiske Grund af Barbarernes Hænder, hvorhos det tillige hedde, at man sluttede, at Magterne ogsaa her handlede i fuldkommen Overeensstemmelse, da Admiral Makolm havde tilbudt Adm. Rigni engelske Skibe til at overføre Troppperne, som denne dog ikke havde modtaget, da han havde Transportskibe nok; ligesom der tilføyedes, at nogle af Fæstningerne vilde blive overgivne i Grækernes Hænder.

Snart læste man fra Paris i selve Moniteuren, at Albaneserne gjorde Vanskelighed ved at rømme Citadellet i Patra, og at det var did General Maison og Admiral Rigni vilde gaae; hvilket havde givet Anledning til det Rygte, at Generalen havde fore at gaae udenfor Morea; men Hensigten af den Generalen overdragne Expedition var opnaaet ved Moreas Rømning, og hvad for Grækenlands Befrielse endnu kunde være at gjøre, burde ikke iværksættes uden i Overeensstemmelse med de Magter, der havde undertegnet Tractaten af 6 Julii. Ogsaa var det et aldeles ugrundet Rygte, at der i denne Anledning skulde være Tvist imellem en diplomatisk Agent og General Maison, da de af de tree Magter givne Instructioner vare de samme, og General Maison, der altid havde været Pligtens Mand, fulgte sine, der nødvendig maatte harmonere med de tree Gesandters.''

Vistnok stemmede de engelske Blades Fremstilling af dette Anliggende ikke saa ganske overeens dermed, og maa man vel overlade Tiden at domme dem imellem.

Efterhaanden indløb Privatefterretninger fra

Grækenland, som franske Blade ikke vilde finde i allerfuldkomneste Overeensstemmelse med de officielle. Imidlertid erfoer man deraf, at de Demonstrationer, de franske mod de moreotiske Fæstninger, havde gjort, blot havde været pro forma, da de tyrkiske Commandanter paa denne Maade haabede at redde deres Hoveder, som fra mere end een Kant havde været i Fare, og hedde det endog, at Commandanterne i Navarin, Coron og Modon havde givet sig under de franske Troppers Beskyttelse, dei Øieblik, disse rykkede ind, for at søge Sikkerhed mod deres Egnes Forbittrelse. Andre Beretninger sige derimod, at Tropper og Commandanter meest vare enige, og at Tyrkerne drev Tienstagtigheden saa vidt, at anvise de franske, hvor de mageligst kunde bestige gamle Brecher, ja endog rakte dem Haanden dertil. Derimod skulde Hadschi Abdalla Pacha af Patra og Moreacastellet være dræbt af sine Officierer, fordi han vilde overgive disse Pladser uden Sværdslag, da der dog var over 2000 Mand i Besætning, og Mund- og Krigsforraad i Overflod, da, som det senere i Bladet Precurseur hedder, Commandanterne i de messeniske Pladser vilde ikke til Storherren i Constantinopel, hvorfor Adm. Rigni tilbød at føre dem og deres Tropper til Alexandria; dette erfoer Garnisonen i Patra først, som den skulde skulde indskibes, og gjorde Opstand. Vel tvang General Schneiders Tropper Patra selv til at give sig paa Discretion; men Morea- og Lepanto-Castellerne holdt sig endnu, og Admiral Rigni maatte med nogle Skibe begive sig til Lepantobugten og canonere Forterne, som da til Slutning maatte give sig paa Discretion ligesom Staden." Ved disse Breve, der i Precurseur meddeeltes, erindrede Journal des Debats — af hvis Redacteurer to, Ber-

tin de Vaux og Salvandi, ere komne i Statsraadet — at de syntes skrevne af slet underrettede om ikke mistænkelige Personer.

Efter de senere officielle Beretninger saavel fra General Maison, som Admiral Rigni, havde Garnisonen i Moreaslottet d. 19 Oct., da den i Følge Commandantens Capitulation, skulde rykke ud, giort Opstand, og svoret at begrave sig under Fortets Ruiner. General Schneider havde strax følgende Nat begyndt at opkaste Batterier, hvorved to tilstædeværende engelske Krigsskibe havde staaet ham trolig bi. General Maison, som var underrettet Dagen før, hvad der forestod, afgik tilsøes med Adm Rigni og en Deel af Flaaden, hvorpaa 1500 Mand Landtropper og hele Artilleriet indskibedes, og hvortil den engelske Fregat Blonde stødte, medens tree Regimenter afgik ad Landveien did. Den 30 Nov var fem Batterier istand, hvoraf eet, hvortil den engelske Fregat havde leveret 4 Canoner, og der betientes af engelske og franske i Forening, fik Navnet, Georg den fierde, og commanderedes af den engelske Overlieutenant Luckraft. Næste Morgen aabnede Batterierne i Forening med de franske og engelske Skibe deres Ild, og efter 4 Timer var skudt saadan Breche, at ingen Tyrk mere lod sig see paa Volden, og man giorde Anstalt til Storm. Nu heisede Besætningen det hvide Flag, og sendte en Parlamentair, som General Maison afærdigede med at give dem en halv Times Betænkningstid, om de vilde overgive sig paa Naade og Unaade, eller springe over Klingen. De valgte det første, afvæbnedes, og skulle bringes til Smyrna. De tre allierede Magters Flag heisedes paa Volden, uagtet der ikke havde været Russer med. Generalerne og Admiralen kunde ikke

nok rose de engelskelskes Tjenestiver, og Adm. tilskrev i denne Anledning Adm. Malcolm et Taksigelsesbrev. Dagen efter Overgivelsen tilskrev Generalen og Admiralen Pachaen i Lepanto, at de mod Slotterne i Rumelien og Lepanto ingen Fiendtlighed vilde tillade sig, at de ansaae Lepantobugten som neutral, og ikke vilde modsætte dem, at Slottet i Rummelien hævede den sædvanlige Told af Coffardiskibe.

Naar man læser denne Beretning om Britternes og de franskes enige Samvirkning i disse Anliggender, og tillige seer, i hvad Tone officielle og halvofficielle Blade omtale Forholdet mellem vedkommende Magter, skulde man fristes til den Tro, at Nemesis her atter havde været med sin Penelopesinger for at faae Gudinden Discordias Islæt tilside. Det maa imidlertid ikke tabes af Syne, at man endnu ikke har hørt, hvad den tredie Magt siger hertil, og at det i mange Henseender, vil komme meget an paa hans Sigende; og at foruden ham, vel og den, som Sagen nærmest og egenligst angaaer, Grækerstaten, vil høres, og maa høres. Men hvad især torde blive Hovedknuden; hvad vil den Magt, der anseer som sin Eiendom, hvad man her saaledes skalter og valter med, den ottomaniske Port sige dertil? Kan og vil Sultan, efter sin Caracter, maaskee man kan og føye til, efter sin Stilling, samtykke i, at man saaledes foreskriver ham Love? og om man endog fandt sig i, hvad man maaskee kunde bevise ham, han til Slutning dog ikke vilde være istand til at hindre, vil da Folket taale, at han taaler det? og antage vi end ydermere, at han har Magt og Held nok at kue Misfornøielsen nærmest omkring sig, vil han da og være istand til at forebygge eller hæmme de Mord- og Blodscener, der

omkring i hans vide Rige, ved slige Tidender, og især ovenpaa de Seiers- og Triumphbudskaber, hvormed man saalænge bedaarede og berusede Mængden, torde finde Sted, og der hos Venner og Fiender paa saa forskiellige Maader vil føres ham til Regning!

Som dette skrives, medbringe Dagstidenderne den Efterretning, at, da Varnas Fald i Constantinopel blev Mængden bekiendt, yttrede sig en saa stor Bestyrtelse, at de fremmede Gesandters Dragomans fandt dem beføyede at forespørge dem hos Reis Effendi, „om nogen ny Ulykke havde truffet Porten, da Varnas Fald var længe bekiendt, og ikke syntes af den Betydenhed?" Reis Effendi skal herpaa have givet det gravitetiske Svar, at det var ikke Varnas Fald, der gik dem saa nær, men hver Moslem maatte betages af Smerte, at der gaves Een iblandt dem, der kunde glemme sine Pligter mod Gud og Fædreland, som Jusuf Pacha." Denne er efter holdt Divans-Forsamling erklæret i Rigs og Religions Act, og har Mufti bekræftet dette ved sin Fetva, og i Moskeen Aja-Sophia forkyndt det samlede Folk den over Jusuff Pacha med alle Hans lyste Forbandelser, hvilket i alle øvrige Constantinopels Moskeer ligeledes skede. Bostandgi Bascha er sendt til Pravadi at forkynde Storveziren hans Affættelse for hans Efterladenhed at komme Varna til Hielp, og stadfæster det sig, at Capudan Pascha er udnævnt til hans Eftermand. Om Begivenhederne i Morea vedbliver Porten at bevare en dyb Taushed. Da den nederlandske Gesandt bragte Reis Effendi engelsk Efterretning om den bebudede russiske Blokade af Dardanellerne, skal

han med stor Ro og Fatning have hørt derpaa, og blot svaret: Det guddommelige Forsyn vilde heller ikke herved unddrage det ottomannske Rige Rige sin Beskyttelse. I Constantinopel skal løbe et Rygte, at den ny Storvezir have tilraadet Sultanen at slutte en tree Maaneders Vaabenstilstand med Russerne. Efter den østerrigske Oppassers Efterretninger af samme Datum derfra, skulde derimod Porten drive sine Krigsrustninger med fordobblet Iver. Husein Pacha har meldt fra Schumla, at Silistria er haardt betrængt, men at han agtede at sende den et stærkt Corps til Undsætning. General Geismar, som har besat det af Tyrkerne forladte Kalifat, skal ligeledes haardelig ængste Widdin.

De seneste Efterretninger omtale, dog endnu ikke ganske bestemt, at Russerne skulle have ophævet Silistrias Beleiring, og forlagt deres Hovedquarteer til Jassy. Admiral Heiden har kundgiort, og man troer, begyndt Blokaden af Dardanellerne. Det hedder, at de Engelske skulle besætte Candia, der hærges frygtelig af indbyrdes Krig. Andre Efterretninger ymte om, at Grækerne ville overgive Russerne Samos. Det Rygte, at de franske Tropper ville forlade Morea, gienkaldes. De portugisiske Anliggender havde nær faaet en uventet hurtig Forandring, i det et Par Muulesler løb løbsk med Don Miguel, der veltede, og brød et Been, og om hvis Befindende Beretningerne ere modsigende.

Den 7 Dec. 1828.

K. R.

E. Skr. De tree Magters Gesandter ventes i Neapel. Grækenlands Grændser siges bestemte fra Prevesa til Volo.

Tritogenia.

December 1828.

Om de tydske Naturforskeres og Lægers Forsamling i Berlin i September 1828, især med Hensyn til Botanikernes Deeltagelse deri.

Af J. W. Hornemann.

Man har fremsat det Spørgsmaal: Er det Møde, som de tydske Naturforskere og Læger, efter Hofraad og Professor Okens Opfordring, aarligen holde, og som i dette Aar for syvende Gang blev gientaget, til nogen virkelig Nytte for Videnskaberne? Nogle formene, at en Samling af de grundigste, lærdeste og meest geniale Mænd i disse Fag, og disses Foreening til et fælleds stort Maal, ikke kan andet end bære herlige, modne Frugter; da derimod andre, mindre sang-

viniske i deres Forhaabninger, see i disse Møder kun et stort Selskab af mere eller mindre lærde Mænd, hvor hver enkelt Person morer sig med at udfinde de andres Svagheder, ia vel ogsaa glæder sig ved at spore noget stort og godt, og hvor man forelæser Afhandlinger, der ligesaa godt havde kunnet frembringe deres Virkning, den være narcotisk eller exciterende, i ethvert andet lærd Selskab. — Spørgsmaalet kan ikke besvares, førend man er eenig om, hvad man venter og forbrer af en saadan Foreening.

Meener man, at de Opdagelser som enkelte Naturforskere eller Læger have giort, eller nye Anskuelser af allerede bekiendte Phoenomener, ved de Afhandlinger som de oplæse i Møderne, snarere blive bekiendtgiorte, da formener jeg, at Nytten deraf er ikke stor, og i alle Tilfælde ikke større end den andre lærde Foreeninger derved frembringe.

Betragter man derimod Forsamlingen som et Foreeningspunct for Mænd, som allerede ved Kierlighed til en fælleds Videnskab vare foreenede, som et Sted, hvor Anskuelser, Ideer, Planer, Forslag, Ønsker ꝛc. vedkommende Videnskabernes Tarv, blive verlede og droftede; hvor man lærer at kiende ikke blot den udmærkede Mands Skrive-

maade, men og den Maade, hvorpaa han udtaler sig, den Aand, der beseler ham, og den Ild, der opflammer ham, da troer jeg, at Nytten deraf er større end Gevinsten ved lærde Afhandlinger eller ved Nysgierrighedens Tilfredsstillelse. Derfor siger Humboldt i sin i sidste Forsamling holdte Tale: „Der Hauptzweck des Vereins (sie haben es selbst an ihrem Stiftungstage ausgesprochen) bestehet nicht, wie in andern Academien, die eine geschlossene Einheit bilden, in gegenseitiger Mittheilung von Abhandlungen, in zahlreichen Vorlesungen, die alle zum Drucke bestimt, in eignen Samlungen erscheinen. Der Hauptzweck dieser Gesellschaft ist die persönliche Annäherung derer, welche dasselbe Feld der Wissenschaften bearbeiten; die mündliche und darum mehr anregende Auswechselung von Ideen, sie mögen sich als Thatsachen, Meinungen oder Zweifel darstellen; die Gründung freundschaftliche Verhältnisse, welche den Wissenschaften Licht, dem Leben heitre Anmuth, den Sitten Duldsamkeit und Milde gewähren."

Betragter man endvidere denne Forsamling som en Forening, i Ordets egentlige Betydning, hvor tildeels modstridende tildeels blot forskiellige Meninger hos forstandige Mænd, bedre for-

staaes, lettere rettes og jevnes, hvor det bittre og skarpe i Skriftsproget ved fortrolig og munter Samqvem formildes, hvor den litteraire, ikke altid humane Tone, forbedres, da kunde man haabe, at den Tid vilde komme, da man, bedre end forhen, kunde anvende Ordsproget: didicisse fideliter artes emollit mores.

Man kunde endnu betragte Forsamlingens Fordele fra en anden Synspunct, som vel er mindre vigtig, men ikke uinteressant: Det ligger nemlig i den menneskelige Natur, at giøre sig en Forestilling om det Udvortes, naar man kiender noget af det Indvortes hos en Mand, som har vakt Opmærksomhed, det være sig ved Reiser, Skrifter, Opdagelser eller overalt ved Indvirkning paa sin Tidsalder. Man kan ikke godt følge en Humboldt paa hans vidtløftige, besværlige, ofte farlige men altid til et interessant videnskabeligt Resultat førende Reiser, uden tillige at forestille sig hans Personlighed; man søger en saadan Mand, ikke blot for at høste Frugter af hans Erfaringer, men og for at sammenligne Phantasiens Billede med det virkelige, og det smigrer os ikke lidet, naar vi finde, at hiin Evne dog traf noget af det sande; og fandt vi, at Phantasien skuffede os, som ikke sielden er Tilfældet, havde vi dog erholdt een Erfa-

ring mere til herefter at lede den. At Forsamlinger som disse yde ofte slige Aands- og Forstands-Nydelser, behøver jeg vist ikke at erindre.

Mig var det ikke blot interessant at anstille en saadan Sammenligning, men det var mig og vigtigt og for Fremtiden forhaabningsfuldt at lære mange dygtige Mænd personligen at kiende, som jeg alt kiendte af deres Skrifter, og tildeels stod i videnskabelig Forbindelse med, at see hvorledes disse eenedes, hvorvidt de arbeidede, om endog ad forskiellige Veie, til et fælleds Maal, hvorvidt de indsaae, hvad der manglede, hvad man burde eenes om og hvad der var at udrette ved Eenighed og fælleds Stræben; og i disse Henseender kan jeg ikke nægte, at Forsamlingen, mere end ved de forelæste Afhandlinger, interresserede mig.

Imidlertid vil jeg ikke her fremtræde som disse Foreeningers Panegyriker: De finde ikke endnu Deeltagelse hos alle Tyskklands Physikere, og ikke i alle Tyskklands Egne (i den sidste fandtes kun faa fra Goettingen og aldeles ingen fra Østerrige) og man er endnu ikke kommet saa vidt, at man har overbeviist de Deeltagende om, at ikke alt qvalificerer sig til at foredrages i en saadan Forsamling, hvorom Oken yttrede sig dievt i den sidste: men denne Foreening er endnu i sin Ung-

dom og Erfaringen, som uddanner Mennesker, kan og uddanne Selskaber.

Saavidt om disse Forsamlinger i Almindelighed, nu om den sidst holdte i Særdeleshed.

Det er nokſom bekiendt, at efter Lovene for disse Møder skulle de vexelviis holdes i een af Nordtydslands og Sydtydslands større, især Universitets-Stæder og at man i Dresden, Frankfurt, München o. s. v. allerede har holdt saadanne. Ved Forsamlingen i München 1827, blev det afgiort, at man i 1828 vilde samles i Berlin, og det kan ikke nægtes, at dersom et stort Universitet, som tæller iblandt dets Lærere mange udmærkede Naturforskere og Læger, dersom store, godt placerede og vel ordnede physiske og medicinske Samlinger, dersom en Regiering som understøtter Videnskaberne og dersom endelig en Præsident, som Physikeren Alexander v. Humboldt og en Secretair som Zoologen Professor Lichtenstein, kunne bidrage til at giøre Samlingen hensigtsmæssig og lærerig, maatte Berlin, blandt Tydslands Universitets-Byer, være een af de fortrinligste dertil.

Skiønt beliggende paa en ufrugtbar og aldeles ikke smuk Plet af det sandrige Brandenburg, har denne Bye dog meget tiltrækkende for Naturforskeren, ja maaskee mere end nogen anden Bye i Europa, Paris og London undtagne; thi her

finder man en sielden Foreening af Naturforskere, som elske deres Videnskab med Varme og dyrke den med Flid og Aand, her findes en sielden Foreening af indsigtsfulde og nidkiere Mænd, som med Mod have samlet Erfaringer ved Reiser i fremmede Lande, og nedlagt disse i Skrifter, som oplyse os om Naturens Kræfter og Frembringelser paa disse Steder; her finder man Mynstret for alle Reisende den aand- og kundskabsrige A. Humboldt, den berømte og vidtbereiste Geognost Baron v. Buch, som tilligemed C. Smith, undersøgte Canarieøerne, den sleersidige Geh. Link, hvis Reiser i Portugal vare saa frugtbringende, Ehrenberg, som nyelig hiemkommet fra en Reise i Ægypten, Nubien og Arabien, har heldigen traadt i den flittige og opmærksomme Forskers Fodspor og oplyst meget, som i den sidstes Beskrivelser var dunkelt; en Lichtenstein som gav os saa paalidelige og vigtige Efterretninger om Naturproducterne paa Cap, en Olfers, som paa flere Maader bidrog til Brasiliens Undersøgelse, en Chamisso, som fulgte Kotzebue paa Reisen omkring Verden, og nu i Qvartalsskriftet Linnea bekiendtgior Frugterne deraf o. fl.

Her finder man ypperlige Samlinger af alle 3 Naturriger i en sielden Fuldstændighed, og, hvilket giver disse Samlinger et fortrinligt Værd, ikke

blot en god Orden i Opstillelsen, og passende, smukke og rummelige Localer dertil, men og en sielden Liberalitet mod dem, som ville afbenytte dem. Man bør derfor prise den preussiske Regiering, som anvendte meget betydelige Summer, deels til at lade kyndige Reisende undersøge fremmede Lande for at indsamle Naturalier der, deels til at lade opføre og indrette prægtige Museer for disse, deels til at lønne de Naturforskere, som beskrive, ordne, og conservere dem.

Forsamlingen bestod, hvilket de trykte Fortegnelser vise, af 464 Medlemmer, hvoraf 436 vare fra Preussen og de forskiellige tydske Stater og 28 Fremmede. Af disse sidste, som egentlig vare fremmede Giester, var den største Part Nordboer, nemlig 22.

At udfinde Localer hvor disse kunde sámles til Deliberationer og til Spiisning, at anvise hver sin Plads, at sørge for, at den nødvendige Orden fandt Sted uden Tvang, kort sagt, arrangere det Heele, var ingen let Opgave, men den blev fuldkommen tilfredsstillende løst ved Formandens og Secretairens virksomme Bestræbelser. Man overbeviiste sig snart om at den Orden og den Punctlighed i Forretninger, foreenet med Humanitet, som man let spórer, at Preusserne i den sildigere Tid have giort store Fremskridt i, ogsaa

herskede her. Allerede førend Deeltagerne i Forsamlingen vare ankomne til Berlin, vare de fornødne Indretninger tilendebragte, ja, efter den skeete Opfordring, fandt mangfoldige af Gjesterne deres Logis, med alle Bequemmeligheder forud arrangerede.

For at aftale det fornødne, forsamlede man sig, nogle Dage, førend Møderne begyndte, i een af Universitetets store Sahle. Her indskrev man sit Navn i en Protocol, og erholdt et Adgangskort til Møderne, hvis Indretning ogsaa viiste, hvor planmæssigt alt var indrettet. Paa Reversen af dette Kort fandtes nemlig en Grundtegning af Forsamlingssahlen, med Nummeret af hver Plads, saaledes at man af Kortets Nummer strax kunde finde sin Plads. Med dette Kort modtog man tillige en trykt Fortegnelse over Medlemmerne, med de Nummere, som de havde i Forsamlingen, og et alphabetisk Register og Angivelsen af deres Bopæl. Denne Indretning havde den dobbelte Fordeel, at naar man i Fortegnelsen fandt Mænd, som man ønskede at see eller kiende, kunde man strax finde dem i Forsamlingen, og omvendt, dersom man i Forsamlingens Mængde fandt Personer, hvis Physiognomier opvakte Lyst til at kiende dem, kunde man ved at opkaste Nummeret i For-

tegnelsen erholde den Oplysning, man søgte. Det blev tillige ved en trykt Annonce bekiendtgiort, at Indretninger vare foranstaltede til, at hele Forsamlingen kunde tage Middagsmaaltid sammen, at alle Museer og Hospitaler i Berlin vare til visse Tider aabne for Medlemmerne af Samfundet, at man ikke behøvede at løse Opholds-Kort ved Politiebureauet for Fremmede, at Foredragene vilde blive holdte i en bestemt Orden, at man vilde foretage Smaareiser til interessante Steder i Omegnen, og at man, for at desmere kunde blive foredraget og for at det, som udmærkede sig mere ved en speciel end ved en almindelig Interesse, kunde af Sagkyndige blive prøvet og discuteret, deelte sig i Sectioner for de forskiellige Naturvidenskabernes og Lægekonstens Deele.

Disse forelobige Forsamlinger bleve meget hyppig besøgte, ikke allene af dem, der lode sig indskrive, men og af mange, som allerede vare indskrevne, og som vilde modtage Venner og Bekiendte, see og slifte Bekiendskab med Fremmede, eller lære personligen at kiende dem, som de forhen stode i litterair Forbindelse med; og her var det, endog for den blotte Tilskuer, interessant at see den varme Modtagelse, som fandt Sted, ikke allene mellem gamle Venner, men og iblandt dem, som blot fæl-

leds Tilbøielighed bandt til fælleds Maal; ja man kunde endog i det stærkere Udbrud af Glæde adskille det sydligere Tysklands Beboere fra det Nordligeres.

Den 18 September om Eftermiddagen gav Baron og Kammerh. Alex. Humboldt en Fest for Selskabets Medlemmer, i det Kongelige Theaters store og pragtfulde Concertsahl, som tillige blev bivaanet af Hs. Majest. Kongen, Hs. Kongelige Høihed Kronprindsen og af flere Prindser, samt af de første og betydeligste Embedsmænd i Berlin. Denne Forsamling var vel ikke bestemt til at fremme Selskabets Maal, da den mere var beregnet paa at vise Berlin fra den glimrende Side, men selv dette var ikke uden Interesse for den Fremmede, og viste iblandt andet, at man hos Preusens Fornemme, saavel civile som militaire, fandt mere videnskabelig Dannelse og Interesse for Videnskabelighed, end mange maaskee havde ventet. En til den Leilighed forfattet Cantate, med Musik af Hr. Felix Mendelson Bartholdy, forøgede Festens Høitidelighed, og den smagfulde Sahl var desuden prydet med afdøde fortiente Naturforskeres Navne paa tvende store Tavler og med Indskrifter af Schiller og Goethe. De ved denne Leilighed anbragte malede Decorationer vare anordnede af Hr. Geh. Overbygningsraad

Schinkel og udførte af Hr. C. Gropius. Den samme Dag om Formiddagen vare allerede Moderne aabnede med en til Hensigten passende Tale af Præsidenten, for en Forsamling af mere end 700 Mennesker; thi foruden Medlemmerne af Foreeningen, vare og en Mængde Tilhørere og Tilskuere tilstede; endog Damer, som dog formodentlig Sagens Nyhed og mange berømte Mænds Nærværelse, mere end de Gjenstande, som skulde afhandles, havde sammenkaldet. Da Talen selv er trykt og desuden indført i adskillige offentlige Blade, ja endog oversat i et af vore, behøver jeg ikke nærmere at berøre den, men vil kun bemærke, at den tilfredsstillede Forventningen, og vandt almindeligt Bifald.

Gangen af Forretningerne blev, som forhen er anført, ordnet af Præsidenten og Secretairen, og disse giorde min berømte Collega Etatsraad og Professor Ørsted R. af D. og D. M. den Ære, at anmode ham om at være den første, som stod frem paa Talerstolen. Da den, forresten vigtige Sag, han fotedrog, ikke hører under mit Fag, og da den desuden er bekiendt af Hr. Professor Ursins „Magazin for Kunstnere og Haandværkere," vilde det være overflødigt her at anføre dens Indhold.

Det mærkeligste Botaniske, som paa denne Dag blev foredraget, var en Afhandling af Professor Henschel fra Breslau om en stor Mængde af ham anstillede Forsøg med Planternes Bestøvning. Det er bekiendt, at Hr. Henschel allerede i 1820 giorde nogen Opsigt ved sit Skrift: „Ueber die Sexualitet der Pflantzen," som stemmede med nogle Ideer yttrede af Prof. Schelver i hans: „Kritik der Lehre von den Geschlechten der Pflanzen; Heidelb. 1812." Det er ligeledes bekiendt, at Professor L. C. Treviranus i Breslau, i et Skrift med Titel: „Die Lehre vom Geschlechte der Pflanzen in Bezug auf die neuesten Angriffe erwogen; Bremen 1822," havde søgt at igiendrive ham, og at overalt hans Theorie, som ikke antog Sexualitet hos Planterne, saaledes som man hidtil havde tænkt sig den, fandt, som man let kunde vente, mange og vigtige Modstandere. Sagen havde nu hvilet i nogle Aar, og kun nogle faa Meninger vare fremstillede, som vare stridende med Henschels Theorie; men i denne Tid havde han anstillet ovenanførte Bestøvnings Forsøg, for at bekræfte sin Mening, især hvad Bastardfrembringelse ved Bestøvning angaaer. Efter disse Forsøg frembringes paa denne Maade ikke virkelige Bastarder og det, som er det vigtigste, det synes lige-

gyldigt, om man anvendte Støvet af beslægtede eller ubeslægtede Planter, ja at man ikke behøvede at tage Irritationsmiddelet af Planteriget; hvoraf da Resultatet maatte være, at Bestøvning har ingen Virkning paa Planternes Fructification. Denne heterodoxe Theorie over en delicat Materie blev ikke foredraget paa den delicateste Maade, især paa et Sted, hvor Damer vare tilstede; den opvakte derfor ikke blot Betænkeligheder, men og Smiil hos adskillige af de Tilstædeværende; men den fortiener en grundigere Kritik og denne vil vist ikke udeblive, naar Forfatteren offentliggiør Skrivelsen af sine Forsøg (Hovedmomenterne meddeelte han paa et trykt Blad), da vist flere Naturforskere ville gientage Forsøgene og rimeligviis paa en mere stræng Maade og med en mere fleersidig Anskuelse deraf. Thi, naar man vil omstøde en almindelig antaget, skarpsindig udtænkt, sindig prøvet og ved mangfoldige Erfaringer i et stort Tidsrum bekræftet Meening, maae dette ikke blot skee med Forsigtighed, men og med den Alvor og den Alsidighed, som Sagens Vigtighed forbrer. Har man altsaa Tvivl om en saadan Menings Rigtighed og ved Forsøg og Jagttagelser vil bringe Sandheden frem, ikke allene til sin egen, men og til andres Overbeviisning, da er

det ikke nok, at en enkelt Person iagttager Phoenomenerne. Men dette havde Herschel aldeles ikke taget i Betragtning; thi Forsøgene, den Maade de vare anstillede paa, og Resultaterne deraf, vare ikke bekræftede ved Vidner. Desuden savnede jeg i Forsøgene den Skarpsindighed, som han sit forhennævnte Skrift har givet Prøver paa og den nødvendige Forsigtighed. At Agtpaagivenhed fra alle Sider er nødvendig ved slige Undersøgelser, viser Spalanzanis bekiendte og mærkværdige Forsøg. Denne berømte Naturforsker og øvede Experimentator, anvendte Forsigtigheden i nogle Henseender endog til Pedanterie og dog blev han uden tvivl bedraget derved, at han ikke lagde Mærke til, at Planter med adskilt Kiøn undertiden ere Monoecister eller med andre Ord, at der undertiden findes tillige Støvdragere, hvor der, efter Regelen, skulde kun findes Pistiller.

I den botaniske Section foreviiste Prof. Herschel tørrede Exemplarer af de Planter, han havde frembragt ved Frøe af de Moderplanter, hvorpaa Bestøvning var forsøgt, men naturligviis kom man herved Sandheden eller i det mindste Overbeviisningen ikke nærmere, da Paalideligheden og Ulsidigheden af Iagttagelserne ikke var constateret ved kyndige Vidner.

Det vil ikke mangle, at man nu, da Sagen atter er bragt paa Bane, vil faae Sandheden frem, og torde jeg vove nogen Meening om Udfaldet af Undersøgelserne, da var det den: at Sexualiteten hos Planterne vil blive bekræftet, men at man vil blive nødt til at tilstaae, at Naturen hos de Planter, som ikke eller vanskelig kunne befrugtes, veed at udrette det samme ved Midler, som vi hidtil ikke kiende; maaskee vil og Brogniarts og R. Browns Jagttagelse om Partiklernes Bevægelse i Planternes Pollen, dersom den bekræftes, bidrage til Oplysning i denne Sag *).

Saasnart Forelæsningerne vare endte (de vare med et kort Interval bestemte til at begynde Kl. 10 og at ende Kl. 2), begav man sig til Spisesahlen hvor ved 20 Borde, hvert til 14 Couverts, Selskabet fordeelte sig efter Behag. Ved hvert af Bordene, som havde deres Nummer, var et Berliner Medlem af Samfundet ansat, for at have Tilsyn med, at alt gik i den tilbørlige Orden. Man kunde tage den Plads som man ønskede, men da

*) V. a brief Account of microscopical Observations made in the Month of June, July and August 1827 on the Particles contained in the Pollen of Plants and on the general Existence of active Molecules in organic and inorganic Bodies. Lond. 1828 8.

Videnskaberne drage dem Dyrkere nærmere sammen, bleve de fleeste Disciplíner sædvanlig foreenede. To Borde, ved hvilke Prof. Schlechtendahl og Directeuren ved den botaniske Have Otto førte Opsyn, havde Botanikerne i Besiddelse.

Sahlen, som var egentlig bygget til Exercerhuus for den preussiske Garde, og som kunde rumme over 700 Personer, var smukt decoreret, især saae man der, at Blomsterliebhaberiet staaer paa et høyere Trin i Berlin end hos os. Ved denne Samling havde man den Fordeel, at man kunde vælge sit Selskab, udsøge dem man attraaede at indgaae en nøyere Forbindelse med, og bringe de Materier paa Bane, som man ønskede drøftede af dygtige Mænd; man havde endog, for at en saadan Meddelelse sikkrere kunde finde Sted, aftalt, at alle de Berlinske Deeltagere i Forsamlingen, skulde, saa længe Møderne holdtes, være Giester ved Spisebordet, og at altsaa ingen Middagsinvitation i denne Tid fandt Sted. Sang, som saa ofte opmuntrer vore Forsamlinger, blev kun hørt eengang, da en musikalsk Foreening, af omtrent 50 Sangere, under Anførsel af Musikdirectør Zelter, glædede Selskabet med udvalgte og vel udførte Sange.

Det vilde blive for vidtløftigt og for mig ikke mueligt at anføre og bedømme alt, hvad der i de 8te Dage, da de egentlige Møder bleve holdte, blev foredraget, jeg vil derfor kun anføre nogle af de vigtigste botaniske Materier, som deels der, deels i den botaniske Section, bleve bragte paa Bane.

Prof. Reinwardt i Leiden, som i flere Aar har opholdt sig paa Java og paa de tilgrændsende Øer, og flittigen samlede og undersøgte disse Egnes Naturproducter, denne Mand, som har havt det store Held, at de sjeldne Samlinger som han flere Gange hiemsendte, bleve opslugte af Bølgerne, meddeelte Selskabet en meget smuk og erfaringsrig Afhandling om Vegetationen paa disse frugtbare og planterige Øer. Af alle de botaniske Afhandlinger, som bleve foredragne, var denne den, som meest opvakte almindelig Deeltagelse, og den er et smukt Sidestykke til Prof. Martius's aandrige Afhandling: „Die Physiognomie des Pflanzenreichs in Brasilien." Reinwardts Afhandling udkom, under vort Ophold i Berlin, med Titel: „Ueber der Character der Vegetation auf die Inseln des indischen Archipels."

Ikke mindre interessant for Botanikerne, men derimod ikke saa fattelig for dem som ikke

have dyrket denne Videnskab, var en Afhandling om Blomsterdeelenes Stilling, Antal og Forhold af Professor Martius i München, Forfatter til hiin Afhandling om Brasiliens Planter og til flere vigtige Skrifter, som vise, at han med stor Opmærksomhed, Flid og Kyndighed har bereist dette planterige og vidtløftige Land og at han forstaaer at samle adspredte Jagttagelser til et skiønt Heelt. Ideerne, som ligge til Grund for denne Afhandling, ere udførte med Skarpsindighed og Kyndighed, men da Anskuelserne ere nye og tildeels udtrykte ved Talforholde, som ved det mundtlige Foredrag ikke altid kan fattes, og ved Tegn, hvis Betydning man maae indstudere, vil dens Værd først blive rigtig skattet, naar Forfatteren lader den offentliggiøre.

I det sidste af de almindelige Møder blev iblandt andet foretaget Valg paa det Sted i det sydligere Tyskland, hvor Mødet næste Aar skulde holdes. Man havde foreslaaet Stutgard, Carlsruhe, Heidelberg, Baden-Baden og flere Steder. Valget faldt paa Heidelberg, og blev da tillige den berømte Anatom Thiedemann, Hofraad og Professor sammesteds, valgt til Præsident og Hofraad og Prof. i Chemien L. Gmelin til Secre-

tair. Man debatterede tillige om adskillige Modificationer i Henseende til Selskabets Vedtægter, hvorved Hofraad Oken udtalte sig paa sin sædvanlige dierve og frimodige Maade. Til Slutning holdt Prof. Martius en kort Tale, hvori han viiste, hvormeget man paaskiønnede den Gieistfriihed, forenet med Sands baade for det Nyttige og Behagelige, hvormed vi alle bleve modtagne.

I den botaniske Section, hvor Undersøgelser af et mere strængt videnskabeligt Indhold vare mere passende, hvor Naturprodukter lettere kunde forevises, og hvor Discutioner over de omhandlede Materier kunde finde Sted, bleve mange botaniske Undersøgelser og Beretninger foredragne, og adskillige af disse vare ikke uvigtige.

Professor Ehrenberg meddeelte adskillige interressante Resultater af hans Undersøgelser i Ægypten, Nubien og Arabien, f. Ex. om Israeliternes Manna, som er en egen Substants, der udsveder af en Art af Slægten Tamarix, og om det Stof, som har givet det røde Hav sit Navn, og som er en lille Plante, henhørende til Hydrophyternes Familie og under Slægten Oscillatoria. Det er altsaa tvende nærbeslægtede Planter, som

farve Sneen ved Nordpolen og Havet i den arabiske Bugt.

Den Berliner Physiolog Professor Horckel, som i mange Aar har fundet Tilfredsstillelse i Botanikens Studium, og med Flid og Grundighed anstillet adskillige belærende Undersøgelser, men hvis Beskedenhed er endnu større end hans Iver, da han hidtil ikke har bekiendtgiort noget af sine interessante Observationer, meddeelte nogle Bemærkninger over Slægten Lemna og andre Vandplanter, der ledte til en nøyere Kundskab om disse Planters Spiremaade og Frugtification.

Til Lichenernes Historie har man, som bekiendt, i Slutningen af det foregaaende og i nærværende Aarhundrede, erholdt saa betydelige Bidrag, at denne Familie derved, siden Linnei Tid har erholdt en Tilvæxt som meget faa andre. Svenskeren Acharius og Tydskeren Floerke bidroge især hertil, og det er vist, at disse Mænd have i Henseende til en udvidet Kundskab om disse Planter store Fortieneſter, ligesom og, at de ved Inddeelingen i flere Slægter have lettet baade Oversigten og Undersøgelsen af dem. Men man blev snart opmærksom paa, at det, som ved de phanerogame Planter endnu ofte er en Gaade, nemlig en fast

og kiendelig Bestemmelse af, hvad der bør kaldes Art, er det endnu mere hos disse Planter, og man tvivlede ikke om, at især Acharius var gaaet for vidt i at danne Arter. Denne fortienstfulde Forfatters Landsmand, den som Mycolog berømte Professor Fries i Lund, som vi tillige skylde mangfoldige fortræffelige Oplysninger om de nordiske Lichener, indskrænkede Arternes Antal meget, men meget mere bleve de indskrænkede ved tvende med Lichenernes Metamorphose meget bekiendte Tydskere, nemlig Oeconomieraad Meyer i Goettingen og Dr. Walroth i Nordhausen. Den sidste af disse var tilstede ved Forsamlingen, og fremlagde i et af Sectionsmøderne en med stor Flid samlet, og til Anskuelsen af Lichenforvandlinger meget instructiv Samling af tydske Arter af disse Planter med deres Overgangsformer.

Fremstillelsen og Forklaringen af Dr. Walroths Theorie, hvor grundet den end var paa virkelige Jagttagelser, og hvor meget den end røbede Flid og Øye hos Forfatteren, syntes imidlertid at have den samme Feil, som saa ofte characteriserer Reformatorernes Arbeider, da de nemlig ved at omstøde en Theorie ofte gaae forvidt i deres Omskabninger i modsat Retning. Anskuelsens Udvikling mødte adskillige grundede Indvendinger.

af Professor Fries, men jeg tvivler ikke om, at den, drøvtet fra forskiellige Sider, vil føre til vigtige Resultater.

Ogsaa Græsarternes Undersøgelse beskieftigede i dette Aarhundrede adskillige Botanikere, især franske og tydske. Af hine var det især Raspail og af disse Trinius som have Fortieneste af at deele og classificere dem. Blomsternes Udviklingsmaade hos Græssene var imidlertid ikke nøyagtig undersøgt, og var en Opgave, som ikke var let at løse, da disse Planters Blomster ere meget smaae. Det var derfor et meget velkomment Bidrag til nøyere Kundskab om denne Familie, da Professor Kunth meddeelte Sectionen Resultaterne af sine Undersøgelser deraf. Denne Anskuelse, udtænkt med Skarpsindighed og anvendt paa den store Mængde Arter af denne Familie, som Forfatteren ved sit Ophold i Paris havde Leilighed til at undersøge, er et nyt Bevis paa den Grundighed, hvormed Humboldts berømte Medarbeider behandler botaniske Gienstande.

Foruden slige til de botaniske Videnskabers Fremme sigtende Afhandlinger og mindre udførlige Beretninger, bleve og i denne Section adskillige interessante Opgaver ventilerede, hvorom man ventede at erholde Oplysninger hos Mænd

som deels havde bereist mange Deele af Verden, deels havde henvendt deres Opmærksomhed paa forskiellige Grene af Plantelæren.

Iblandt disse vakte Robert Browns nyeste Undersøgelser om Bevægelsen hos de saakaldte Molecular i Planternes Pollen, især hans, mod alle hidtil kiendte Erfaringer stridende Paastand, at lignende Partikler og lignende Bevægelse findes ogsaa hos uorganiske Legemer, Opmærksomhed. Forfatterens berømte Navn, hans bekiendte Øvelse i botaniske og microscopiske Undersøgelser og hans Forsigtighed i at opstille nye Theorier var for bekiendt til at man torde paastaae, at disse frapante Phoenomener, som flere paalidelige Mænd bekræftede, vare blot et optisk Bedrag, eller at han ikke skulde have opdaget, hvormeget Naturforskeren maae vogte sig for at antage det for selvstændig Bevægelse, som kun er en Virkning af Attraction*). Enhver opsatte derfor sin Dom herover, indtil egne Undersøgelser bekræftede eller benægtede Observationernes Rigtighed.

En anden Sag, som har givet Anledning til Undersøgelser her i Landet, og som jeg tillod

*) Efter Bulletin des sciences naturelles September 1828 p. 101 henfører Hr. Raspail denne Bevægelse til Virkninger af Attraction og Electricitet.

mig at forebrage, bør jeg ogsaa ved denne Leilighed berøre. I et Amerikansk Blad blev det bekiendtgiort, at man i Nordamerika havde bemærket, at Lynilden aldrig traf Bøgetræer, men derimod ofte Egetræer og at de vilde Nationer i denne Verdens Deel vare saa overbeviste om denne Erfarings Rigtighed, at de altid, naar de paa deres Jagttoure maatte søge Ly mod Tordenveir, tyede under Bøgetræer for at være sikkrede mod Lynilden. Denne Erfaring fra en anden Verdens Deel og af Mennesker, som ere ved deres Levemaade nødte til at være opmærksomme paa Naturphoenomerne, var vel ikke ubekiendt i Europa, men man kiendte den mere som Sagn, end som en paalidelig Jagttagelse, og man havde endnu mindre forklaret Aarsagen dertil. Dette gav Anledning til, at det Kongel. Videnskabernes Selskab, paa mit Forslag, anmodede det Kongel. Rentekammer om at indhente Beretninger fra Forstbetienterne, om, hvorvidt man havde bemærket det samme i vore Skove. Undersøgelserne desangaaende ere endnu ikke tilendebragte, men de indkomne Beretninger bekræfte dog, at Lynilden ofte træffer Eege, men sielden Bøge (Jeg selv kiender et Exempel paa det sidste); hvilket er saameget mere paafaldende, som Egenes Mængde i Danmark er meget mindre end Bøgenes.

Da denne Sag blev foredraget i den botaniske Section, var det mig interessant, af adskillige tilstædeværende Forstmænd at erfare, at man ogsaa i Tyskland havde iagttaget det samme Phoenomen og med samme Modification, som i Danmark.

Af de Museer og Samlinger, som stode aabne for Selskabet, var den botaniske Have og de derved værende Herbarier og andre Samlinger, de som meest interesserede Botanikerne. Naar man sammenligner Wildenows Fortegnelse over denne Haves Planter fra 1809 med Links fra 1821, seer man allerede, at den i dette Tidsrum i Henseende til Fuldstændighed var gaaet frem i samme Forhold, som Kundskab om Planterne og Deeltagelse fra høyere Steder til Botanikens Fremme tiltog, uagtet det er nokſom bekiendt, at Wildenow med Iver og sielden Virksomhed tog sig af dens Fremvæxt. Men den er siden 1821 saaledes tiltaget, at neppe nogen anden botanisk Have paa Fastlandet kan sættes den ved Siden i Henseende til Mængden af Arter. Paa et meget stort Areal har man her den største og frodigste Samling af Frilands Planter og af kolde og varme Væxthuusplanter, som jeg nogetsteds har seet. Men Regieringen har og, med en sielden Libera-

litet, anviist de fornødne Summer dertil. For at fuldstændiggiøre Samlingen, har man ladet kyndige Botanikere og duelige Gartnere bereise Egypten, Arabien, Kap, Brasilien, Mexico o. fl. St., man har giort store Indkiøb i Engeland, især af Nyhollandske Vægter, man har ladet opføre mange store og vel construerede Vægthuuse og man har ansat ved Haven et Personale, som svarer til dens Størrelse. Hertil kommer, at den meget duelige Overgartner, Directeur Otto, bestyrer med sielden Iver og Sagkyndighed det Heele og dets Deele.

Tillige hersker her den største Liberalitet, i Henseende til Brugen og Meddelelsen af disse Skatte, og ingen kan klage over, at dette Etablissement ruger over nogen Plante, som det ønsker at beholde for sig selv. Men med alt dette har det dog Mangler, som vor langt mere indskrænkede og langt mindre kostbare botaniske Have, ikke har, og disse ere: at ingen af de botaniske Lærere boe ved Haven, som ligger uden for Byen og omtrent ½ Miil fra Universitetet, og at der ikke er et botanisk Bibliothek derved. Følgen heraf er, at Bestemmelserne af Planterne medføre mange Uleiligheder, og at der derfor findes meget Nyt, som endnu ikke har Benævnelse. Dette maae være Grun-

den til denne sidste Ufuldkommenhed, thi Mangel paa Lærere og Mangel paa Virksomhed hos disse, kan det ikke være, da intet af de tydske Universiteter er saa rigelig forsynet med botaniske Lærere, som det Berlinske, og enhver veed, hvor flittige og duelige disse ere og hvormeget den som Videnskabernes Beskytter berømte Minister Altenstein og den geniale Overbestyrer Geheimeraad og første Professor Link, interressere sig derfor. Herbarierne og andre Samlinger ere store og ved Professor Schlechtendals og Dr. Chamisso's Virksomhed velordnede.

Efterat Møderne vare endte, gjorde man adskillige Toure i Omegnen, hvoraf den vigtigste var til Potsdam og de betydelige Haveanlæg som findes der i Egnen.

Sange sungne i H. M. Kongens Livcorps den 30 October 1828.

Til Kongen.

Mel. Vi alle dig elske, livsalige Fred.

Vi samles i Frederiks elskede Navn,
Det har vi den Hæder at bære,
At leve og døe til vort Fædrelands Gavn
Det er, hvad os Navnet maae lære.
I Feide og Fred
At gaae i hans Fied
Det være vor Id, som vor Pligt og vor Eed.

Vel var det i Farens alvorlige Stund,
Sit Øie han huld til os vendte;
Som Himmelrøst lod os det Ord af hans Mund,
Han sine Medborgere kiendte.
De fløi som til Dands,
Thi Ordet var hans;
Og Frederiks Ord er vort Fædrenelands.

Vort Fædreland glad saae paa Rækkerne ned,
Vel mønne det Dana behage;
Thi Falsener *) saae hun i Ynglinges Led,

*) Enevold Falsen — Dyn Støtte, den Hæder, den Pryd for sit Land.

Som Borcher **) i Fædrenes Dage.
Eet Hierte, een Aand
Var almene Baand,
Og Skioldungen Fredriks var Hierte og Aand.

Med Danfyrstens Øine os Frederik saae,
Det ingentid gaae os af Minde!
Den Hyldest, han gav os sit Fyrsteord paa,
Han stedse os værdige finde,
Det Navn, han os gav.
Har helligste Krav
At hædres, af hver, som det bær, til sin Grav.

Og kan end vor Røst giennem Danjublens Lyd
Ei naae til vor Frederiks Øre!
Og hensmelter Sangen blandt almene Fryd,
Vort Ønske skal Himmelen høre:
Landsfaderens Løn
Han nyde saa skiøn
Som Faderheld skjænkes hans Værd og vor Bøn.

K. L. Rahbek.

**) Den berømte Oluf Borch; af tredie Fredriks kiække Sorte i Khavns Beleiring
Danmark vel mindes, hvor han uforfærdet
Jilte at ombytte Bogen med Sværdet,
Da du af mandige Sønner omgiærdet
Forrest i Danvirket øined' hans Bryst.
hedte det i hans Minni 28 Mai 1825.

Afskedssang til Corpsets afstrædende Chef, Hr. General-Major von Lorentz*).

En Høitidstime os har kaldt,
En Stund, der Hierterne besjæler,
Skjøndt Taaren sig i Øiet sjæler,
Og Stilhed hersker overalt.
En Fader sine Børn nu siger
Farvel! maaskee en Taare sniger
Sig ogsaa over Gubbens Kind.

Den Oldings rækker nu sit Spær
Den Stærkere, for det at føre;
Dog seent hos Saga man faaer høre
Om Oldingen og om hans Sværd.
Alt falder det nu tungt at bære,
Han længe førte det med Ære,
Nu slunder han til sene Qvæl.

See, Fader! vi Dig række her
En lille Blomst til takfuldt Minde:

---

*) Den unævnte Forfatter af ovenstaaende Sang vilde broderligst tilgive, at Undertegnede, for ikke at adskille tvende saa nær sammenhørende Sange, har tilladt sig, ham uadspurgt, at aftrykke den her i Forening med den næstfølgende.

K. N.

Vort Hjertes Gave huld Du vinde
I Egekrandsen, som Du bær —
I Livets Qvæl den skjønt skal funkle,
Ei Skygger skal dens Glands fordunkle;
Vi, Dine Sønner, stede den.

Velkomstsang til Livcorpsets nye Chef, Oberst von Hegermann-Lindencrone.

„Til Vaaben! see Fienderne komme!"
Saa lød det saa vide om Land!
Høit hvirvled den larmende Tromme:
„Til Vaaben Du nordiske Mand!"
Os hørte vi Fredrik at kalde,
Og freidige iilte vi alle
At væbnes, og træde i Fædrenes Spor,
For Konge, for Arne, for Frihed i Nord.

Alt lod vel en Stemme sig høre,
Som nu vi for Vaabnene stod:
„Hvo skal os dem lære at føre?
Ei nok er os Iver og Mod!"
Flux vare de Krigere rede,
Os venlig at lære og lede,
Glad Musernes Søn rakte Krigsguden Haand,
Thi over os alle var Frederiks Aand.

Men mellem de Krigere gieve,
Med Tak hvem vi komme ihu,
Hvis Navn i vort Hierte skal leve,
Var elskede Hegermann, Du;
Det var, som Du blandt os var hiemme,
Dit Hierte gienlød i Din Stemme,
Fra første Dag af hver gienkiendte i den
En kierlig Ledsager, en faderlig Ven.

Og blev Du, i Skygge og Flamme,
Om Lyst eller Farer det gialdt,
Altid uforandret den Samme,
Hvem Ære og Pligt gik for Alt;
Et Mønster var os Dit Exempel,
Dit Venskab den Værdiges Stempel,
Thi iled saa freidig enhver i Dit Spor
For Konge, for Arne, for Frihed i Nord.

Velkommen iblandt os tilbage,
Vor Lærer, vor Fører, vor Ven!
Den, Du var i tidligste Dage,
Saa glade vi finde igien.
Du stedse den Løn blandt os finde,
Du vidste saa herlig at vinde!

Hil være vor Hegermann! Hil her igien!
Vor elskede Lærer, vor Høvding, vor Ven!

K. L. Rahbek.

Nogle Linier om Den beklædte Sandhed, en sjelden dansk Elskovs-Roman af Aar 1723.

At denne Roman er sjelden, skjønnes blandt andet deraf, at Hjelmstjerne, der med saa overordentlig Iver og Held samlede paa danske Bøger, over hvilke man har den store Catalog i to Qvartbind, ikke har faaet den i sin Samling. Ogsaa i Universitetsbiblioteket savnedes den indtil forleden Dag, da Pr. Rahbek forærede sit Exemplar dertil. At den allerede ved Midten af det forrige Aarhundrede var en Sjeldenhed, sees af Schønaus lærde Fruentimre S. 961—62. Naar jeg tillægger den Prædicatet dansk, vil det ikke sige andet, end at den er i dansk Tungemaal; thi at den skulde være en dansk Original, det har man skjellig Grund til ikke at antage.

Dog — derom mere siden. Bogens fulde Titel lyder saaledes: Den fordum i Nonne Bogstavs Kaabe, nu i danske Tungemaals Klæde iførte liden Roman, kaldet den beklædte Sandhed, fremviist alle Liebhabere til Fornøielse af en det danske Sprogs inderlige Elskerinde Aminda, trykt Aar 1723. 235 S. 8vo.

Af Schønaus nysanførte lærde Fruentimre S. 936 o. følg. samt af A. Thura's Gynecæum Daniæ litteratum p. 84, lærer man, at den Forfatterinde, der skjuler sig under Navnet Aminda, var Margrete Lasson, Datter af en Justitsraad Jens Lasson i Kjøbenhavn, der døde 1706 i sin Alders 84de Aar *).

Dette er Alt hvad man veed om Amindas Personlighed. Saavel hendes Fødsels- som Døds-Aar ere ubekjendte. Rimeligviis var hun død 1723, da hendes Bog udkom; thi i modsat

*) Om denne Justitsraad Jens Lasson hører, som Schønau mener. l. cit., til samme Familie, som den berømte Justitsraad Peder Lasson, maa man lade staae derhen. Paa den Lassonske Stamtavle forekommer han ikke.

Fald havde hun neppe ladet den komme for Lyset aa bar og uden nogen Avis au lecteur. Ogsaa kunde det af Begyndelsen til den foran trykte og af Schønau l. cit. optrykte Tilskrift lade til, at det ikke har været hendes Agt, at Bogen skulde komme ud i hendes levende Live. Man læser nemlig som følger: „Tilskrift for dennem, som udi Tiden, maaske længe efter min Tid, forekommer o. s. v."

Men Ulykken er, at det nok ikke er Margrete Lassons egne Ord men snarere en Yttring af den Nonne i Dalum Kloster i Fyn, som hun fingerer at have forfattet Skriftet, og derved skal have betjent sig af „Nonnebogstaver."

Denne Masquering, hvorved der hviler som et mysterieus Dække over denne Romans Herkomst, opdagedes af Sperling, og Gaadens Opløsning læses nu saavel hos Thura som Schønau l. cit.

Sagen er denne: Sperling saae Verket i Manuscript, og dette var forsynet med en i det trykte manglende Dedication til Kongen, hvori hun anstiller sig, som om hun havde fundet Romanen i en Væg paa Dalum Kloster i Fyn, skrevet paa Pergament med Rune- og Munkeskrift.

Fictionen selv, at en saadan Codex var funden indmuret bag et Paneel i Dalum Kloster, kunde Sperling naturligvis ikke have Noget imod. Kun paaanker han Margrete Lassons Uvidenhed, som troede, at Runer og Munkebogstaver vare een Slags Skrift.

Sperling beretter end videre, at Fortalen i det haandskrevne Exemplar var underskreven Ateragram Nossal, hvilke to Ord læste bagfra, sige Margareta Lasson.

Hvad den æsthetiske Værd angaaer af Margareta Lassons Roman, da er den æqual Nul. Ingen Moders Sjæl er istand til at holde dens Læsning ud til Enden, og kjendte man ikke iforveien Schønaus Smagløshed, havde man Bevis nok derpaa i den Lovtale, han holder over dette Skrift, hvis hele Værdi beroer paa den mærkelige foransatte saa kaldte Tilskrift.

I denne Tilskrift, som Schønau har havt den Eftertanke at lade hel aftrykke, sparer man en Hengivenhed for Modersmaalet, som gjør Forfatterindens Patriotisme Ære. Man seer, at hun gik i de lingvistiske Spor efter en Syv, en Gerner, en Ravn, en Mathias Moth, og hvad de alle hedde, der i den sidste Halvpart af det 17de Aarhundrede saa ivrigen arbeidede paa Moders-

maalets Dyrkelse. „Det maatte vel være Den — skriver hun — som for at undskylde sig og skiule sin egen Uduelighed skulde kaste Skylden paa voris danske Maal, og sige, derudi findes ikke saa bevægelige Ord, som til en kiærlig Samtale, og Beskrivning at opsætte behøvedes, ei heller bequemme Navne, som ved Krigsvæsenet bruges, saa man derudover maa lade danske Historier blive ubeskrevne, efterdi Historien af disse tvende store Ting mesten Deel ere samlede, og ved et nøt og behageligt Skrift bør være, men jeg vil ikke med saadanne ilde dømmende ogsaa sammenbinde Riis til at udqviste mit kiere Modersmaal, som nok af Fremmede, der ikke kiende dets Fuldkommenhed, maa lide denne Eftertale. Skylden, hvi min liden Historie ikke er saa vel stilet og sammenskrevet, som den burde, findes hos min egen Uformuenhed alene, at bruge det danske Sprog med Nøtte. Jeg seer at mange af mine Landsmænd lægge mere Flid paa at vide fremmede Sprog end deres eget, saa at de fleste neppe vced at tale, mindre skriue noget udi deres eget Maal, hvori der dog findes ligesaa megen Sødhed og Behagelighed, som i noget andet Tungemaal. Derfor for at undgaae den Spot, saadanne Daarer af fornuftige Folk maa lide, har

jeg vovet at opskrive det saa godt, som i en Hast skee kunde."

Vi komme nu til at berøre det Hovedspørgsmaal, om den beklædte Sandhed er en original dansk Roman eller en Oversættelse? Originaliteten er forfægtet af Schønau, som er fortrydelig paa Wadskjær, fordi denne i sin Poetiske Skueplads S. 68 har om Jomfru Lassons Roman ladet de Ord falde: „Jeg veed ikke, om det er hendes egen Invention." Schønau føier til: „Jeg kan ikke vide, hvad Grund han haver havt til denne sin Tvivl." Det kunde Schønau dog nok have vidst, hvis han, som jeg, havde givet sig Tid til at læse Bogen igjennem fra Ende til anden. Han vilde nemlig i saa Fald ikke kunnet undgaae at støde paa den store Mængde af Ord og Talemaader, der saa aabenbare røbe Bogens germaniske Oprindelse. Her nogle af dem, til Prøve:

S. 8 og 18 „at udroe" i Betydning af at udhvile sig.
— 14, 84, 198 „at anbede" — at tilbede.
— 19 „underskede" — — gjøre Forskiel.

S. 31 „Hid= og Did=skøtten" i Betydning af Hid= og Did=ryften.
— 35 „forberge" — — skjule.
— 75 „Tviivlhaft" — — tviivlende.
— 84, 104, 150. „Jeg gestaaer — tilstaaer.
— 100 „Sleier" — — — Slør.
— 109 „Ort" — — — Sted.
— 114 og 166, „at dode" — at dræbe.
— 115 „Forhaft" — — Fængsling.
— 118 „Geskæfter" — Forretninger.
— 122 og 220, „sømmede" — forsømte.
— 123, „at oppikle Folket" — bringe i Oprør.
— 131, „Gevaagenhed" — Bevaagenhed.
— 165, „Forviis" — Bebrejdelse.
— 201, „Hun vogtede Sengen" — laae tilfengs.
— 211, „Skin" — — — Bevis.

Neppe kan der være nogen Tvivl som, at Aminda jo har havt en tydsk Bog for sig, hvis Ord og Talemaader i en kort Vending ere slupne hende af Pennen, uden at hun siden har faaet Tid og Leilighed til at revidere og rette sit Manuscript. Thi i det Hele, skriver hun ellers Sproget ret godt efter sin Tids Maal og Magde.

Nu har jeg kun tvende Anmærkninger at gjøre: den ene er, at man af Pag. 192 seer, at den saakaldte Hvidskeleg allerede dengang var i Brug; og den anden, at S. 154 og 225 nævnes Byen Esnedo (o: Odense), hvilken Omstændighed i Forbindelse med Historien om Manuscriptets Opdagelse paa Dalum synes at vise, at Aminda rimeligviis har opholdt sig, om ikke i Odense, saa dog i Fyen.

R. Nyerup.

Femte Act
af
Ben Jonsons Sejanus his Fall.

Forelæst i Studenterforeningen d. 20 Dec.

Da det, i Følge ovennævnte Forenings Indretning, tilfaldt mig at tage min Aften at forelæse, og denne just indtraf paa en Tid, hvor Professor Hauchs nys opførte Tiberius med Foye kunde antages, for Literaturens og det Skjønnes Yndere og Dyrkere, at være Dagens Anliggende, troede jeg, det vilde være velkommet at see, hvorledes en anden berømt Digter havde behandlet en væsenlig Deel af det samme Æmne, og besluttede til den Ende at

forbanske den sidste Act af Ben Jonsons Sejans Fald, til Sammenligning med Parallelscenen i fierde Act af den danske Digters historiske Drama.

At jeg ikke havde foretaget mig dette Arbeide, mindst til denne Bestemmelse, naar jeg ikke havde været mig bevidst, at Sammenligningen vil falde ud til den danske Digters Fordeel, vilde man maaskee allerede af, hvad man har kaldt min æsthetiske Patriotismus, troet sig befoiet til at forudsætte. Selv at anstille Sammenligningen forbeholder jeg mig naturligviis til de af mig over det danske Digterværk anmeldte offenlige Forelæsning, der strax efter Nytaar ville tage deres Begyndelse. Ligesom jeg i øvrigt anseer det unødvendigt, at udvikle, at, duo cum faciant idem, non est idem, dobbelt maa finde Sted, naar det, der for den ene er Hovedæmne, for den anden kun er underordnet Deel, saaledes tør jeg antage som uomtvivlet, at jeg ikke vilde have fundet denne Vædderstrid Opmærksomhed værd, naar ikke Modkiæmperen var en Mand, hvem det var Ære at overvinde, ja endog ingen Skam havde været ikke at være voxen. Endnu maa jeg tilføie, at vor danske Digter ikke havde læst det engelske Stykke, da han skrev sit, og at det først var, efter han venskabelig havde forelæst mig dette, jeg meddeelte ham hint. At den engelske Digter var Shakspears Samtidige og Medbeiler, at Shakspear selv ikke blot har spilt i dette hans Stykke, men endog havde skrevet nogle Scener dertil, som Ben Jonson ubarmhiertigen har tilintetgiort, antager jeg for almindelig bekiendt, ligesom jeg og i Følge ovenstaaende anseer det ufornødent, nu at sige noget videre om det engelske Stykkes Æmne og Personer.

K. N.

Femte Act.

Sejan ene.

Svulm! svulm, min Glæde! frygt ei at erklære
Dig selv saa stor, som dine Grunde ere.
Nu først jeg lever, og min første Time
Er, da jeg seer min Magt at naae min Tanke;
Kun det, og grib mit Ønske. Stor og høi
Kun tvende kiænder Verden, Rom og mig.
Mit Tag mig rummer ei; paa Luft jeg træder,
Og ved hvert Skridt jeg føler høinet Hoved
Nedslaae en Himlens Stierne; paa den Høide
Beskedent, fattigt, smaat hvert Ønske synes,
Der forhen ublu lod; det er vort Sted,
Ei Blod, der skiller Ædling fra den Ringe.
Er der ei noget meer, end være Cæsar?
Maa der vi standse; ledt, saavidt at komme,
At være Standsning nær. Caligula!
Gid du stod fast! og mange i vor Vei!
Vind taber Styrke, naar den ledig flyver,
Ei møder Skov, ei Huus; stærk Ild døer ud,
Naar den maa savne Modstand; saa det er
Vor Sorg, og være vil vort Savn at vide,
Vor Magt Modstandere skal fattes; hvis ei
Sig Guder blande vil i Sagen, at

Vor Lykke signe med at overvinde dem.
En Strid mig værd; tor den blot Skiæbnen bringe frem.

Terentius Sejanus.

Terentius.

Held med Sejan den store!

Sejan.

Nu Terents!

Terentius.

Du hørte ei Bibundret?

Sejan.

Nei! sig frem!

Terentius.

Jeg voldsomt mødte det i Folkets Mund,
Der strømmer flokviis til Pompeii Scene,
At see din Støtte, som, de sige, giver
En Rog, som af en Ovn, saa mørk og ræddsom.

Sejan.

Der en Forræder har lagt Ild; gaa, see ad,
Lad Hovedet aftages, at see efter.
En Træl har giort Bedrageri, for Folket
At ægge. Nu! hvi komme I tilbage?

Satrius, Natta, de forrige.

Satrius.

Alt, Herre! Hovedet aftaget er,

Jeg saae det, da det aabnedes, udfoer
En stor uhyre Slange.

Sejan.

Hvi uhyre?
Var den med Skiæg og Horn; med kloftet Tunge
Som Smiger; saae den ud som de af Farve,
Der leve i de Stores Barm, var Aanden
Som Macros Aand!

Natta.

Den høiguddommelige
Sejan tillade, jeg i mine Dage,
(Jeg ved hans hellige Lykke det forsikrer)
Saae ei saa vederstyggelig, fuul, plettet,
Forgiftig, hæslig . . .

Sejan.

O I Skiæbner! hvilken
Vild Monstring her af Biord, at udtrykke
En Orm, en Snog?

Terentius.

Men hvor den skulde komme
Did, Herre!

Sejan.

Hvad! Du med, Terentius!
Jeg troer, I det i Jer Beretning vil
Til Jertegn giøre?

Terentius.

Kan Sejan, den vise,
Troe, Himlen meente mindre?

Sejan.

Overtro!
Hvad, saa var Faldet af vor Bænk, der brast
I Morges, under folkerige Tyngde
Af ventende Clienter os at hilse,
Den Kat, der rendte mellem vore Been,
Da vi tog ud til Kapitolium,
Og Jertegn?

Terentius.

Jeg dem tænker onde Varsler,
Og vilde, de var ikke hændte. Som
I Dag, hvad nogle traf af dine Slaver,
Der bøiede af Veien, da de ei
For Trængslen kunde følge, styrted ned ad
Gemoniæ, og brækked deres Halse,
Og nu, da sidst du tog Augurium,
Lod ingen gunstig Fugl sig see; der flagred
Kun hæse Ravne op og ned, og fløi
Fra Offringen til Templet, hvor de sad
Den hele Nat med buldervurne Næb,
Og Luften slog; ei tør jeg give Raad
Men kunde bede, at Sejan den store

End eengang vilde prøve Guderne
Med Offre.

Sejan.

Hvilke ypperlige Daarer
Dog Overtroen gior af Folk! troer da
Terentius, hvis det var Farer, som
Jeg blues ved at tænke, Guderne
Da kunde Skiæbnens visse Løb forandre?
Ifald de kunde, i et Øieblik
De vilde for en Øres Fedme eller
For mindre underkiøbes at omvende,
Hvad længe var besluttet; Guderne
Du tænker da, som Fluer, er at fange
Med Damp af Kiød, af Blod — udøst om Alteret?
Troer deres Magt saa godtkiøb, som jeg troer
Den ringe? Af den hele Sværm, som fylder
Olympens Hall, og uden Medynk tynger
Den arme Atlas Ryg, jeg ikke veed
Een Guddom, uden Lykken, hvem jeg vilde
I Tryglerog eet Viraksgran tilkaste,
Hvis Øre kiøbe med saameget Olie!
Dog hende jeg tilbeder, og bevarer
Det kiære Billed i mit Huus, som eengang
En romersk Konge hørte til, men der,
Som i en bedre Stiil, nu kaldes mit.
Til hende, jeg ei skiotter, hvis, for Eders

Indbildnings Skrupler at berolige,
Jeg gaaer at offre. Byd vor Offerpræst
Os at berede Honning, Mælk og Valmu,
Hans bedste Rogelser, og Nattedragt,
Siig, vore Skikke haste; du skal lære,
Hvor tom og latterlig din Frygt mon være.
(De gaae).

Cotta, Pomponius.

Cotta.

Pomponius! hvorhen med saadan Jil?

Pomponius.

Jeg gaaer at mælde Herren, vor Sesan . . . .

Cotta.

Hvad?

Pomponius.

Macro!

Cotta.

Er han kommen?

Pomponius.

Gik nu ind
Hos Regulus.

Cotta.

Hos Consulen tvertover.

Pomponius.

For en halv Time siden.

Cotta.

Og ved Nat!

Bi, jeg vil gaae med Eder.

Pomponius.

Kom da med.

(De gaae).

(Hos Regulus).

Macro, Regulus, siden Laco.

Macro.

Det Cæsars Villie er at have talrige
Senat; derfor Edictet maa paalægge
De Udeblivende høi Mulct.

Regulus.

Saa gior det.
(Til en Opv.) Bring min Collega det at undertegne.

Macro.

Og sig ham, at det aarle maa udraabes;
Apollos Hall er Stedet.

Regulus.

Det er huskt.

Macro.

Og Klokkeslettet.

Regulus.

Ja!

Macro.

Du glemmer, Bud
At sende efter Vagtpræfecten.

Regulus.

Neil
Der er han selv.

Macro.

Græcinus Laco! du
Er høist velkommen, Ven; Jeg strax vil tale
Med dig. (Til Reg.) Du os maa skaffe Listen paa
Prætoriancohorterne, med Navne af
Centurioner og Tribuner.

Regulus.

Ja!

Macro (til Laco).

Jeg Brev og Hilsen bringer dig fra Cæsar.

Laco.

Velkomne begge.

Macro (til Regulus).

Hør, og med Bemærkning,
Hvo er de ypperste, og virksomste.

Regulus.

Det og skal blive giort.

Macro.

Høistværdige Laco
(Regulus gaaer ud).

Dig Cæsar hilser. Consul! (savner Regulus). Død
og Orcus
Nu borte! (til Laco). Tækkes vil dets Indhold dig.
(Hør Regulus! Ha! Guders Vrede efter
Hans rappe Fødder, og indhente dem
I Podagras Gestalt). (Regulus kommer tilbage). O
gode Consul!
Vi savne Din Nærværelse. Jeg vilde
Dig bede sende til Fulcinius Trio,
At sige, at Du kom at tale med ham —
Hvorom, vil vi udfinde — at opholde
Ham der, mens jeg med Laco mynstrer Vagten.
Hvor stærk er den, Græcinus!

Laco.

Syv Cohorter

(Regulus gaaer atter).

Macro.

Du saae, hvad Cæsar skrev, og (atter borte!
Han har vist i hans Been en Qvægsølvsaare).
Veed du, hvad Tal Prætorianfoldater,
Sejanus holder om sig til sin Vagt?

Laco.

Jeg veed ei lige Tallet, men troer, tree
Centurioner.

Macro.

Tree! godt!

Laco.

Høit, ei sire.

Macro.

Og hvo er de Centurioner?

Laco.

Det

Kan Consul sige bedst.

Macro.

(Naar han er borte!

Skam faa hans vimse Driftighed)! Græcinus!

Du seer, i kongelige Cæsars Tillid

Hvad Plads Du har.

Laco.

Ja og jeg er...

Marco.

Min Ven!

Hvad Hæderstegn her foreslaaes, er kun

Begyndelsen til store Gunstbeviis.

Laco.

De ere meer.

Marco.

Jeg hørte ham, den Gang

Han eftertænkte, hvad tilsøges kunde,

Laco.

Mit Liv, Alt, hvad jeg har . . .

Macro.

Du var hans eget
Hans første Valg, som Dig bekræfter Alt,
Hvad Du kan sige, og, hvis vi har Held,
Vil giøre meer! Din Vagt er syv Cohorter;
Du siger.

Laco.

Ja!

Macro.

Dem maae vi holde stedse
Tilvidere uafløst.

Laco.

Jeg forstaaer
Saameget; men hvorledes dette kan . . .

Macro.

Skee umistænkt, vil Du indvende (Regulus
kommer) Hvad
Er det?

Laco.

At holde Vagten under Vaaben,
Naar Morgen kommer . . .

Macro.

Haadet møde skal,

Og blive sat i Templet saa betids,
At al Bemærkning af det vil undgaaes.

Regulus.

Hvis vi behove det, vi have Fuldmagt
Paladset at besætte, at loslade
Prinds Drusus, og ham tage til vor Høvding

Macro.

(Den Londom havde brændt ærværdig Mund,
Hvis han ei havde den udspyttet nu)!
Ved Guderne! Du driver Tingen for.
Laan Du mig en eller to af Dine Folk
At gaae hermed . . . det at loslade Drusus,
Og Cæsar, som det sidste, foreslog,
Det yderste, ei ellers at omtales.

Regius.

Her ere Bud.

Macro.

Det til Arruntius,
Til Lepidus, bring det til Cotta, det
Til Latiaris; spørge de om mig,
Siig, jeg tog frisk Hefte, og er borte.
Du, Consul! nu til Din Collega, see,
At Du opholder ham med lang Fortælling
Om nye, friske Gunstbevisninger
Der er tiltænkt Sejan, hans store Ynder,
Med halvbetroet Læg jeg til Vagten!

Vi skilles. Natten mange Vine har
Sov sleest endog, Spioner nogle var.

(de gaae).

(Offerhalle hos Sejan).

Herolder, Offerpræst, Opvartere, Sejan, Terentius, Satrius, Natta, o. fl.

Herolden.

Bort I vanhellige, bort! langt bort, langt herfra
I flygte!
Værer langt borte herfra! Vanhellige værer langt
borte!

Offerpræsten.

Vi have feilet; men vi angre nu,
Hidbringe rene Hænder, Klæder, Hu!

Floiter og Basuner lyde under Offerpræstens Tvæk.

Opvarteren.

Og rene Kar.

Andre.

Og Offringer.

Andre.

Og Krandse!

Offerpræsten.

Bring Krandsene, og læg med Ærefrygt
Jernurt paa Alteret!

Herolden.

Hold med hver en Tunge!

Offerpræsten.

Fortuna, store Moder! Verdens Herskerinde!
Al Giernings Styrerske, vor Skiæbnes Dommerinde!
Du, hvem alt Herredom, al Magt, alt Rige hylde
Du være med os! og vort Ønske huld opfylde!

Herolden.

Held med hver Tunge!

Opvarteren.

Du være med os! og vor Bøn opfylde!
Modtag vort Offer gunstig, store Guddom!

Terentius.

See! Stotten røres.

Satrius.

Og bortvender sig.

Medens Basunerne og Fløiterne igien lyde, tager Offerpræsten af Honningen med sin Finger, smager, og uddeler til alle de Øvrige; ligeledes af Melken i et Lerkar deler han om, og stænker derpaa Melk paa Alteret, kommer saa Honning derpaa, tænder sine Rogelser, og efter at have raget rundt om Alteret, sætter han sit Rogelsekar derpaa, hvori der lægges adskillige Valmuestængler; nu ophører Musikken, og han gaaer frem.

Natta.

Sit Ansigt vender Lykken bort.

Offerpræsten.

Afvender

I Guder! dette Jertegn! stedse! stedse!
Vi have nogen Andagtsskik forsømt;
Dog, vær forsonet, Himmel! falske, komme
Lad alle Varsler være, der forkynde
Din Vrede nu!

Sejan.

Forstum! angstfulde Præst;
Reis Dig af Jorden Du med dette Kram,
Som jeg Din blinde Herskerinde, eller
Din Gøglerlondoms Overtro, til Spee,
Saaledes kaster med Foragt til Jorden.
Ja! hold Dit Die fravendt, indtil jeg
Dig trygler: vend Dig atter! og Du skal
Al Eftertid til evig Spil og Latter,
Staae med Din Hals omdreiet til Din Hale,
Liig latterlige Kat. Bort Røgelser,
Og Overtroens Lys, og alle disse
Bedragerisse Skikke! I med rene
Og krydrede Samvittighed; jeg Træl
Jeg Giæk for Daarer — Haan mit værdige Hoved!
Der kaldtes, der tilbødes, som en Gud;
Ja! hvem der selv blev offret til i Rom,
Ei mindre, end til Jupiter; og jeg
Bragt til at bringe fiantet Fiane Hylding!

Maaskee sik Tanken, Skammen over det
Fortuna til, sit Ansigt at bortvende,
Da hun sig kiændte selv, som mindre Guddom,
Og kun min Tienerinde! Dersom det
Er saa, undseelige Dronning, takker
Sejanus Din Bestedenhed .... Hvo der?

Pomponius, Sejanus, Minutius o. s. fr.

Pomponius.

Hans Lykke lider, til mit Nyt han hører.
Jeg har for længe ventet. Macro, Herre!

Sejanus.

Tal sagte, gaae til Side!

Terrentius (til Minutius).

Er
Det sandt?

Mientius.

Der gabe Tusinder derpaa
I Gaderne.

Sejan.

Hvad er der!

Terentius.

Herre! os
Minutius fortæller, da Dit Hoved
Var paa din Støtte sat, et Reeb blev fundet
Omkring det siden slynget; og just nu
Sees gloende et Luftsyn i Gestalt

Af en uhyre Kugle rulle langs
Oprørte Luft, hvor ufuldendt det hænger
For Mængden til et grædseligt Vidunder

Sejan.

Ei andet! det, at Macro kom, er meer
End Alt.

Terentius (til Pomponius).

Er Macro kommen?

Pomponius.

Jeg har seet ham.

Terentius.

Hvor, og med hvem?

Pomponius.

Med Regulus!

Sejan.

Terents!

Terentius.

Ja Herre!

Sejan.

Send Du til Tribunerne!
Vi fleer Soldater strax til Vagt vil have.
Minutius! vi bede Dig at gaae
Til Cotta, Latiaris, Consul Trio,
Hvad Senatorer, Du ved selv, er sikre,
Og vore. Du min gode Natta gaa
Til Vagtprefecten. Satrius!

Nu nærmes Prøvens Stund; væbn alt vort Folk
Og uden Larm. Pomponius! hold god
Forstaaelse med Consulen. Forsøg
Ham, ædle Ven! De Ting, begynde nu
At see mig ud, som Fare, værd min Skiæbne.
Jeg seer dit Værste, Lykke! Tvivlsom Stat,
Usikkre Ting afhænge af Din Villie,
Mig sikkrest Død bestandig skal betrygge!
Dog hvi er nu min Tanke vendt til Døden?
Hvem Skiæbnen lod gaae frem saa langt i Livet,
Ustandset, upaaanket; jeg som hjalp
At fælde Verdens kongelige Eder
Germanicus; der med eet Hug nedslog
Drusus den ranke Alm, ubtørrede
Hans Viingaard; Silius, Sabinus, de
To stærke Eege kastede til Jorden
Foruden dette andet Kratvæxt, Cordus
Og Sosia, og Claudia, og Pulchra,
Og Furnius, og Gallus, jeg oprodded,
Og siden satte Øxen dybt og stærkt
I Agrippinas vidt udstrakte Rod,
Afhug, adsplitted hendes stolte Grene
En Nero, Drusus, Cajus, skiondt gienplantet.
Vil efter dette Alt, I Skiæbner! nu
Jeg sogne skal, for jeg mit Maal har naaet,
Er I blot grusomme. Alt Storbaad nok,

Jeg har fuldbragt; Alt Rom min Træl har været,
Senatet sad en orkesløs Tilskuer
Og Vidne til min Magt, da meer jeg rodmed
Ved at befale, end det ved at taale.
Beredde, færdige sad alle Fædre,
Mig Rige, Templer, deres Hals at give,
Naar jeg den krævede; og hvad kroner Alt,
Rom, Raadet, Folket, hele Verden saae
I Jupiter min Lige, Cæsar kun
Næst efter mig. Kun Eders Ondskab, Skiæbner!
Det er, der avindsyg og bange er,
At see Magt længe kiændt, paa Eders egen nær.
(gaaer).

Terentius, Tribunerne.

Terentius.

Bi her, jeg mælder Herren Eders Komme

Minutius, Cotta, Latiaris, der jævnfore Breve, de Forrige.

Minutius.

Terentius! jeg beder Dig, mæld Herren
Her Cotta er, og Latiaris.

Terentius.

Ja!

Cotta.

Min Skrivelse den samme er, som Eders,

Blot byder mig at være der tilstæde,
Og give Stemme, til hans Plan at styrke.

Latiaris.

Han nævner den ei?

Cotta.

Nei! til dig ei heller.

Latiaris.

Det sælsomt er, og synderligt og tvivlsomt.

Cotta.

Saa er det! alt Sejan vel overlades.

Natta, Laco, de forrige.

Natta.

Siig, hvor er Herren!

Tribunerne.

Vi ham vente her.

Cotta.

Præfecten Laco! og hvad Nyt da?

Laco.

Herren!

Sejanus, de forrige.

Sejan.

Nu sande, kiære, ædle, hulde Venner!
Hvor meget fængsles jeg af Eders Godhed,
Høist værdige Cotta, Latiaris, Laco,
Din tapre Haand! og Ædle! Eders Venskab!
Gid jeg mig kunde dele mellem Eder!

Hvad eller i min snævre Magt det laae
At fyldestgiøre for saa udstrakt Godhed.
Græcinus! vi dig bede, hold din Vagt
I Morgen rede. Saae Du Consulen?

Minutius.

Her Trio vil paa Stedet være, Herre.

Cotta.

De give blot Befaling til Edictet
Senatet at indkalde.

Sejan.

Hvad? Senatet?

Laco.

Ja denne Morgen, i Apollos Tempel.

Cotta.

Vi skriftlig varsledes at møde, Herre!

Sejan.

Hvad skriftlig? lad dog see!

Latiaris (til Cotta).

Veed ikke Herren?

Cotta.

Det synes saa.

Sejan.

Senatet kalhet! uden
Mit Vidende, og det saa pludselig?
Ved Breve Senatorer æskede
At møde der! hvo bragte disse?

Cotta.

Macro.

Sejan.

Min Avindsmand! og naar?

Cotta.

Ved Midnat.

Sejan.

Tiden,

Enhver Omstændighed tilkiendegiver

At der er Uraad under! — Hvad er det?

Satrius, de Forrige.

Satrius.

Sertorius Macro er derude, Herre!

Allene, og ubbeder sig at tale

I Enerum med Dig om en Sag af høi

Natur, som, siger han, angaaer Dig meget.

Sejan.

Han komme!

Satrius.

Bedre, Herre, Du gaaer bort.

Du rober, hvilket Tal, hvad Styrke Venner,

Du om Dig har, hvad han at speide kommer.

Sejan.

Er han ei vabnet?

Satrius.

Vi ham vil randsage.

Sejan.

Nei! men ledsag ham til et Værelse,
Hvor I med os i Skiul kan holde Die;
Du er vor Tilliid ædle Laco, og,
Til vi herhid kan bringe vore egne
Cohorter, maa vor Magt Din Styrke være;
Nu vor Minutius, hædret Latiaris!
(hilser dem ydmyg).
Høist værdige, utrættelige Venner!
(idet han gaaer).
Jeg er her strax igien.

Latiaris.

Høist værdig Herre.

Cotta.

Med eet blev Herren venlig, synes mig;
Jeg ei har mærket det af ham tilforn

Første Tribun.

Ja det er sandt! og det ham klæder ædelt.

Minutius.

Jeg henrykt er.

Anden Tribun.

Ved Mars han har mit Liv,
Var det en Million; blot for den Naade.

Laco.

Ja! og en Mand at nævne.

Latiaris.

Som med mig

Minutius.

Og mig!

Latiaris.

Hvo hengav ei sit Liv, sin Velfærd
At kiøbe blot et Blik af slig en Herre!

Laco (sagte).

Hvo ikke Herrens Giæk, ei Verdens vilde være.
(Slutningen i næste Hefte).

Historisk Udsigt
over de nyeste Tildragelser.

Næsten skulde man, for endnu eengang at anvende denne Allegorie, fristes til at antage, at Nemesis Penelope i næstforrige Maaned havde i sin Iver revet saadanne Huller i sin Vævning, at hun ikke igien havde kunnet bringe den i den Stand, at den kunde lægges de utaalmodig ventende for Die; hvilket muligt torde findes saameget naturligere, da den Tid alt rykker nærmere, hvor hun veed, at, hvad hun fremlægger, tør blive Gienstand ikke blot for nøyere og nærmere Betragtning, men vel og for frimodig og streng Undersøgelse, saavel i begge Frankrigs Kamre, som især i det engelske Parlaments tvende Huse. Vist nok er det, at vi i hele den afvigte Maaned egentlig intet have erfaret uden Modsigelser af, hvad man troede at vide, og at maaskee de to vigtigste positive Begivenheder, der kom til vor Kundskab, torde være, at Kongen af Engelland har modtaget Portugals unge Dronning efter hendes Stand og Værdighed, og at Kongen af Frankrig ikke kom til Rosny, hvor han var ventet til en Fest af lutter Cidevants, der ikke ansaaes for at mene det nærværende liberale System, og det hæderværdige Ministerium det alt for vel. Naturligt er det imidlertid, at tvende saadanne aldeles uden al Beregning indtrufne Tilfælde, som Don Miguels uden tvivl meget alvorlige Beskadigelse, da hans fire Yndlingssøsler løb løbsk med ham, og den russiske Armees aldeles uformodede og uforklarede Tilbagetrækning umiddelbar ovenpaa Varnas Fald, maatte afstedkomme en saadan Forvirring og Forandring, eller i det mindste Stanpsning i Alt,

hvad som hidtil ansaaes for at være bestemt og besluttet, især da nok en betydelig Deel deraf var saare langt fra at være i Rigtighed og i det Rene, at der ikke, fornemmelig i Følge den Spænding, som mellem de betydeligste af Hovedinteressenterne har Sted, og den lange Frastand, der skiller dem deels fra Begivenhedernes Hovedskueplads, hvorfra disses Udslag og Følger tildeels endnu ere i Vente, deels indbyrdes fra hinanden, lettelig noget Resultat endnu kan være tilveiebragt, eller maaskee snarlig i Vente.

Det berørtes i de sidste Linier af forrige Hæfte, at Beretningerne om Don Miguels Befindende efter hans Vætning og Beenbrud vare modsigende. Dette ere de hele afvigte Maaned igiennem vedblevne at være, til den Grad, at det endog et Par Gange er, dog kun som en Statshemmelighed fortalt i Aviserne, at han skulde være død, hvilket dog ikke har bekræftet sig; de officielle Bulletins ere uforandret vedblevne at gientage: med Kongens Befindende er det det samme; hvilket imidlertid Kunstkyndige, især ved et Tilfælde af dette Slags, ikke ret vide at bringe i Overeensstemmelse med deres Erfaringer ved lignende Leiligheder. Det synes ligeledes, skiøndt ogsaa i denne Henseende de ikke officielle Beretninger have været modsigende, som om han ikke har været istand til at afgive sig med Regieringsanliggender, men har maattet overlade — nogle Tidender have endog sagt, overdrage — dem til sin Moder, Enkedronningen; naturligviis har dette i det herskende System ikke giort nogen Forandring uden maaskee til det værre; dog synes paa den seneste Tid noget mere Hensyn at være taget paa Englands og Frankrigs

Forestillinger, angaaende deres af de herskende Rædselsmænd egenmægtig mishandlede Landsmænd, og andre deslige Overtrædelser af Folkerettens Love og Vedtægter, hvilket atter engelske Blade ligefrem have paastaaet at være skeet paa Skrømt, og efter Overeenskomst med deres engelske Venner, der frygtede ved Parlamentets Samtræde at komme til at høre alt for ilde i den Anledning.

Ligesom under nærværende Omstændigheder Gjæringen i Portugal ikke kan andet end tiltage, i det de ugunstige Rygter og Meninger om Don Miguel bringe Splid mellem Absolutionisterne selv, hvoraf een Deel gierne vilde bringe og befæste Ulvælden i Enkedronningens Hænder, en anden vender sine Øine og Planer til den spanske Infant Don Sebastian, som der endog siges at være i Petto udseet til den unge Dronnings tilkommende Gemal, medens de rette og egenlige Miguellister bestandig haabe paa, at han skal komme sig, og beholde Overhaand; hvilket atter i Forening med de saakaldte Kongelige Frivilliges Voldsdaad, og Pøbelens Rædselsfærd bidrager til at bringe og holde de Constitutionelle i Bevægelse, og forøge deres Antal; saaledes synes og hiin senere Catastrophe at have bragt nogen Vaklen i det engelske Cabinets Bestemmelser, saameget mere, som Lord Strangfords Sending til Keiseren af Brasilien synes aldeles ikke at have været heldig, i det denne Monark skal bestemt have erklæret ikke at ville bortgive den mindste Ædelsteen af sin Datters Krone; men i Nødstilfælde at ville kaste sig i den franske Ædelmodigheds Arme. Saaledes er vel, som man paastaaer, paa den ikke erkiendte miguelitiske Gesandts Fordring, givet Befaling, at de i Plymouth samlede udvandrede Portu-

giser skulde forlægges rundt omkring, og — sige de misfornøiede Tidender — Soldaterne skilles fra deres Officierer, at de des lettere kunde være tilgiængelige for Don Miguels Emissarier, og da de for at undgaae dette foretrak at indskibe dem til Brasilien, siges de at skulle medgives engelske Krigsskibe, at forebygge, at de ikke skulde lande i Portugal eller paa Terceira. Derimod har den unge portugisiske Dronning, som ovenfor nævntes, aflagt det under Forevending af Kongens Sygdom saalænge udsatte Besøg hos ham, og er af ham bleven modtaget med overordentlig Venlighed og Galanterie, hvortil — man paastaaer — at hendes overordentlige Lighed med hans afdøde Datter, Prindsesse Charlotte, særdeles skal have bidraget. Vel tvistes Tidenderne, om hun er modtaget som Dronning, eller ikke, og anføre i denne Anledning adskillige iagttagne eller efterladte Etiquettejammerligheder mod hinanden; imidlertid berette de dog, at Kongen har ved Frokostbordet udbragt sin unge Venindes og Allieredes Dronningen af Portugals Skaal, hvilket — i det mindste for uindviede Øine — synes, trods Hertugen af Wellingtons sorte Kiole, og den Omstændighed, at Kongen modtog hende ved Trappen, og ikke paa Thronen, at løse Gaaden til hendes Fordeel. Derimod hedder det, at efter Forlydende hun snart forlader Engelland, og, har man i Wien villet vide, at hun der kunde ventes, hvilket imidlertid hverken torde være efter Ønske i Lalehami eller Rio Janeiro. Et Rygte, der efter hendes Modtagelse paa Windsor udbredte sig, at Portugisernes Afgang til Brasilien var udsat, stadfæstede sig ikke, og siges tvertimod den første Afdeling under General Saldanha ufortøvet at skulle afseile.

Saavel i England, som i Frankrig har man i denne Tid hyppig hmtet, og vedbliver tildeels endnu at ymte om Ministerialforandringer, og det, hvad der er det mærkelige, begge Steder, i begge modsatte Retninger. Saaledes vilde man i England vide, at Hertugen af Wellington stod i Underhandling med Hr. Huskisson, men der gjorde til Betingelse at faae hans Venner, Lord Dudley, Hr. Grant og Wynn ind i Cabinettet med, og bragte man naturligviis i Forbindelse hermed, at den som Dronningens Defensor saa berømte Advokat Hr. Denmann uagtet Kongens personlige Ugunst ved Hertugens Indflydelse er bleven forfremmet. Senere hedder det tvertimod, at Lord Sidmouth, Viscount Lowther, og andre af den modsatte Side vare i Betragtning, hvorhos man tillige yttrede Betænkeligheder, hvorledes det med den catholske Qvæstion vilde gaae, hvis Procatholiker maatte give disse Anticatholiker Plads, hvilket man imidlertid igien bødede paa, ved at erklære, at Lord Lowther og hans Venner havde givet Hertugen deres Ord, ikke i denne Sag at ville være hans Hensigter imod. Med eet meddele Tidenderne et fortroligt Brev fra Hertugen af Wellington til Irlands catholske Primas, Dr. Curtis, Hertugens nøye Ven fra Krigen paa Halvøen, da Doctoren var Rector ved Universitetet i Salamanca, den Tid Hertugen vandt sin Seier ved denne Stad, og der da var ham til megen Tieneste. Her erklærer Hertugen, at han besiæles af det oprigtige Ønske, at faae den catholske Sag i Orden, men intet Haab har dertil, da Partiaanden herskер saa stærk, at det er umuligt at bringe Menneskene til nogenlunde roligt Overlæg. Hertugen af Cumberland har i et Brev til Marquis Angleseas Svoger, Lord Ennis-

killen erklæret, at det var med hans Broders Kongens Villie han havde modtaget Stormesterskabet over Orangelogerne. Lord Anglesea skal ville nedlægge sit Statholderskab, hvis intet skeer for Catholikernes Sag. Oconnel har — skiondt med vel megen Skryd — erklæret at ville møde ved Parlamentets Aabning, for at tage sit Sæde.

I Frankrig taltes en Tid, tildeels i Anledning af Nytaarsfesten meget om en Ministerialforforandring, hvorved Hertugen af Polignac, der var kommet fra sit Gesandtskab i London, Blacas, der ligeledes var kommen hiem fra Italien, og flere af samme Farve skulde træde ind; senere har man derimod bebudet en Forandring i en aldeles modsat Retning, hvorved General Sebastiani, Casimir Perrier, Broglio, og flere Liberale skulde udgiøre Cabinettet, hvormed man vilde bringe i Forbindelse, at Ministerialbladet Messager paa nogen Tid blev mærkelig høfligere mod Ultrabladet Quotidienne, der igien fra sin Side lagde sig efter et artigere Sprog. Imidlertid nærmes Kamrenes Aabning, der for ikke længe siden bebudedes at torde blive udsat til October, under det beleilige Paaskud, at Bygningen ikke kunde til rette Tid blive færdig, hvilket, som man og efter det nuværende Ministerium med Grund kunde formode, var et Opdigt. Valgene til de ledige Pladse i de Deputeredes Kammer falde, som det synes uden Undtagelse, paa Constitutionelle; og adskillige Processer angaaende ulovligt Forhold ved de forrige Valg falde samtlig ud imod det jammerlige Systems Kreaturer, saa at endog en Hr. Bully, hvis Valg til Deputeret var bestridt, men i Kammeret antoges, nu er lovlig fiendt, ikke engang at have været valgdygtig. Megen Opsigt har Berangers i denne Tid paakiendte

Viseproces giort, hvor han er dømt til 9 Maaneders Fængsel, og 10000 Francs Bøder, hvorimod han ikke appellerer, men der gaaer Subscription om, for at bringe Mulkten tilveie. Om man endog maa give det Blad, hvoraf dette udskrives, Ret i, at der tør være høistvivlsomt, hvad Fordeel Religion og Regiering har af saadanne Processer, tør man dog, efter de i adskillige Blade aftrykte Actstykker, i det mindste være uvis, hvorvidt god Mand og Borger ved slige Frivoliteter kunde være bekiendt at bringe de Skrobelige i Fristelse at forgribe dem paa Meningsfrihed, dette Almeenvellets Palladium.

Vigtigere og værdigere Forhandlinger, Pressefriheden angaaende, og der rimeligviis vil lede til væsentligere og veldædigere Resultater, have i Kongeriget Nederlandene til samme Tid fundet Sted. Ved Napoleons uventede Hiemkomst fra Elba 1815 blev en saakaldet Leilighedslov mod Pressemisbrug udstædet, der 1818 med nogle Udvidelser bekræftedes, og som Kongen i sin Tale ved Kamrenes Aabning havde givet Haab om at afskaffe, da den var Gienstand for almeen Misnøye. Imidlertid vare endnu adskillige Skribenter og Udgivere under Forfølgelse i Kraft af disse, hvoriblandt især en Hr. Ducpetiaux, der havde erklæret Grundloven for overtraad, da tvende unge Franskmænd, der vare dømte for Pressefornærmelse til eet Aars Hæftelse, paa Justitieministerens Indstilling vare benaadede med Landsforvisning, som for dem var en haardere Straf, og en bekiendt agtet Skribent Abbé Potter, en dierv Modstander af Catholicismens Omgreb, men der nu tiltaltes for en Artikel i det catholske Anliggende, hvor Ministrene toge sig af, hvad der var sagt om de ministeriale, tilligemed Bladets For-

lægger Hr. Cochè Mommens, især havde vakt levende Interesse. Hr. Brouckere fremkom da i det andet Kammer med et Forslag til hine tvende Loves umiddelbare Afkaffelse, der med Kraft blev understøttet af de Deputerede fra de sydlige Provindser, lidenskabelig bestridt af Justitieministeren von Maanen, og forkastet, med en ringe Majoritet af tree Stemmer, især af Medlemmerne fra de nordlige Provindser, dog især som utidig og uforsonden, efter den ovenanførte kongelige Bebudelse.

Fortreffelig blev Pressefrihedens Sag talt ikke blot af dens Ordfører, Hr. Brouckere selv, der opregnede hine tvende Anordningers Offere, og beklagede Savnet af de forhenanordnede Jurymen og af en Baron Secus, der blandt andet sagde de kostelige Ord: „Lidenskaben daarer sig næsten altid selv og betænker ikke, at der gives en Domstol, der er over alle Domstole, dømmer Justitien selv, og mod hvis Kiendelse hverken Appel eller Cassation finder Sted, den offentlige Menings Tribunal. Dette er nu mere end nogensinde en Magt, som man ikke ustraffet modsætter sig.“ Ministeren von Maanen streed derimod hæftig for den Sætning, at Ministrene i Nederlandene ingen Ansvarlighed for Folket eller Publicum have, hvorfor han i de offentlige Blade maa høre ilde, i det de ikke blot forebolde ham den ædle Hyde de Neufvilles Ord den 1 Julii i de franske Deputeredes Kammer: Ingen veed bedre end jeg, at man paa denne Talestol ikke maa dække sig med Kongens Navn; ingen er mere end jeg fuld af den Grundsætning, at Kongen intet Ondt kan gjøre, og at, naar det findes, det maa falde paa Ministerne;“ men endnu mere hans egen fordums Tale som Præsident for Notablerne: Vi ville anvende vor Tid til den Bestræbelse at overlyde enhver, at Fyrsten

i sine Forhold til Folket aldrig maa gjøres mistænkt, og at Ministrene blive ansvarlige for alle deres Handlinger."

At, da Potter i de selvsamme Dage blev dømt til 18 Maaneders Fangenskab, Mængden, der fulgte ham til Fængslet, slog Vinduerne ind hos von Maanen, der til Uheld boede lige over for, og hvis Hotel var stærkt oplyst, var en untoward accident, hvorover Brüssels Magistrat har tilkiendegivet Hs. M. dens og alle gode Borgeres Utilfredshed, hvorom han har erklæret sig overtydet.

Det bebudede kongelige Forslag til en ny Pressefov er Kammeret forelagt, og vil ufortøvet komme under Forhandling.

Giftermaalet mellem en belgisk Prindsesse og den svenske Prinds, som man alt nogentid mistvivlede om, da Kongen ikke havde nævnt det i sin Tale, siges nu — ikke blot paa Grund af Prindsens politiske Stilling — at være gaaet tilbage.

Medens Undertegnede i det Haab, at kunne i det mindste meddele Noget om de østlige Anliggender, har udsat at omtale disse tilsidst, bringer den seent ankomne Dagspost ham, om man vil, endnu mindre end intet, i det endog det lidet, man herom troede at have erfaret, snarere gjøres usikrere og vaklende. Saaledes troede man at have Sultanens meget bestemte og lidenskabelige Svar angaaende de givne Forslag til Fredslutning paa de mellem de tree Magter fastsatte Betingelser, af yderste Forbittrelse; nu meddele de seneste Tidender den Efterretning, at Reis Effendi gjennem den nederlandske Gesandt havde faaet et Uddrag af en Skrivelse fra Stratford Canning, hvori forsikkredes, at den engelske Regiering paa ny havde forsvaret Portens Interesse, og modsat sig Frankrigs Anmodning, at udvide Grækenlands

Grændser til Artas og Volos Havbugt, og kun samtykket, at lade det indbefatte Morea og Cyclaerne, hvilket de to andre Magter imidlertid og havde indrømmet. Denne Skrivelse meddeltes herved confidential til Reis Effendi for at forberede en forestaaende officiel Forelæggelse af denne Beslutning og udbede sig hans Tanker derom." Herpaa skal Reis Effendi, i det han med megen Høflighed paaskiønnede den nederlandske Gesandts Fortrolighed, undvigende have svart: Han var kun det ottomanske Ministeriums Organ, ikke dets Siel, og maatte først høre sine Colleger, inden han kunde fælde Dom eller give Svar. Han selv miskiendte vel ikke den engelske Regierings gode Hensigt, og vilde heller ikke giøre den franske Regiering nogen Bebreidelse, kun begreb han ikke, at Talen kunde være om at gienreise den græske Stat i saadan Form, da han giorde sig et ganske andet Begreb derom, og dermed maatte forbinde Tanken om det ottomanske Riges Omstyrtelse i Europa. Ikke i Ægina, ikke i Napoli havde Grækenlands Herskere havt deres Sæde, men i Constantinopel, og havde Porten engang havt sin Somagt at takke for denne mægtige Keiserstads Besiddelse, maatte den ved at see Archipelagets Beboeres Marine formeres, see dennes Tab for Øie. Skiøndt nu dette vel ligner et høfligere Afslag, lyder det dog meget mindre bestemt, og synes at lade Udsigt til en mulig Nærmelse aaben, hvilket her Sultanens Svar aldeles ikke giorde.

At herpaa igien mange andre af de Bestemmelser, hvorom der handles frem og tilbage, ville beroe, saasom, naar og hvorvidt de franske Tropper skulle og ville forlade Morea, hvor de tree alliierede Magters Gesandte skulle tilbringe Vinte-

ren, og fortsætte Underhandlingerne, andre vel endnu vigtigere Spørgsmaal, disse trende Magters — især Frankrigs og Englands — nuværende tilsyneladende særdeles Enighed vedkommende, ikke at omtale, er sjensynligt.

Herpaa vil og maa der vel og have betydelig Indflydelse, hvad muligt i Vinterens Løb endnu mellem de krigførende Magter torde forefalde, om Tyrkerne ere istand til at drage nogen betydelig Fordeel af den Overvægt, Aarstiden synes at have forskaffet dem over Russerne, der udentvivl med betydelige Opoffrelser have draget dem tilbage; om især, hvad udentvivl her vilde vilde være af megen Betydenhed, Varna skulde komme tilbage i sin gamle Herres Hænder, m. m. m. d. l. Om alle disse Ting have vi imidlertid, deels saa faa, deels saa upaalidelige, deels saa modsigende Efterretninger, at vi med Sandhed kunne sige, vi vide mindre end Intet.

Den værste Nist, Nemesis imidlertid torde have gjort i sit Spind, vilde udentvivl være, hvis det Sygdomstilfælde, der har ramt Frankrigs Udenrigsminister, La Ferronnaye, virkelig skulde nøde denne Adling at opgive sin Post.

Den 12 Jan. 1829.

K. K.